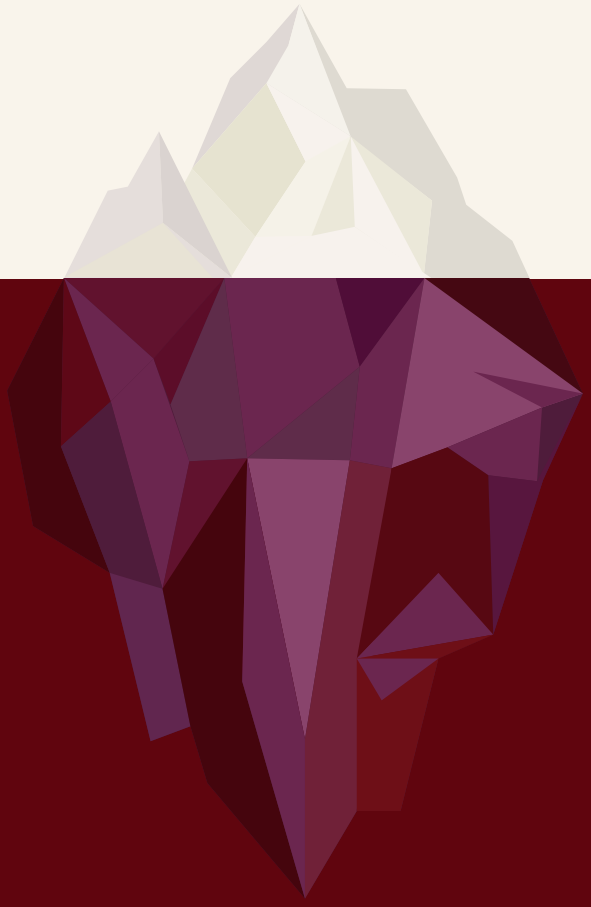
TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDE
KADIN VE AİLE
ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

2019–2024 Dönemi Faaliyetlerinin Tematik Analizi ve
Araştırma Gündeminin Şiddet Odaklı Daralmasına İlişkin Bir Değerlendirme

Prof. Dr. Bayram ÖZER

İSTANBUL AİLE VAKFI

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDE
KADIN VE AİLE
ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

2019–2024 Dönemi Faaliyetlerinin Tematik Analizi ve
Araştırma Gündeminin Şiddet Odaklı Daralmasına İlişkin Bir Değerlendirme

Prof. Dr. Bayram ÖZER

İSTANBUL AİLE VAKFI

İSTANBUL AİLE VAKFI YAYINLARI

İstanbul Aile Vakfı Yayınları Yayın No: 15
İstanbul, Kasım 2026

Türkiye'deki Üniversitelerde
Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri

Yazar
Prof. Dr. Bayram ÖZER

Tashih
Esra GÜNEŞ, Muhammet Furkan BOZCA

Son Okuma
Ahmet Burak CAN

Tasarım
Ahmet DUMAN

E-ISBN: 978-625-93038-9-5

Beylerbeyi Mah. Kızılağaç Sok. No:21/1/1, 34676 Üsküdar/İSTANBUL
0 532 455 24 53 / e-posta: bilgi@isavak.org
www.istanbulailevakfi.org

Bu araştırma raporu İstanbul Aile Vakfı ve Milli Savunma Üniversitesi iş birliğinde gerçekleştirilen "Vatan Müdafaasında Aile ve Nüfus" üst başlıklı IV. Uluslararası Aile Sempozyumu'nda tebliğ edilmiş, müstakil rapor olarak yayıma hazırlanmıştır.

İçindekiler

TAKDİM 5
BÖLÜM 1: Araştırmanın Arka Planı, Amaç ve Kavramsal Çerçeve 7
1.1 Merkezlerin Doğuşu ve Yasal Zemini 9
1.2. Merkezlerin Yapması Gereken Çalışmalar 10
1.3. Tek Konuya Odaklanma Sorunu 17
BÖLÜM 2: Yöntem 19
2.1. Araştırmanın Amacı ve Temel Soruları 21
2.2. WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksinin Metodolojik Sınırlılıkları ve Çalışmada Kullanım Gerekçesi 21
BÖLÜM 3: Uluslararası ve Ulusal Belgelere Dayalı Olarak Şiddet Odaklı Söylemin Eleştirisi 23
3.1 Çerçeve Sorunu 25
3.2 Uluslararası Belgelerin Kapsamı 25
3.3 Ulusal Belgelerin Kapsamı 27
3.4 Şiddet Odaklı Söylemin Ortaya Çıkardığı Sorunlar 28
3.5 Uluslararası Belgelerin Doğru Okunması 31
3.6. Özet 32
BÖLÜM 4: Veri Analizi: Tematik Dağılım, Çapraz Karşılaştırmalar ve Bulgular 33
4.1. Analiz Yöntemi ve Veri Seti 35
4.2 Tematik Kodlama Yöntemi 35
4.3 Genel Bulgular 36
4.4. Çapraz Karşılaştırmalar 39
4.5. Kritik Eksiklikler 42
4.6. Verilerin Uluslararası Bağlamda Değerlendirilmesi 43
4.7. Bölüm Özeti: Temel Bulgular ve Politika Çıkarımları 45
BÖLÜM 5: Birim Adı İle Faaliyet Arasındaki Uçurum 47
5.1 Kavram ve Kaynakları 49
5.2. Birim Adı – Faaliyet Uçurumu 49
5.3 Toplumsal Cinsiyet Birimlerinin Karşılaştırması 51
5.4. Kurumsal Meşruiyet Kalkanı Olarak Birim Adı 53
5.5. Kadın Araştırmasından Şiddet Araştırmasına 54
5.6. Söylemsel Daralmadan Kaynaklanan Üç Kritik Zarar 55
5.7. Bölüm Özeti 55
BÖLÜM 6: Algı Yönetimi ve Türkiye'nin Uluslararası İtibarı 57
6.1. Çerçeveleme Teorisinin Temelleri 59
6.2. Gündem Belirleme Teorisi 59
6.3. Olumsuzluk Yanlılığı 59
6.4. Ekim Teorisi ve Ortalama Dünya Sendromu 60
6.5. Aşırı Temsil ve Gerçeklik Çarpıtması 60
6.6. Uluslararası Algı Mekanizmaları 62
6.7. Türk Toplumunun Kendi Ülkesini Algılaması 64
6.8. Türkiye'nin Uluslararası İtibarı 65
6.9. Savunuculuğun Gerçek Sorunlarla Yarışması 65
6.10. Türkiye'nin Gerçek Profili 66
6.11. Türkiye'nin Gerçek Güncel Sorunları 68
6.12. Kısır Döngünün Anatomisi 69
6.13. Uluslararası Örnekler 69
6.14. Bölüm Özeti 70
BÖLÜM 7: Sonuç ve Politika Önerileri 71
7.1 Özet 72
7.2 Genel Değerlendirme ve Sonuç 73
7.3 Politika Önerileri 75
7.4 Başarı Göstergeleri 80
7.5. Sınırlılıklar ve Gelecek Araştırma Alanları 81
7.6. Sonuç 81
KAYNAKÇA 83

Prof. Dr. Bayram ÖZER

Kayseri doğumludur. Lisans, yüksek lisans ve doktorasını Fırat Üniversitesinde Eğitim Programları ve Öğretimi alanında tamamlamıştır. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitelerinde öğretim üyesi olarak görev yapmış, lisans ve lisansüstü düzeyinde dersler vermiş ve çok sayıda tez yönetmiştir. Çalışmaları müfredat geliştirme, program değerlendirme, öğretmen yetiştirme, karakter ve değer eğitimi ile sürekli mesleki gelişim alanlarındadır. ABD Çalışma Bakanlığı destekli "Tarladan Okula Projesi"nde Koordinatörlük, DPT destekli "Nitelikli İşgücünün Sağlanması Projesi"nde Uzmanlık, "Bakıcı Anne Eğitimi Projesi" isimli Avrupa Birliği destekli projede koordinatörlük ile çok sayıda TÜBİTAK ve BAP projesinde koordinatörlük ve araştırmacılık görevleri yürütmüştür ve halen Milli Eğitim Bakanlığı'na Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli program yazma süreci ve öğretmen eğitimlerinde danışmanlık ve eğitmenlik yapmaktadır.

Halen Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde öğretim üyesi olan Bayram Özer, 4 uluslararası bilimsel derginin editörlüğü, farklı dernek ve vakıflarla eğitimle ilgili müfredat, ders kitabı, aile eğitimi, öğretmen eğitimi çalışmaları yürütmekte ve ulusal ve yerel gazetelerde eğitim konulu yazılar yazmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Takdim

İlim, hakikati arama gayretidir. İlim insanının mesuliyeti ise ulaştığı bulguları, kendi kanaatlerine, mensubiyetlerine ve içinde bulunduğu çevrenin beklentilerine aykırı düşse dahi ortaya koyma cesaretini göstermektir. Akademinin itibarı da büyük ölçüde bu ahlaki duruşa dayanır. İdeolojik kabullerin bilimsel araştırmalara istikamet verdiği, hangi soruların sorulabileceğini ve hangi cevapların muteber sayılacağını belirlediği bir iklimde ilmin yerini akademik bağnazlık almaya başlar.

Bugün toplumsal cinsiyet ideolojisinin akademide oluşturduğu hakimiyetin bu bağlamda değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bilimsel müzakereye açık olması gereken kavramların sorgulanamaz kabullere dönüşmesi, farklı düşüncelerin ilmî münakaşadan ziyade itibarsızlaştırma yoluyla karşılanması, araştırma gündemlerinin uluslararası fon mekanizmaları, akademik yayın ve atıf sistemleri üzerinden şekillenmesi, ciddiyetle ele alınması gereken hususlardır. Olgulardan hükümlere ulaşması gereken akademinin, peşin hükümlerini destekleyecek olguları aramaya başlaması, bilimsel bilgi üretimini de kamu politikalarının sıhhatini de tehlikeye atmaktadır.

İstanbul Aile Vakfı olarak Prof. Dr. Bayram Özer hocamızın hazırladığı bu araştırmayı, söz konusu meselenin ülkemizdeki akademik karşılığını anlamak bakımından kıymetli buluyoruz.

Türkiye'deki 208 üniversitenin 174'ünün tarandığı ve 120 üniversitede kayıtlı 745 faaliyetin incelendiği araştırma, kadın ve aile araştırma merkezlerinin kuruluş gayeleri ile faaliyetleri arasındaki dikkat çekici uyumsuzluğu ortaya koyuyor. İncelenen faaliyetlerin %30,7'si şiddet konusuna odaklanırken istihdam ve kariyere ayrılan payın %4,4, yoksulluğa ayrılan payın %0,5, erkek ve baba odaklı çalışmaların payının ise %2,8 seviyesinde kalması, akademik araştırma gündemindeki daralmanın boyutlarını gösteriyor.

Adında "Kadın ve Aile" ibaresi bulunan 49 merkezin 30'unda şiddet temalı faaliyetlere rastlanırken yalnızca 14'ünde ailenin şiddet dışındaki meselelerinin ele alınması, kuruluş gayeleri ile araştırma gündemleri arasındaki uyumsuzluğu daha da belirginleştiriyor. Nitekim kalan temaların da büyük ölçüde yine şiddet bağlamında ele alınması dikkat çekiyor.

Asıl sorgulamamız gereken hususlardan biri de; şiddetin hangi bağlamlarda araştırıldığı, hangi bağlamlarda ihmal edildiğidir.

30 Haziran 2026 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir araştırma komisyonuna yaptığımız sunumun ardından, adli istatistiklerden hareketle aile dışında kasten yaralama mağduru olan kadınların durumuna dikkat çektik. Kadın hakları savunuculuğunda meydanı kimseye bırakmayan çevrelerin, bu kadınların nerede, kimler tarafından ve hangi şartlarda şiddete maruz bırakıldıklarını da araştırmaları gerektiğini ifade ettik. "Samimiysek bunun peşine düşelim." dedik.

Bugün de aynı soruyu soruyoruz: Kadına yönelik şiddeti mi mesele ediniyoruz, yoksa kadına yönelik şiddet üzerinden aileyi mi mesele hâline getiriyoruz?

Kadın hakları savunuculuğunda samimiyetin ölçüsü; failin kimliğine, fiilin işlendiği mekâna ve mağduriyetin hangi söyleme hizmet ettiğine bakmaksızın her haksızlık karşısında aynı hassasiyeti gösterebilmektir. Aile içinde şiddete maruz kalan bir kadının hukukunu gözetmek ne kadar önemliyse aile dışında şiddete ve istismara maruz kalan bir kadının hukukunu gözetmek de o kadar önemlidir.

Fuhuş ve insan ticaretine dayalı suç ekonomisini, kadın bedenini metalaştırarak büyüyen endüstrileri, alkol tüketimi ile şiddet arasındaki ilişkiyi, kadınların çalışma hayatında maruz kaldıkları haksızlıkları, annelikleri sebebiyle karşılaştıkları güçlükleri neden aynı hassasiyetle araştırmıyoruz? Kadının uğradığı haksızlığın akademik gündemdeki yeri, o haksızlığın hâkim ideolojik söyleme ne ölçüde malzeme teşkil ettiğine göre mi belirleniyor?

Akademik araştırmalardaki seçiciliğin tesirleri üniversite sınırlarını aşıyor. Üretilen bilgi medya, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumlar üzerinden dolaşıma giriyor; toplumların kendilerine ve birbirlerine ilişkin algılarını, nihayetinde kamu politikalarını şekillendiriyor. Bir toplum hakkında hangi bilgilerin üretildiği kadar, hangi bilgilerin üretilmediği de o toplumun nasıl algılanacağını belirliyor.

İstanbul Aile Vakfı olarak; 26 ilimizde 4.202 kişinin katılımıyla gerçekleştirdiğimiz saha araştırmasında, katılımcıların yaklaşık %94'ünün aileyi mutluluk, huzur ve güven kaynağı olarak gördüğünü tespit ettik. Milletimizin kendi hayatında tecrübe ettiği aile olgusu ile akademik ve medyatik söylemlerde karşılaştığımız aile tasvirleri arasında dikkat çekici bir mesafe var. Kadını mağduriyete, erkeği failliğe, aileyi ise şiddetin yaşandığı bir mekâna indirgeyen yaklaşımların bu mesafenin oluşmasındaki tesirlerini de araştırmak gerekiyor.

Bütün bu tespit ve tenkitler bize düşen büyük bir mesuliyete de işaret ediyor: Kendi medeniyet değerlerimizden beslenen, samimi, tutarlı ve bütün insanlığa örnek teşkil edecek bir hak savunuculuğu anlayışını ihya etmek.

Hak savunuculuğunu cinsiyet, yaş ve mensubiyetler üzerinden kategorilere ayırmanın fikrî ve sosyolojik sonuçlarını da sorgulamalıyız. İnsanın hususiyetleri, hayat şartları ve münasebetleri kendisine özgü hakları ve koruma tedbirlerini gerekli kılabilir. Hakların korunmasında ihtisaslaşırken adalet anlayışımızın bütünlüğünü muhafaza etmeliyiz. Kadını, erkeği, çocuğu ve yaşlıyı birbirine rakip hak ve menfaat grupları olarak konumlandırmak, toplumsal bağları da aşındırma tehlikesi taşıyor. Bizim teklifimiz, insanı bütün hususiyetleri ve münasebetleriyle ele alan, karşılıklı hak ve mesuliyetleri gözeten, adalet merkezli bir hak savunuculuğu anlayışıdır.

Bizim medeniyetimizde hak savunuculuğunun esası adalettir. Kadının hukukunu gözetmek, insanın yaratılıştan sahip olduğu haysiyeti teslim etmenin bir gereğidir. Eşler arasındaki münasebeti sükûn, meveddet ve rahmet kavramlarıyla tarif eden medeniyet tasavvurumuz, hayatı bir çatışma alanı olarak kurgulayan anlayışların karşısına ünsiyeti, dayanışmayı ve karşılıklı hukuku koyar.

Kadının anne, eş, evlat, ilim insanı, müteşebbis ve toplumun müessir bir ferdi olarak taşıdığı hakları ve yerine getirdiği vazifeleri bir bütün olarak ele almalıyız. Annelik müessesesinin itibarını korumak, annelerin hukukunu gözetmek, anneliğin maddi ve manevi kıymetini teslim etmek de adalet merkezli hak savunuculuğumuzun asli unsurları arasında yer almalıdır.

Kendi medeniyet değerlerimize sahip çıkmak, toplumumuzda bu değerlere aykırı biçimde cereyan eden haksızlıklarla mücadele etme mesuliyetini de beraberinde getirir. Kadınların maruz kaldıkları haksızlıklar karşısındaki duruşumuz, medeniyetimize aidiyetimizin ve değerlerimize sadakatimizin bir tezahürü olmalıdır.

Kadın hakları savunuculuğunu ideolojik yapıların tekeline terk etmemiz de bu yapıların söylemlerine itiraz etmek adına kadınların yaşadığı haksızlıklara kayıtsız kalmamız da düşünülemez.

Üniversitelerimizden milletimizin sosyolojik gerçekliğini, tarihî ve kültürel müktesebatını dikkate alan, bilimsel yöntemlere sadık, fikrî tahakkümden azade çalışmalar ortaya koymalarını bekliyoruz. Kendi toplumsal meselelerimizi tanımlama, araştırma ve çözme kabiliyetimiz, fikrî bağımsızlığımızın ve millî dayanıklılığımızın da temel unsurlarından biridir.

Aile ve Nüfus On Yılı'nı idrak ettiğimiz bu dönemde üniversitelerimizin kadın ve aile araştırmalarına dair ilmî birikimlerini ve kurumsal kapasitelerini, milletimizin ve insanlığın ihtiyaçları doğrultusunda seferber etmelerini temenni ediyoruz.

Bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen kıymetli hocamız Prof. Dr. Bayram Özer'e ve katkı sunan çalışma arkadaşlarımıza müteşekkiriz. Bu araştırmanın yeni ilmî çalışmalara, verimli müzakerelere ve sahici çözümlere vesile olmasını diliyoruz.

Üner KARABIYIK

İstanbul Aile Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMANIN ARKA PLANI, AMAÇ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Merkezlerin Doğuşu ve Yasal Zemini

1.1.1 Uluslararası Dayanak ve Pekin Deklarasyonu

Türkiye'deki üniversite bünyesindeki kadın ve aile araştırma merkezlerinin kuruluş serüveni, ulusal bir gelişme olmaktan çok diğer pek çok akademik çalışma alanında olduğu gibi küresel bir politika dönüşümünün ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. 1995 yılında 189 ülkenin imzasıyla kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, akademide kadın araştırmaları birimlerinin kurulmasını dünya genelinde destekleyen ilk resmi uluslararası belge olma özelliğini taşımaktadır (BM, 1995). Pekin Eylem Planı, şiddeti bu 12 kritik alandan yalnızca bir başlık olarak ele almıştır. Planın belirlediği kritik alanların tamamı şunlardır: (1) kadın ve yoksulluk, (2) kadının eğitimi ve öğrenimi, (3) kadın ve sağlık, (4) kadına yönelik şiddet, (5) kadın ve silahlı çatışma, (6) kadın ve ekonomi, (7) kadının karar alma mekanizmalarına katılımı, (8) kadının ilerlemesi için kurumsal mekanizmalar, (9) kadının insan hakları, (10) kadın ve medya, (11) kadın ve çevre, (12) kız çocukları. İstihdam, eğitim, sağlık ve karar alma mekanizmalarına katılım gibi konular en az şiddet kadar önemli gündem maddeleri olarak tanımlanmış ve her bir başlık eşit ağırlıkta kabul edilmiştir. WEF endeksinin dört boyutu da bu anlayışın bir yansıması niteliğindedir. Bu dört boyut; ekonomi, eğitim, sağlık ve siyasi temsil olarak belirlenmiştir. Söz konusu kapsayıcı çerçeve, araştırma merkezlerinin kuruluş felsefesinin temelini oluşturmaktadır (BM, 1995, Madde 8-21; WEF, 2006).

Bu çerçeve ilerleyen yıllarda Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) 2006'dan itibaren her yıl yayımladığı Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi (Global Gender Gap Index) ile ölçülebilir bir karşılık bulmuştur (WEF, 2006). Söz konusu endeks, cinsiyet eşitliğinin mevcut durumunu ve gelişimini dört temel boyut üzerinden yıllık olarak karşılaştırmalı biçimde değerlendirmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) bu dört boyutu ve içerdiği alt göstergeler şu şekilde sıralanabilir:

Ekonomik Katılım ve Fırsat: Kadın ve erkek iş gücüne katılma oranları, cinsiyetler arası benzer işler için ücret eşitliği, kadın ve erkeklerin tahmini kazanç oranları ile üst düzey yönetici pozisyonlarındaki temsil bu boyutun temel göstergeleri arasında yer almaktadır.

Eğitimsel Kazanımlar: Kız ve erkek çocuklarının eğitime erişim fırsatları, okullaşma oranları ve öğrenim düzeyindeki tamamlama farklılıkları bu başlık altında incelenmektedir.

Sağlık ve Hayatta Kalma: Cinsiyetler arasındaki sağlık farklılıkları, özellikle doğumda cinsiyet oranı ve sağlıklı yaşam beklentisi gibi göstergeler bu boyutun odak noktasını oluşturmaktadır (WEF, 2024).

Siyasi Güçlenme: Kadınların parlamentodaki temsil oranları, bakanlık düzeyinde yürütmedeki ağırlıkları ve devlet başkanlığı gibi en üst karar alma kademelerindeki varlıkları bu boyutun temel ölçütleri olarak tanımlanmaktadır.

ANAHTAR VERİ	*Literatüre göre 2024 yılı itibarıyla Türkiye'de 208 üniversitenin 120'sinde Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi bulunmaktadır (Bu sayı, bu raporda faaliyet kaydı bulunan 120 üniversiteden bağımsız bir literatür verisidir). İlk merkez 1989'da İstanbul Üniversitesi'nde kurulmuş; 2018'e kadar 85, 2024'e kadar 120 üniversiteye yayılmıştır (Kaynak: Balcı, 2016; Çilingiroğlu, 2001; Savaş, Ertan & Yol, 2018).*

1.1.2 Türkiye'de Yasal ve Kurumsal Dayanak

Türkiye'de üniversitelerdeki kadın ve aile ile ilgili merkezler, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 7/d-2. maddesi çerçevesinde Resmî Gazete'de yayımlanan bireysel yönetmeliklerle hayata geçirilmektedir. Her merkez kendi yönetmeliğinde amaçlarını ve faaliyet alanlarını tanımlamaktadır. Bu yönetmelikler incelendiğinde, merkezlerin yerine getirmesi beklenen işlevlerin son derece kapsamlı ve çok boyutlu olduğu görülmektedir (Üsküdar Üniversitesi, t.y., Madde 5-6; Uludağ Üniversitesi, 2013). Söz konusu yönetmeliklerde merkezlerin amaçları şu doğrultuda tanımlanmıştır:

- Kadın sorunları ile ilgili her alanda araştırma ve inceleme projeleri yürütmek
- Kadınların ekonomik ve sosyal statüsünü güçlendirmek. İstihdam, girişimcilik ve karar alma mekanizmalarına katılımı desteklemek
- Kadın ve erkek bütünlüğünü öne çıkararak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak
- Kırsal kadın, medya ve kadın, göç ve kadın, sağlık ve kadın gibi çok boyutlu alanlarda çalışmalar yürütmek
- Aile yapısını, aile içi dinamikleri ve aile politikalarını araştırmak
- Eğitim, seminer, konferans ve danışmanlık hizmetleri sunmak

Bu kapsamlı misyon tanımı, merkezlerin tek bir konuya ya da tek bir mağduriyet çerçevesine hapsolmaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim Uludağ Üniversitesi UKAM'ın yönetmeliği merkezi, *"kadın ve erkek bütünlüğünü öne çıkarmak"* ve *"kadınlar ve erkekler arasındaki fırsat eşitliği kadar onların farklı bireyler olduklarının kabul edilmesinin kültürel açıdan önemini açığa çıkarmak"* amacıyla kurulmuş olarak tanımlamaktadır (Uludağ Üniversitesi, 2013).

1.2. Merkezlerin Yapması Gereken Çalışmalar

1.2.1 Yönetmeliklerin Öngördüğü Faaliyet Alanları

Türkiye'deki kadın ve aile araştırma merkezleri, kuruluş yönetmelikleri itibarıyla son derece geniş ve çok boyutlu bir görev alanını üstlenmek üzere tasarlanmıştır (Nişantaşı Üniversitesi, 2020, Madde 5). Bu merkezlerin yönetmelikleri incelendiğinde yerine getirmesi beklenen başlıca işlevler şu şekilde sıralanabilir:

- Kadının istihdama katılımı, kariyer gelişimi ve iş-aile dengesine ilişkin araştırmalar
- Girişimcilik ve ekonomik bağımsızlık konularında projeler geliştirme
- Karar alma mekanizmalarında kadın temsili üzerine çalışmalar
- Aile yapısı, aile içi iletişim, ebeveynlik rolleri ve aile politikası araştırmaları
- Sağlık ve kadın, kırsalda kadın, göç ve kadın, medyada kadın gibi sektörel alanlarda çalışmalar
- Tarihsel süreçte kadın hakları ve hukuki boyutlar
- Toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı oluşturma etkinlikleri
- Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim programlarına katkı
- Kamu kurumları ve sivil toplumla politika geliştirme iş birliği

Bu çalışma alanlarının her birinin kendi içerisinde gerekliliği ve önceliği ayrı ayrı tartışma konusu olmakla birlikte özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin ele alınış şekli ve dayanak noktası ayrıca incelenmelidir. Ancak bu yönetmeliklerin ifade ettiği ortak nokta; merkezlerin kadınlarla ilgili oldukça geniş ve farklı konularda çalışma yapmak üzere kuruldukları hususudur.

1.2.2 Aile Bileşeninin Gerektirdiği Çalışmalar

1.2.2.1 Kurumsal Ad, Öncelik ve Kapsam

Türkiye'deki üniversite araştırma merkezlerinin büyük çoğunluğunun resmi adı "Kadın ve Aile Araştırma Merkezi"dir. Bu isim tercihi kurumsal bir etiket olduğu kadar merkezin araştırma misyonunu tanımlayan bir anlam taşımaktadır. İsmin doğru okunması, içerdiği iki bileşenin —*kadın* ve *aile*— hangi öncelik ilişkisi içinde ele alınması gerektiğini belirlemektedir ve bu ilişki, basit bir eşitlik biçiminde algılanamaz.

Bu okumanın hareket noktası şöyle ifade edilebilir. Kadın, bağımsız bir araştırma nesnesi olmaktan önce ailenin ayrılmaz bir üyesidir. Anne, eş, kız evlat ya da aile içi bakım ve dayanışmayı üstlenen bir fert olarak aile kurumunun temel aktörüdür. Bu nedenle kadını anlamanın yolu, onu içinde bulunduğu aile bağlamından soyutlamaktan değil, aile sistemi içinde konumlandırmaktan geçer (Parsons & Bales, 1955; Goode, 1963). Dolayısıyla aileden bağımsız olarak bir kadından bahsediliyorsa merkez isimlerinde ailenin kullanılmasının bir anlamı kalmamaktadır. Ailenin bir parçası olarak kullanılıyorsa da o şekilde ifade edilmesi beklenir.

Bu perspektiften bakıldığında aile, araştırma nesnesi olarak kadından çok daha geniş ve birçok bileşeni içermektedir. Aile sadece fertleri değil; birbirine bağlı fertler topluluğunu, anlık ve kısa süreli ilişkiler yerine kuşakları ve asırlar süren ilişkileri temsil eder. Ayrıca aile ekonomik, psikolojik, hukuki, demografik, kültürel ve toplumsal boyutların tamamını bünyesinde barındırır (Burgess & Locke, 1945). Bu doğrultuda kadın sorusu ailenin içinde yalnızca bir konuyu oluştururken, aile sorusu onlarca alt araştırma alanını bünyesinde taşır ve taşımalıdır. Dolayısıyla merkezlerin isimlerinden hareketle araştırma konusunun tamamının kadın ve kadınlarla ilgili konularda da sadece şiddetin işlenmesi beklenmez.

Yani "Kadın ve Aile Araştırma Merkezi" adını taşıyan bir kurumun araştırma ağırlığının aile kurumuna verilmesi, kadın araştırmalarının ise bu daha geniş çerçevenin içinde anlamlı bir yer bulması beklenmektedir. İsimde büyük olan bileşenin araştırma pratiğinde küçük olması (hatta hiç olmaması), bu öncelik hiyerarşisiyle doğrudan çelişmektedir.

ÇIKARIM 1	*Aile, kadından daha geniş bir araştırma evrenini temsil eder. "Kadın ve Aile Araştırma Merkezi" adı, araştırma enerjisinin büyük bölümünün aile kurumuna, kadın araştırmalarının ise bu çerçevenin içine yerleştirilmesini zorunlu kılar.*

Kadının tüm sorunları ve varlığıyla aileden bağımsız biçimde, kendi deneyimi ekseninde araştırılması gerektiğini savunan farklı bir bakış açısından bahsedilebilir. Bu bakış açısı; kadın deneyiminin ancak kadın merkezli çalışmalarla anlaşılabileceğini, kadınları ailenin bir parçası olarak değil kendi başlarına incelemenin daha doğru olduğunu ve hatta bazı feminist kuramcılara göre aile kavramının kadın ile erkekten oluşmak zorunda olmadığını savunan feminist akademiye dayanmaktadır (Harding, 1987; Smith, 1990). Ancak bu fikir, analizin tamamen dışında tutulmuştur. Buna rağmen bu bakış açısını kabul eden bir merkez için doğru kurumsal ad da farklı olmalıdır. Örneğin; "*Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi"* ya da *"Kadın Sorunları Araştırma Merkezi" gibi.* Zaten Türkiye'de bu adları kullanan merkezler de mevcut ve bu isimler araştırma gündemleriyle daha tutarlı durumdadır (Özvarış & Akın, 2003).

Buna karşın araştırmanın örneklemindeki merkezlerin büyük çoğunluğunda "aile" sözcüğü ismin içinde yer almaktadır. Bu tercih merkezin kadın ve aileyi birlikte araştırma sorumluluğunu üstlendiğini ilan etmektedir. Bu ilan yerine getirilmediğinde isim gerçekte yapılanı yansıtan bir tanımlayıcı olmak yerine gerçekte yapılmak istenilene perde olması için seçilmiş gibi anlaşılmaktadır (Meyer & Rowan, 1977).

ÇIKARIM 2	*Kadını bağımsız bir birey olarak araştırmak meşru bir akademik tutum olabilir. Ancak bu yaklaşımı benimseyen bir merkezin adında "aile" sözcüğüne yer verilmemelidir. "Aile" isimde varsa araştırmada da olmalıdır. Aksi halde bir söylem pratik çelişkisi ortaya çıkmaktadır.*

Bu tartışmanın dikkat çeken üçüncü bir boyutu daha bulunmaktadır. Eğer üniversiteler kadınlara özgü araştırma merkezleri kuruyorsa, kurumsal simetrinin doğal bir gereği olarak erkeklere özgü araştırma merkezlerinin de kurulması beklenir. Toplumun yarısını oluşturan erkekler ve onlara özgü sorunlar —babalık rolleri, erkek sağlığı, iş gücündeki konumlanma, eğitim başarısı ve toplumsal baskılar, pozitif ayrımcılık adı altında uğradığı haksızlıklar— sistematik akademik araştırmaları gerektirmektedir. Bu alanlardaki boşluk, yalnızca erkekleri değil, aileyi ve toplumu bir bütün olarak anlamayı da zorlaştırmakta ve politika üretiminde yapısal eksikliklere sebep olmaktadır (UN DESA, 2011).

Türkiye'de üniversite bünyesinde kurulan erkek ya da babaya özgü araştırma merkezi bulunmamaktadır. Bu asimetri, akademik önceliklendirmenin cinsiyete dayalı bir dengesizlik barındırdığına işaret etmektedir. Bu bağlamda "Kadın ve Aile Araştırma Merkezi" formatının en kapsayıcı çözümü sunma potansiyelini taşıdığı söylenebilir. Aile başlığı hem kadını hem erkeği hem de çocuğu kapsayan bir kavram olduğu için tek cinsiyetli odaklanmanın sınırlılıklarını da ortadan kaldırabilir. Ancak bu potansiyelin fiiliyata dönüşmesi için erkek ve baba araştırmalarının araştırma portföyüne dahil edilmesi şarttır ve bu çalışmanın bulguları söz konusu potansiyelin kullanılmadığını ortaya koymaktadır. Erkek/baba odaklı çalışmalar toplam faaliyetlerin yalnızca %2,8'ini, aile araştırmaları ise %27,5'ini oluşturmaktadır. Ayrıca bu araştırmalardaki erkek ve ailenin işlenişi bağımsız bir şekilde değil, ailenin ya da kadınla ilgili diğer konuların bir bileşeni olarak ve çoğu zamanda şiddetin faili ya da kadınların şiddet gördüğü ortam olarak işlenmektedir.

ÇIKARIM 3	*Kadın araştırma merkezlerinin varlığı, kurumsal simetrinin gereği olarak ya erkek araştırma merkezlerinin kurulmasını ya da mevcut aile araştırma merkezlerinin erkek ve baba boyutunu fiilen araştırmasını zorunlu kılar. Kurumsal ad hem kadını hem aileyi kapsıyorsa araştırma pratiğinin de bu bütünü yansıtması beklenir.*

Bu üç okuma farklı perspektiflerden hareket etmekle birlikte ortak bir sonuca ulaşmaktadır. "Kadın ve Aile Araştırma Merkezi" adını taşıyan kurumların mevcut araştırma pratiği, bu adın gerektirdiği hiçbir okumayla tam anlamıyla uyum sağlamamaktadır. Birinci okumaya göre; araştırma ağırlığının aile kurumuna verilmesi gerekirken aile araştırmaları yok denecek kadar azdır. İkinci okumaya göre; merkezin adında aile yer almamalıydı ya da aile de araştırılmalıydı, ancak ikisi de tutarlı biçimde karşılanmamaktadır. Üçüncü okumaya göre; erkek ve baba araştırmalarına da yer açılması gerekirken bu alan hiç bulunmamaktadır. Sonuç olarak aile sözcüğü araştırma gündemini tanımlamak için değil, kurumsal meşruiyet sağlamak amacıyla kullanılmış gibi anlaşılmaktadır.

> *Bir kurumun adı, araştırma önceliklerine dair kamuya karşı verilen bir taahhüttür. Bu taahhüdün yerine getirilmemesi kurumsal şeffaflığı zedelemekte ve araştırma gündeminin gerçek belirleyicilerini gizlemektedir.*
> *Kaynak: Meyer & Rowan, 1977; Jones, 2007*

Tablo 1: Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinde Kadın ve Aile Bileşenlerinin Kapsamı ile Fiilî Araştırma Ağırlığının Karşılaştırılması

	KADIN BİLEŞENİ	AİLE BİLEŞENİ
Kapsam	Bir birey grubu: kadınlar	Bir kurum ve sistem: eş ilişkisi, ebeveyn-çocuk bağı, büyükanne/büyükbaba, akrabalık ağları, hanehalkı ekonomisi
Aktörler	Kadınlar (tek aktör grubu)	Kadın, erkek, çocuk, yaşlı — tüm aile bireyleri
Boyutlar	Bireysel haklar, fırsatlar, sorunlar	Ekonomi, psikoloji, hukuk, demografi, kültür, nesiller arası aktarım, toplumsal dönüşüm
Araştırma derinliği	10 birim	100 birim
Fiili araştırma oranı	~%72,5 (şiddet dahil tüm kadın temaları)	~%27,5 (aile odaklı çalışmalar)

Not: *Araştırma derinliği değerleri iki bileşenin kapsamını karşılaştırmak amacıyla temsilî olarak verilmiştir.*

Bu tablo merkezlerin isimlerinde taşıdıkları ağırlıkla araştırma pratiklerindeki ağırlığın tam tersine döndüğünü göstermektedir. İsimde daha büyük yer tutan aile bileşeni, uygulamada faaliyetlerin yalnızca yaklaşık dörtte birini (%27,5) oluşturmaktadır. Bu tersine çevirme ise bir tesadüften çok yapısal bir öncelik sapmasının somut yansıması gibi görünmektedir.

1.2.2.2 Ailenin Araştırma Ağırlığı Neden Daha Büyük Olmalıdır?

Burada ifade edilmesi gereken önemli konu, kadın konusunun önemli olduğu ve araştırılması gerektiğidir. Bu çalışma buna karşı bir fikir ortaya koymaya çalışmıyor. Ancak araştırma nesnesi olarak belirli sınırlılıkları olmalı ve bağlamın içinde gerçekte kapladığı yer kadar temsil edilmelidir. Bu açıdan kadın araştırmaları kadının biyolojik, psikolojik ve toplumsal gerçekliğini, kadına yönelik hukuki güvenceleri, kadının ekonomik konumunu ve kadının tarihsel deneyimini kapsamalıdır. Ve bu alanların her biri araştırma derinliği gerektiren konulardır. Bu çalışmalarda elbette kadınlara odaklanılabilir ve kadınlarla ilgili çalışmalar tüm bu boyutları kapsamalıdır.

Ancak bununla birlikte aile araştırmaları çok daha geniş bir alana yayılmaktadır. Aile en az iki bireyin birbirine bağlandığı, kuşakların birbirini izlediği, toplumun yeniden üretildiği, ekonomik ve duygusal kaynakların dağıtıldığı, normların aktarıldığı ve kimliğin biçimlendiği temel sosyal kurumdur. TÜİK aile istatistiklerinin ortaya koyduğu demografik tablo —azalan hanehalkı büyüklüğü, artan boşanma oranları, düşen doğurganlık, yalnız yaşayanların artışı— Türkiye'de aile kurumunun derin ve hızlı bir dönüşüm geçirdiğini göstermektedir. Bu dönüşüm, kadınlara yönelik şiddet kadar ayrıntılı ve derinlikli araştırmalar gerektirmektedir.

TEMEL ARGÜMAN	*Bir kadın araştırma merkezini tarif etmek için 10 sayfa yeterliyse, bir aile araştırma merkezini tarif etmek için 100 sayfa gerekir. Çünkü aile; kadını, erkeği, çocuğu, yaşlıyı, ebeveynlik ilişkisini, ekonomiyi, psikolojiyi, hukuku, demografiyi ve kuşaklar arası aktarımı aynı anda barındıran bir sistemdir. Bu iki bileşeni —kadın ve aile— eşit ağırlıkta iki yan unsur olarak ele almak, ailenin araştırma kapasitesini sistematik biçimde küçümsemek anlamına gelir.*

1.2.2.3 Kadın ve Aile İsminin Yapısal Bir Sorun Olarak Okunması

"Kadın ve Aile Araştırma Merkezi" adı yanıltıcı bir şekilde kadın ve aileyi eşdeğer kavramlar gibi göstermektedir. Bu isim iki bileşeni "ve" bağlacıyla yan yana koyarak sanki eşit ağırlıkta iki araştırma alanından söz ediliyormuş izlenimi vermektedir. Ancak bu izlenim hem aile olgusunun gerçek kapsamını hem de merkezlerin fiili işleyişini yanlış yansıtmaktadır. Pratikte ise bu isim çifte bir işlev görmektedir. Birincisi, aile sözcüğü kurumsal meşruiyet için kullanılmaktadır. Yalnızca "Kadın Araştırma Merkezi" adını taşımak yerine ailenin de adını taşımak, merkeze daha geniş bir sosyal misyon görünümü kazandırmakta ve kurumsal onay süreçlerini kolaylaştırmaktadır. İkincisi ise aile bileşeni mevcut araştırma pratiğinde fiilen işlevsiz kalmaktadır. Bu çalışmanın verileri "Kadın ve Aile" adını taşıyan 49 merkezin yalnızca %28,6'sında aile araştırması bulunduğunu ama onların da kadınlara yönelik şiddetle bir şekilde ilişkilendirilerek yer aldığını ortaya koymaktadır.

Bu tablo bir söylem pratik çelişkisinden öte, yapısal bir öncelik tercihini yansıtmaktadır. Tabloya göre isimde var olan aile, araştırma gündeminde bulunmamaktadır. Aile sözcüğü merkezin yaptığı işi tanımlamak için değil, asıl işi perdelemek için —bilinçli ya da bilinçsiz biçimde— kullanılmaktadır.

> *Bir kurumun adında yer alan kavram, o kurumun birincil araştırma nesnesi olmalıdır. Aksi halde isim, gerçeği yansıtan bir tanımlayıcı olmaktan çıkarak gerçeği gizleyen bir örtüye dönüşür.*
> *(Kurumsal kimlik ve misyon uyumu ilkesi: Meyer & Rowan, 1977)*

1.2.2.4 Aile Araştırmalarının Gerçek Kapsamı

Eğer "Kadın ve Aile Araştırma Merkezi" adını taşıyan kurumlar bu isimleriyle orantılı biçimde çalışacak olsaydı, araştırma gündeminin büyük çoğunluğunu aile araştırmaları oluşturmalı ve bu araştırmalar aşağıdaki konuları kapsamalıydı:

Tablo 2: Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri İçin Önerilen Aile Odaklı Araştırma Alanları ve Kapsamları

	ARAŞTIRMA ALANI	KAPSAM VE İÇERİK
A	Aile Demografisi ve Yapısal Dönüşüm	• Türkiye'de hanehalkı büyüklüğünün küçülmesi, • Tek kişilik hanelerin artışı, • Toplam doğurganlık hızının düşmesi, evlenme yaşının yükselmesi, • Evlenme oranlarının azalması, • Boşanma oranlarının artışı, • Çekirdek aileden uzaklaşma eğilimleri. • Bu demografik dönüşümün uzun vadeli toplumsal ve ekonomik sonuçları.
B	Aile Ekonomisi ve Hanehalkı Refahı	• Hanehalkı gelir dağılımı ve ekonomik karar alma süreçleri. • Ailelerin ekonomik baskı altındaki dayanıklılık mekanizmaları. • Yoksulluk içindeki aile örüntüleri. • Çalışan ebeveynlerin iş-aile dengesi. • Ekonomik güçlüklerin aile içi ilişkilere yansımaları. • Hanehalkı tasarruf ve tüketim örüntüleri.
C	Babalık, Erkek Rolleri ve Ebeveynlik Kalitesi	• Türkiye'de babalık rollerinin tarihsel ve güncel dönüşümü. • Babaların çocuk gelişimine katkısının ölçülmesi. • Eşit ebeveynlik yükü paylaşımı ve engelleri. • Çalışan babaların zaman kullanımı. • Babalık izni politikalarının etkinliği. • Boşanmış babaların çocuklarıyla ilişkisi. • Babalık rollerini güçlendiren politika modelleri. • Pozitif ayrımcılık kavramının babalara etkisi.
D	Eşler Arası İlişki Kalitesi ve İletişim	• Evlilik doyumu ve evlilik kalitesinin belirleyicileri. • Çiftler arasında iletişim örüntüleri ve çatışma yönetimi. • Güçlü evlilik modellerinin tanımlanması ve yaygınlaştırılması. • Ekonomik stres altında çift ilişkilerinin değişimi. • Eşler arasında karar alma dengesi ve müzakere biçimleri.
E	Boşanma, Aile Parçalanması ve Çocuk Refahı	• Türkiye'de boşanma örüntüleri ve nedenleri. • Boşanmanın çocuklar üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkileri. • Boşanma sonrası velayet düzenlemeleri ve ebeveynlik iş birliği. • Tek ebeveynli hanelerin ekonomik ve sosyal kırılganlıkları. • Boşanmayı önleyici aile danışmanlığı modellerinin etkinliği.

F	Çocuk Gelişimi ve Ebeveynlik Uygulamaları	• Çocuğun sağlıklı gelişimi için aile ortamının kalitesi. • Farklı ebeveynlik stillerinin çocuk üzerindeki etkileri. • Dijital ortamda çocuk-ebeveyn ilişkisi. • Okul öncesi dönemde aile katılımı ve çocuk hazır bulunuşluğu. • Farklı sosyoekonomik koşullardaki ebeveynlik kalitesi farklılıkları ve müdahale modelleri.
G	Kuşaklar Arası İlişkiler ve Yaşlı Bakımı	• Çok kuşaklı aile yapılarının Türkiye'deki görünümü ve dönüşümü. • Yaşlı bakımında aile sorumluluğu ile devlet desteği arasındaki denge. • Bakım yükünün kadın ve erkekler arasında nasıl dağıldığı. • Demografik yaşlanma sürecinde aile üzerindeki artan baskı. • Yaşlı bakımı politikalarının aile sürdürülebilirliğine etkileri.
H	Aile Değerleri, Kimliği ve Kültürel Aktarım	• Türkiye'de ailenin toplumsal ve kültürel anlamının dönüşümü. • Ailenin değer aktarım işlevi ve bu işlevin güçlendirilmesi. • Kentleşme ve göçün aile bağları üzerindeki etkileri. • Kuşaklar arası değer farklılıkları ve köprü kurma mekanizmaları. • Din, gelenek ve modernleşme arasında aile kimliği.
I	Aile Politikası ve Hukuki Çerçeve	• Türkiye'de aile politikalarının etkinliğinin değerlendirilmesi. • Medeni kanun ve aile hukukunun uygulamaya yansımaları. • Karşılaştırmalı aile politikası ve diğer ülkelerdeki başarılı modellerin analizi. • Aile desteklerinin (vergi avantajları, çocuk yardımları, konut politikaları) aile kararları üzerindeki etkileri. • Demografik politikalar ve doğurganlık.
J	Dijital Çağda Aile ve Teknoloji	• Sosyal medya ve ekran süresinin aile içi iletişime etkileri. • Dijital ortamda çocuk yetiştirmenin yeni zorlukları. • Uzaktan çalışmanın aile dinamiklerine yansımaları. • Teknoloji bağımlılığının ebeveyn-çocuk ilişkisine etkileri. • Dijital okuryazarlık ve aile içindeki kuşak farkları.

Bu on araştırma alanının her biri, kendi içinde onlarca alt konu ve yıllarca sürebilecek araştırma kapasitesi barındırmaktadır. Karşılaştırıldığında şiddet araştırmaları —önemli olmakla birlikte— bu büyük tablonun yalnızca küçük bir parçasına karşılık gelmektedir.

1.2.2.5 Aile Araştırmalarının İhmalinin Somut Maliyetleri

Aile araştırmalarının sistematik biçimde ihmal edilmesi, soyut bir metodolojik sorun olmaktan çok somut politika maliyetleri üreten gerçek bir eksikliktir. Bu maliyetler birkaç kritik alanda kendini göstermektedir:

Tablo 3: Aile Odaklı Araştırmaların Eksikliğinin Toplumsal ve Politik Maliyetleri

MALİYET ALANI	AÇIKLAMA
Demografik kriz	Türkiye'nin doğurganlık hızı hızla düşmektedir. Gençler aile kurmaktan uzaklaşmaktadır. Bu demografik dönüşümün arkasındaki ekonomik, psikolojik ve kültürel nedenleri araştırmadan etkin politika üretmek mümkün değildir. Araştırma merkezleri ise bu konuya neredeyse hiç eğilmemektedir.
Boşanma ve çocuk refahı açığı	Türkiye'de boşanma oranları yükselmekte, bu süreçten etkilenen çocuk sayısı artmaktadır. Boşanmanın çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini ve boşanma sonrası ebeveynlik niteliğini araştıran çalışmalar son derece kısıtlıdır. Politika yapıcılar bu konuda akademik destek almadan karar almak zorunda kalmaktadır.
Yaşlı bakım krizi öngörülemiyor	Türkiye, hızla yaşlanan bir nüfusa sahiptir. Yaşlı bakım yükünün haneler üzerinde nasıl dağıldığını, bu yükün kadın ve erkekleri nasıl farklı biçimlerde etkilediğini ve sürdürülebilir bakım modellerini araştıran merkez sayısı son derece az durumdadır.
Aile politikası kanıt tabanı yok	Türkiye'de aile politikası — doğum teşvikleri, çocuk yardımları, konut politikaları, ebeveyn izni — kanıta dayalı bir zemin olmadan üretilmektedir. Üniversite araştırma merkezlerinin bu alanlarda politika yapıcılara sunabileceği çok az veri mevcuttur.
Babalık politikalarında boşluk	Çocukların sağlıklı gelişimi için babanın aktif ve nitelikli katılımı, kritik öneme sahiptir. Türkiye'de babalık rollerini güçlendirecek politikaların tasarlanması için gereken akademik altyapı oldukça azdır. Babalık araştırmaları, mevcut çalışmalardaki %2,8 oranıyla bu ihtiyacı karşılamaktan uzak durumdadır.

1.2.2.6 Ailenin İçinde Kadın

Kadın ve Aile Araştırma Merkezi adının ima ettiği doğru araştırma sırası şöyle kurgulanmalıdır. Önce aile, sonra ailenin içindeki kadın. Yani kadın araştırmaları, daha geniş ve öncelikli bir aile araştırması çerçevesinin içinde konumlanmalıdır. Bu sıralama, kadın araştırmalarını önemsizleştirmez. Aksine, kadını içinde yaşadığı toplumsal gerçeklikle birlikte, yani aile bağlamıyla bütünleşik biçimde anlamayı mümkün kılar. Ayrıca kadının iş gücüne katılımı yalnızca kadın sorunu değil, aynı zamanda bir aile ekonomisi sorunudur. Annenin çalışması, babanın bakım yüküne katkısı, çocuk bakım maliyetleri ve hanehalkı geliri bir bütün olarak ele alınmalıdır. Aynı şekilde kadına yönelik şiddet tek başına kadın sorunu değil, aynı zamanda bir aile dinamiği sorunudur. Şiddeti mümkün kılan güç dengesizlikleri, ekonomik bağımlılık ilişkileri ve çocuklar üzerindeki etkileri ancak aile sistemi perspektifinden bütüncül biçimde analiz edilebilir.

Bu bakış açısı mevcut araştırma gündeminde neredeyse hiç yer almamaktadır. Araştırma merkezleri kadını aileden bağımsız, yalnızca toplumsal cinsiyet ekseninde ele alan bir çerçeve benimsemiştir. Bu çerçeve kadını anlayabilmek için aile bağlamının zorunlu olduğu gerçeğini görmezden gelmektedir.

SONUÇ	*“Kadın ve Aile Araştırma Merkezi” adını taşıyan bir kurum, araştırma enerjisinin büyük bölümünü aile araştırmalarına ayırmak zorundadır. Aile bileşeni; demografisi, ekonomisi, psikolojisi, hukuku ve politikasıyla başlı başına geniş ve öncelikli bir araştırma evrenini temsil etmektedir. Kadın araştırmaları bu evrenin içinde anlamlı bir yer bulduğunda hem daha zengin hem de daha politika etkin bir bilgi üretimi mümkün olacaktır. Aksine, “aile” sözcüğünü kurumsal meşruiyet için ad olarak kullanıp araştırma pratiğinde işlevsiz bırakmak, kurumun adıyla çelişen ve toplumsal ihtiyaçlarla bağını koparan bir işleyiş biçimidir.*

1.3. Tek Konuya Odaklanma Sorunu

1.3.1 Merkezlerin Fiili Faaliyet Profili

Faaliyet verilerinden anlaşıldığı kadarıyla merkezlerin yönetmeliklerinde öngörülen geniş misyonla çelişen bir tablo ortaya çıkmaktadır. Faaliyetlerin büyük bölümü “kadına yönelik şiddet” başlığına yoğunlaşmaktadır. İstihdam, girişimcilik, sağlık, medya, kırsalda kadın gibi konular son derece sınırlı yer bulmakta ve aile yapısı, ebeveynlik ve erkek odaklı çalışmalar ise neredeyse hiç bulunmamaktadır. Bu bulgu merkezlerin kurumsal misyonlarından zamanla uzaklaştığını göstermektedir. Zira akademik araştırma merkezlerine ilişkin çalışmalarda da belirtildiği üzere, belirli bir konuya aşırı odaklanmak kurumun genel misyonunun parçalanmasına neden olmaktadır (Morphew & Huisman, 2002; Ometto, Gegenhuber, Winter & Greenwood, 2019). Ayrıca bu tablodan anlaşıldığı kadarıyla Türkiye’deki üniversitelerde kurulan kadınlarla ilgili akademik araştırma merkezlerinde odaklanma sorunuyla birlikte aynı zamanda savunuculuk araştırmalarının yapısından kaynaklanan bir sorun da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü akademik literatürde savunuculuk araştırması, belirli bir politika değişikliğini desteklemek amacıyla veri üretme ve çerçeveleme pratiği olarak tanımlanmakta ve bu yaklaşımın politika yapımında savunuculuk örgütlerinin belirleyici bir rol oynamasına zemin hazırladığı vurgulanmaktadır (Gen & Wright, 2020). Söz konusu gerilimin özellikle dikkat gerektiren yönü, tarafsızlık iddiasıyla üretilen bulguların kamuoyu ve politika yapıcılar tarafından nesnel akademik veri olarak algılanmasıdır. Bu durum, sorunun gerçek boyutundan bağımsız olarak belirli meselelerin olduğundan büyük ve yaygın görünmesine yol açmaktadır (Novovic & Tatham, 2022). Bu değerlendirme, kadın ve aile araştırma merkezlerinin mevcut durumunu daha açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu kurumların bir kısmı, tarafsız birer araştırma merkezi olarak konumlanmak yerine kadınların toplumsal konumunu iyileştirmeyi açık bir misyon olarak benimsemiştir. Bu misyon odaklı yapılanma ve çalışma şekli zaman zaman araştırma süreçlerini ve bulgularının sunuluş biçimini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla kadınların dezavantajlı konumuna ilişkin önceden belirlenmiş bir çerçeve içinde yürütülen çalışmalar, var olan sorunları olduğundan daha yaygın ya da derin gösterecek biçimde yorumlanma eğilimine girebilmektedir. Böyle bir yaklaşımda gerçek ama sınırlı ölçekteki mağduriyetler, kamuoyunda daha kapsamlı bir tablo olarak algılanacak şekilde sunulabilmekte ve bu durum hem konuya ilişkin toplumsal algıyı gerçeklikten uzaklaştırabilmekte hem de görece çözülebilir sorunların üzerine gereğinden ağır bir anlatı yüklenerek bu sorunların pratik çözümünü zorlaştırabilmektedir. Söz konusu kurumların ürettiği bilgiler ikincil ve üçüncül kaynaklar tarafından nesnel veriler olarak aktarıldığında ise bu çarpıklık daha da derinleşmekte ve kamusal tartışmanın zeminini şekillendiren politikalara ve yaygın bir yanılgıya dönüşebilmektedir.

1.3.2 Çerçeveleme Etkisi ve Algı Yönetimi

İletişim ve siyaset bilimleri literatüründe çerçeveleme teorisi, bir sorunun sürekli olarak belirli bir perspektiften sunulmasının o soruya ilişkin kamuoyu algısını köklü biçimde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (Chong & Druckman, 2007). Türkiye’deki üniversite merkezlerinin faaliyetlerinin ağırlıklı olarak şiddet ve mağduriyet temaları üzerine yoğunlaşması, bu temaların hem akademik yazında hem de kamuoyunda orantısız bir ağırlık kazanmasına yol açmaktadır. Bu mekanizma üç somut riske işaret etmektedir:

- *Şiddet sorununun gerçek yaygınlığının ötesinde bir ölçeğe taşınması:* Sürekli tekrar edilen araştırmalar, konunun toplumsal algıda olduğundan daha yaygınmış gibi görünmesine neden olabilir.
- *Türkiye'nin uluslararası arenada sorunlu bir ülke olarak konumlandırılması:* Uluslararası değerlendirme raporları büyük ölçüde akademik çalışmalardan beslendiği için, bu durum ülkenin uluslararası itibarını doğrudan etkileyebilir.
- *Diğer kritik kadın gündemlerinin gölgede kalması:* İstihdam, eğitim, kariyer ve siyasi temsil gibi alanlardaki gerçek sorunlar, şiddet gündeminin gölgesinde ikincil konuma düşebilir.

POLİTİKA UYARISI	*Bir ülkenin kadın hakları sicilini değerlendiren uluslararası endeksler (örn. WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, BM Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi) büyük ölçüde akademik araştırma çıktılarından beslenir. Belirli temalar etrafında yoğunlaşan araştırma gündemi, bu endekslerde Türkiye'nin aleyhine bir görünüm oluşturma riski taşımaktadır.*

1.3.3 İsim–Faaliyet Uyumsuzluğunun İşaret Ettiği Yapısal Sorun

Türkiye'deki pek çok merkez, adında hem kadın hem aile kavramlarına yer vermektedir. Bu çift başlık, kurumsal misyon açısından hem kadın odaklı araştırmalar hem de ailenin tüm bireyleri ve boyutlarını kapsayan çalışmalar yapılması gerektiğini ima etmektedir. Ancak faaliyet verileri, aile başlığının fiilen içinin doldurulmadığını göstermektedir. Bu ise yönetmeliklerin öngördüğü bütünsel misyon ile gerçekleştirilen faaliyetler arasında bir uyumsuzluğa, ismin bir kurumsal meşruiyet kalkanı işlevi gördüğüne işaret etmektedir (Balcı, 2016). Bu analitik gözlemi destekler nitelikte, 2018 yılında yayımlanan bir araştırma, başlangıçta "Kadın Çalışmaları" veya "Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları" adını taşıyan merkezlerin bir bölümünün zamanla adlarını "Kadın ve Aile Çalışmaları" olarak değiştirdiğini saptamıştır. Ancak bu isim değişikliğinin faaliyet içeriklerine yansımadığı gözlemlenmiştir (Savaş, Ertan & Yol, 2018).

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Temel Soruları

Bu raporun temel amacı mevcut durumun nesnel ve veri destekli fotoğrafını çekerek üniversite merkezlerinin yasal misyonlarına uygun, daha dengeli, daha kapsayıcı ve Türkiye'nin ulusal çıkarlarını gözeten bir araştırma gündemi benimsemesini sağlayacak politika önerileri geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda raporun yanıt aradığı temel sorular şunlardır:

- Merkezlerin faaliyet verileri tematik olarak nasıl dağılmaktadır? Hangi konular merkeze alınmış, hangileri ihmal edilmiştir?
- Aile ve erkek odaklı çalışmaların payı nedir?
- Birim adı ile faaliyet içeriği arasındaki örtüşme düzeyi nedir?
- Mevcut tematik odak, Türkiye'nin uluslararası imajına nasıl bir etki yapmaktadır?
- Merkezler, yasal misyonlarını daha geniş ve dengeli bir çerçevede nasıl gerçekleştirebilir?

Verilerin toplanması sürecinde Türkiye'deki üniversitelerin ilgili birimleri taranmış ve kurumların resmi web sayfaları 2024 yılı içinde incelenerek faaliyet bilgilerine ulaşılmıştır. Araştırma kapsamına topluluk, laboratuvar, birim ve koordinatörlük düzeyindeki yapılar ile enstitüler ve araştırma merkezleri dahil edilmiştir. Türkiye'deki 208 üniversiteden 174'ünde aranan kavramlarla ilişkili en az bir birim tespit edilmiş ve bu birimler içinden aktif faaliyet verisi bulunan merkezler analize dahil edilmiştir.

Veriler, her merkeze ait etkinlik, proje, seminer, panel ve yayın başlıkları üzerinden tematik içerik analizine tabi tutulmuştur. Faaliyet başlıkları kadına yönelik şiddet, girişimcilik ve istihdam, sağlık, medya, kırsal kadın, aile, ebeveynlik ve erkek odaklı çalışmalar gibi kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, merkezlerin kuruluş yönetmeliklerinde yer alan geniş kapsamlı misyon tanımları ile fiili faaliyet örüntüleri arasındaki örtüşme düzeyini ölçmeye imkân tanımaktadır.

RAPORUN YAKLAŞIMI	*Bu rapor politika odaklı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Her bölüm veri analizinin ardından somut politika önerileriyle tamamlanmaktadır. Amaç, mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesine ve merkezlerin gerçek anlamda kapsayıcı bir işlev üstlenmesine katkı sağlamaktır.*

2.2. WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksinin Metodolojik Sınırlılıkları ve Çalışmada Kullanım Gerekçesi

WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, toplumsal cinsiyet eşitliğini dört boyut üzerinden ölçen ve 2006'dan bu yana yayımlanan en kapsamlı uluslararası karşılaştırma araçlarından biridir. Küresel düzeyde araştırmacılar, politika yapıcılar ve uluslararası kuruluşlar tarafından yaygın biçimde kullanılması, endekse önemli bir kıyaslama değeri kazandırmaktadır. Bu nedenle çalışmada Türkiye'nin kadın sorunları alanındaki göreli konumunu saptamak ve araştırma gündeminin bu konumla örtüşüp örtüşmediğini analiz etmek amacıyla söz konusu endeks bir dış kriter olarak benimsenmiştir.

Bununla birlikte endeksin tarafsız ve evrensel bir ölçüm aracı olduğunu öne sürmek metodolojik açıdan sorunludur. Endeks ekonomik katılım, eğitim, sağlık ve siyasi güçlenme olmak üzere dört boyut üzerinden ölçüm yapmakta, bu boyutların dışında kalan veriler için ise sınırlı kalmaktadır. Ancak bu dört boyutun seçimi ve ağırlıklandırılması, tarafsız bir teknik karar değil, normatif bir tercihten ibarettir. Endeks temel varsayım olarak kadınların erkeklere kıyasla sistematik biçimde dezavantajlı konumda bulunduğunu varsaymakta ve göstergelerini bu eksen üzerine inşa etmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliğini büyük ölçüde Batı liberal demokrasilerinin deneyimlerinden türetilmiş belirli bir normatif çerçeveden hareketle tanımlamaktadır. Nitekim endeksin dört boyutundan hiçbiri, kadınların erkeklere göre avantajlı olduğu durumlara puan vermemekte, oranın 1'i aşması hâlinde değer 1'de sabitlenmektedir. Bu tasarım, eşitliği ölçmekten çok dezavantajı kayıt altına alacak biçimde kurgulanmıştır.

Endeks aynı zamanda ücretli istihdamı katılımın tek ölçütü olarak kullanmakta, parlamentodaki sandalye sayısını güçlenmenin simgesi saymakta, tarihsel hakları ve kazanımları dikkate almadan eğitim-istihdam bağlantısını sorgulamakta ve kültürel ile kurumsal farklılıkları göz ardı etmektedir. Kültürel farklılıklar boyutunda da endeksin sınırlılıkları dikkat çekmektedir. Ekonomik katılım alt endeksinde ölçülen iş gücüne katılım oranı, kadının çalışmama tercihini iş bulamaması ya da çalışamamasından ayırt edememektedir. Benzer biçimde siyasi güçlenme alt endeksi, kadının siyasete katılımını yalnızca parlamenter temsil üzerinden ölçmekte ve sivil toplum faaliyetleri, yerel yönetim pratikleri ve toplumsal etki biçimlerini kapsamamaktadır. Toplumların aile yapısına, iş bölümüne ve siyasal katılıma dair farklı tarihsel ve kültürel örüntüleri, bu tek boyutlu ölçüm araçlarıyla kavranamamaktadır. Türkiye gibi özgün demografik, tarihsel ve kültürel dinamiklere sahip bir toplumun performansının, büyük ölçüde Kuzey Avrupa ülkelerinin deneyimlerinden şekillenmiş bir endeks üzerinden değerlendirilmesi, karşılaştırmalı geçerlilik sorunu doğurmaktadır.

Bu tercihler sonucunda bazı somut gerçekler endekste dikkate alınmamaktadır. Türkiye kadınlara seçme hakkını Fransa'dan 10, İsviçre'den 37 yıl önce tanımıştır. Kadın profesör oranı AB ortalamasının üzerindedir. STEM mezunlarında dünya sıralamasında ilk beştedir. Anayasa Mahkemesi'ne ilk kadın başkan ve Deniz Kuvvetleri'ne ilk kadın amiral Türkiye'den çıkmıştır. Bunların hiçbiri WEF endeksinde bir puan üretmemektedir. Zira endeks bu soruları sormamaktadır. WEF'in metodolojisi, ölçtüğü göstergelerde yüksek puan alan ülkeleri ödüllendirmekte ve bu göstergelerin dışında kalan başarıları ise yokmuş gibi kabul etmektedir. Bu mekanizma liberal Batı demokrasilerinin iş gücü ve temsil yapısını toplumsal model olarak kabul edip evrensel referans noktası olarak benimsediğinden üretilen sıralama, gerçek anlamda kim kadına daha iyi davranıyor sorusunu değil, kim bizim ölçütlerimize daha yakın sorusunu yanıtlamaktadır.

Bu yöntemin ortaya çıkardığı paradoks somut biçimde gözlemlenmektedir. Türkiye'de kadınlar üniversitede erkekleri geçmiş, akademide AB ortalamasının üzerinde temsil edilmiştir. Ancak bu kadınlar iş hayatına girdiğinde yüksek çocuk bakımı maliyeti, ulaşım yetersizliği ve toplumsal roller gibi yapısal engeller devreye girmekte, istihdam oranları düşmektedir. WEF bu sonucu kaydetmekte, ancak arkasındaki nedenlere ya da aynı sonucun farklı ülkelerde farklı biçimlerde ortaya çıktığına dikkat etmemektedir. Üstelik İskandinav ülkelerinde kadın istihdam oranı oldukça yüksek seyretse de kadına yönelik şiddet oranları da buna paralel bir yükseklik göstermektedir (Nordik Paradoksu). Bu gerçeklik WEF sıralamasında bir veri olarak yer almamaktadır.

Öte yandan bu metodolojik itirazlar, endeksin Türkiye özelindeki bulgularını bütünüyle geçersiz kılmamaktadır. İş gücüne katılım, ücret eşitliği ve üst düzey yönetimdeki temsil gibi göstergeler ölçülebilir ve doğrulanabilir nitelikte olup Türkiye'nin bu alanlardaki göreli konumu istatistiksel verilerle desteklenmektedir. Mesele endeksin bulgularını reddetmek değil, bu bulguları kendi metodolojik çerçevesi içinde doğru okumaktır. Eğer endeks Türkiye'nin tarihsel birikimini ve güçlü olduğu alanları ölçüt olarak alsaydı, Türkiye pek çok Batı Avrupa ülkesinin üzerinde yer alabilirdi. Bu durum farklı ölçüt seçimlerinin farklı sıralamalar ürettiğini gösteren metodolojik bir gerçekliği yansıtmaktadır. Hiçbir endeks tüm boyutları kapsayamaz ve her endeks, hangi boyutları seçtiğiyle zaten bir değer yargısı taşır.

Bu çalışmada WEF endeksi, Türkiye'deki kadın sorunlarının nesnel ve nihai bir tanımı olarak değil, araştırma gündeminin uluslararası ölçüt sistemleriyle ne ölçüde örtüştüğünü sınamaya yarayan işlevsel bir karşılaştırma kriteri olarak kullanılmıştır. Evrensel geçerliliği iddia edilen bir endeksin ölçüt seçimi yalnızca belirli ülkelerin deneyimlerini yansıtıyorsa, bu endeksin evrenselliği tartışmaya açıktır. Türkiye'nin WEF sıralamasındaki konumu gerçeklerin bir kesitidir ama bu yalnızca bir kesittir. Türkiye ile ilgili çok daha farklı kesitler de mevcuttur ve hangi kesit esas alınırsa yorum da ona göre şekillenebilir. Endeksin normatif varsayımlarına ilişkin çekinceler saklı kalmak kaydıyla, küresel düzeyde yaygın kabul görmesi ve karşılaştırmalı veri üretme kapasitesi, endeksi bu analitik amaç için çalışmada kullanmayı meşru kılmaktadır.

BÖLÜM 3

ULUSLARARASI VE ULUSAL BELGELERE DAYALI OLARAK ŞİDDET ODAKLI SÖYLEMİN ELEŞTİRİSİ

3.1 Çerçeve Sorunu

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995), uluslararası kadın politikasının temel referans belgesidir. 189 ülkenin imzaladığı bu belge, kadınlara ilişkin araştırma ve politikanın 12 kritik alanda yürütülmesini öngörmektedir. Önceki bölümde bahsedilen bu 12 alanın her biri eşit öneme sahip olup birlikte ele alınması zorunludur. Ancak bu rapor boyunca ortaya konan veriler, Türkiye'deki üniversite Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin bu 12 alandan biri olan şiddete odaklandığını göstermektedir. Bu daraltmanın kökleri, uluslararası ve ulusal belgelerin nasıl yorumlandığına, hangi boyutlarının öne çıkarılıp hangilerinin geri plana itildiğine dayanmaktadır. Bu bölüm söz konusu belge çerçevesini ve bu çerçevenin nasıl daraltıldığını kapsamlı biçimde incelemektedir.

TEMEL SORU	*Uluslararası belgeler kadın haklarını ve eşitliğini çok boyutlu bir bütün olarak tanımlarken, neden Türkiye'deki üniversite araştırmaları bu bütünün yalnızca tek bir boyutuna — şiddete — sıkışıp kalmaktadır? Bu daraltma tesadüf müdür, yoksa bilinçli bir tercih midir?*

3.2 Uluslararası Belgelerin Kapsamı

3.2.1 Temel BM Belgeleri ve Türkiye'nin Taahhütleri

Türkiye kadın hakları alanında kapsamlı bir uluslararası taahhüt portföyüne sahiptir. Bu taahhütler araştırma merkezlerinin yönetmeliklerinde de doğrudan atıfta bulunulan uluslararası belgelerden kaynaklanmaktadır. Bunlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 4: Kadın Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Kapsadıkları Alanlar

BELGE	YIL / DURUM	KAPSADIĞI ÇOK BOYUTLU ALANLAR
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (BM, 1948)	1948 — evrensel	Tüm temel haklar, eşitlik ilkesi, sosyal güvence, çalışma hakkı
CEDAW Sözleşmesi (BM, 1979)	1979/1981 — Türkiye 1985	Siyasi katılım, eğitim, istihdam, sağlık, eşit ücret, sosyal haklar — şiddet bunların yalnızca bir parçasıdır
Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (BM, 1995)	1995 — 189 ülke	12 kritik alan: yoksulluk, eğitim, sağlık, şiddet, çatışma, ekonomi, karar alma, medya, çevre, kız çocukları...
BM SKA / SDG 5 (BM, 2015)	2015/2016 — 2030 hedefi	Cinsiyet eşitliği: istihdam, ücret eşitliği, siyasi temsil, ayrımcılığın ortadan kaldırılması, ekonomik güçlenme
BMGK 1325 ve devamı kararlar (BM, 2000)	2000–2019 — 10+ karar	Barış ve güvenlik süreçlerine katılım, karar alma mekanizmaları, çatışma sonrası kadın hakları
*İstanbul Sözleşmesi (Avrupa Konseyi, 2011)	2011 — Türkiye onayladı, 2021'de çekildi	Şiddet ve aile içi şiddete odaklanır; ancak önleme, eğitim ve yapısal eşitsizlik bağlamında ele alır

*Türkiye'de yürürlükte değil.

Bu tablodan anlaşıldığı kadarıyla uluslararası belgelerin büyük çoğunluğu şiddeti temel konu olarak değil, sistematik bir eşitsizliğin semptomlarından biri olarak ele almaktadır. Burada ifade edilmesi gereken önemli bir nokta şudur: Şiddeti önlemenin yolu, şiddeti belgelemek yerine ekonomik, siyasi, eğitimsel ve toplumsal eşitliği fiilen sağlamaktan geçmektedir. Bu yüzden araştırma merkezlerinin şiddeti merkeze alması bu tablodaki belgelerin bütününe ve genel amacına değil tek bir alanına ve ona da seçici biçimde uymaktadır.

3.2.2 Pekin Eylem Platformu'nun 12 Kritik Alanı ve Kadın Araştırmaları Merkezleri

Önceki bölümde ifade edildiği üzere 1995 Pekin Eylem Platformu, her birinin önemi eşit olduğu 12 kritik alan belirlemiştir. Bu alanlarla Türkiye'deki üniversite araştırma merkezlerinin fiili faaliyet dağılımı karşılaştırıldığında, sistematik bir öncelik sapması ortaya çıkmaktadır:

Tablo 5: Pekin Eylem Platformu'nun Kritik Alanları ile Merkez Faaliyetlerinin Karşılaştırılması

PEKİN'İN 12 KRİTİK ALANI	PEKİN'DEKİ ÖNCELİK	FAALİYET SAYISI	ORAN (n=745)	DURUM
1. Kadın ve yoksulluk	Eşit (1/12)	4	%0,5	Yetersiz
2. Kadın ve eğitim	Eşit (1/12)	—	—	Kapsam dışı
3. Kadın ve sağlık	Eşit (1/12)	40	%5,4	Kısmen
4. Kadına yönelik şiddet	Eşit (1/12)	**229**	**%30,7**	**AŞIRI TEMSİL**
5. Kadın ve silahlı çatışma / göç	Eşit (1/12)	28	%3,8	Yetersiz
6. Kadın ve ekonomi / istihdam	Eşit (1/12)	33	%4,4	Yetersiz
7. Kadın ve karar alma / siyasi temsil	Eşit (1/12)	25	%3,4	Yetersiz
8. Kadın ve kurumsal mekanizmalar	Eşit (1/12)	—	—	Kapsam dışı
9. Kadın ve kadın hakları	Eşit (1/12)	105	%14,1	Kısmen
10. Kadın ve medya / iletişim	Eşit (1/12)	26	%3,5	Kısmen
11. Kadın ve çevre / kırsal	Eşit (1/12)	14	%1,9	Kapsam dışı
12. Kız çocukları	Eşit (1/12)	15	%2,0	Yetersiz
13. Aile, evlilik ve ebeveynlik *	Pekin dışı	205	%27,5	Pekin dışı
14. Erkek / baba odaklı *	Pekin dışı	21	%2,8	Pekin dışı
TOPLAM		**745**	**%100,0**	

* WEF 2024'te Türkiye'nin 133. sırada yer aldığı ve en düşük araştırma ağırlığı alanlarından biri olan ekonomik katılım, aciliyet açısından birinci sırada olması gerekirken araştırma pratiğinde beşinci sırada kalmaktadır.

Tablo Türkiye'deki üniversite kadın araştırma merkezlerinin faaliyet gündeminin dar bir alanda şekillendiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. İncelenen 745 faaliyetin 229'u (%30,7) tek bir alana, kadına yönelik şiddete ayrılmaktadır. Pekin Eylem Platformu bu alanı 12 kritik alandan biri olarak tanımlamış ve her alana eşit ağırlık (1/12, %8,3) vermiştir. Türkiye'deki merkezler ise kadına yönelik şiddeti fiilen birincil öncelik hâline getirmiştir. Pekin'in 12 kritik alanına giren 519 faaliyetin 229'u, yani %44,1'i bu tek alanda toplanmaktadır.

İkinci büyük küme 205 faaliyetle (%27,5) Pekin'in resmi çerçevesinin dışında kalan aile, evlilik ve ebeveynlik faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bu iki kategori birlikte 434 faaliyete ulaşmakta ve tablodaki tüm faaliyetlerin %58,3'ünü oluşturmaktadır. Böylece merkezlerin faaliyet gündeminin yarıdan fazlası iki alanda yoğunlaşmaktadır. Şiddet teması diğer kategorilere de yansımış görünmektedir. Aile temalı çalışmaların bir kısmında aile daha çok şiddetin gerçekleştiği ortam olarak incelenmektedir ve çalışılan konu aile gibi görünse de asıl odak şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkekleri konu alan çalışmalarda da erkekler sıklıkla şiddetin faili olarak ele alınmaktadır.

Faaliyet bulunan geri kalan 10 kategori 311 faaliyetle toplamın %41,7'sini paylaşmaktadır. Bu faaliyetlerin 290'ı diğer Pekin kategorilerine (toplamın %38,9'u) ve 21'i Pekin dışı erkek/baba odaklı çalışmalara (toplamın %2,8'i) aittir. Bu dilimin de neredeyse yarısı iki kategoride toplanmaktadır. Kadın hakları 105 faaliyet (%14,1) ve sağlık 40 faaliyet (%5,4) ile birlikte 145 faaliyete ulaşmakta ve 311 faaliyetlik dilimin %46,6'sını oluşturmaktadır. Yoksulluk 4 faaliyetle (%0,5), çevre ve kırsal 14 faaliyetle (%1,9), kız çocukları 15 faaliyetle (%2,0) ve karar alma ile siyasi temsil 25 faaliyetle (%3,4) sembolik düzeyde kalmaktadır. Eğitim ve kurumsal mekanizmalar alanlarına ait faaliyet ise tabloda yer almamaktadır.

Sonuç olarak tablo merkezlerin faaliyet gündeminde yapısal bir çarpıklığa işaret etmektedir. Pekin Platformu 12 kritik alana eşit ağırlık tanımaktadır ve merkezlerin faaliyetlerinin %58,3'ü kadına yönelik şiddet ile Pekin dışında kalan aile, evlilik ve ebeveynlik alanlarında toplanmaktadır. Merkezler kuruluş yönetmeliklerindeki geniş misyondan, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası belgelerden ve kendi yerel gündeminden açık bir şekilde uzaklaşarak faaliyet gündemini iki baskın konu etrafında oluşturmuştur."

3.3 Ulusal Belgelerin Kapsamı

Türkiye'nin Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) koordinasyonunda hazırladığı ulusal belgeler, uluslararası taahhütlerle uyumlu biçimde çok boyutlu bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018–2023) (KSGM, 2018), beş temel politikayı şu şekilde belirlemiştir:

1. Eğitim,
2. Sağlık,
3. Ekonomi,
4. Karar alma mekanizmalarına katılım ve
5. Medya.

Bu beş alanın hiçbirinde şiddet tek başına bir öncelik olarak yer almamaktadır. Çünkü şiddet, bağımsız bir sorun değil, ekonomik ve toplumsal eşitsizliğin bir sonucu olarak konumlandırılmaktadır. Benzer şekilde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008–2013) (KSGM, 2008) de yedi kritik alanı öncelik olarak belirlemiştir:

1. Eğitim
2. Sağlık
3. Ekonomi
4. Yetki ve karar alma süreçlerine katılım
5. Yoksulluk
6. Medya
7. Çevre

Bu planın bütününde kadın, salt mağduriyet kimliğiyle değil, ekonomik aktör, siyasi özne ve toplumsal katılımcı olarak yer almaktadır.

PARADOKS	*Türkiye'nin resmi politika belgeleri kadını çok boyutlu bir aktör olarak tanımlarken, bu belgeleri desteklemesi gereken kadın araştırma merkezleri kadını tek boyutlu bir mağdur figürü olarak tanımlamaktadır. Politika belgesi ile akademik pratik arasındaki bu çelişki, kurumsal koordinasyon eksikliğinin ve araştırma gündeminin yapısal sorunlarının doğrudan bir yansımasıdır.*

Türkiye'nin hukuki çerçevesi de araştırma merkezlerinin fiili pratiğinden çok daha geniş bir alan tanımlamaktadır. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu kapsamında kurulan araştırma merkezlerinin yönetmelikleri, kadın ve ailenin her boyutuyla araştırılmasını öngörmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesi devletin kadın erkek eşitliğini güvence altına alma yükümlülüğünü açıkça düzenlemektedir. Bu yasal çerçevede kadın, ekonomide eşit haklara sahip bir birey, siyasette eşit temsil hakkına sahip bir vatandaş, ailede eşit söz hakkına sahip bir ebeveyn ve toplumda eşit fırsatlara sahip bir aktör olarak tanımlanmaktadır. Ancak araştırma gündeminin yaklaşık üçte birinin şiddet üzerinde yoğunlaşması, bu anayasal ve yasal çerçeveyle çelişmektedir. Bu yüzden kadının ekonomideki yerini, siyasetteki konumunu, eğitimdeki başarısını ve ailede üstlendiği rolleri araştırmayan bir merkezin, yasal misyonunu yerine getirdiği söylenemez.

3.4 Şiddet Odaklı Söylemin Ortaya Çıkardığı Sorunlar

3.4.1 Kadını Mağdur Kimliğine İndirgemek

Kadın haklarını ve kadın politikasını yalnızca "Kadınlar şiddete uğruyor, bu yüzden onları korumalıyız" çerçevesine sıkıştırmak, teorik ve pratik açıdan önemli sorunlar barındırmaktadır. Bu çerçeve kadını edilgen ve korunmaya muhtaç bir nesne statüsüne indirgerken, onun ekonomik, siyasi ve toplumsal bir özne olarak görülmesini de engellemektedir. Uluslararası belgeler ise kadın haklarını güçlendirme yaklaşımıyla ele almaktadır. Bu yaklaşımda hedef, kadını dışsal tehditlerden korumak yerine kadının kendi hayatı üzerindeki kontrol ve karar alma kapasitesini artırmak şeklinde ifade edilmektedir. Korunma odaklı yaklaşım ile güçlendirme odaklı yaklaşım arasındaki bu temel fark, araştırma pratiğine yansıdığında çok farklı politika sonuçlarına sebep olmaktadır.

Tablo 6: Kadın Araştırmalarında Koruma ve Güçlendirme Yaklaşımları için Temel Varsayımlar ve Politika Sonuçları

KORUMA ODAKLI YAKLAŞIM (mevcut araştırma eğilimi)	GÜÇLENDİRME ODAKLI YAKLAŞIM (uluslararası belgelerin öngördüğü)
Kadını mağdur, erkeği olası fail olarak konumlandırır. Şiddet vakasına odaklanır, reaktif politikalar üretir, kadını korunmaya muhtaç gösterir.	Kadını aktör ve özne olarak konumlandırır. Eşitlik için yapısal değişime odaklanır. Fırsat ve kapasite oluşturur, proaktif politikalar üretir, kadını güçlendirilmesi gereken birey olarak görür.
Politika Sonucu: Daha fazla ceza ve daha fazla koruma tedbiri.	Politika Sonucu: Daha fazla istihdam, eğitim ve siyasi temsil.

Bu tablo araştırma önceliklerinin politika sonuçlarını doğrudan şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Yalnızca şiddeti araştıran bir merkez, sonuç olarak yalnızca koruma politikalarına kanıt üretmektedir. Güçlenme, istihdam, eğitim ve siyasi temsil alanlarında kanıt üretilmediğinde, bu alanlara yönelik politika yapımı delilsiz kalmaktadır. Yani eğer merkezlerin iddiası kadınları korumak ise, yaptıkları çalışmalar kadınların korunmasına sebep olmak yerine, korunmaya muhtaç özneler olarak algılanmasına ve buna bağlı olarak da ilgili kurum ve kişilerin enerjilerinin bu yöne sarf edilmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan tek çıktı, kadına yönelik şiddet istatistiklerini belgeleyen araştırma sayısındaki artıştan ibaret kalmaktadır.

3.4.2 Şiddeti Merkeze Almanın Beş Metodolojik Sorunu

Kadın araştırmalarını şiddet araştırmasına odaklamak, konunun daraltılması kadar ciddi metodolojik sorunlara da sebep olmaktadır. Bu sebepler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 7: Şiddet Odaklı Araştırma Ağırlığının Yöntemsel ve Yapısal Sorunları

I	**Seçici Örnekleme Yanlılığı:** Şiddet araştırmaları doğası gereği kriz ve mağdur örnekleriyle çalışır. Bu örneklemden elde edilen bulgular ise genel kadın nüfusuna genellenemez. Dolayısıyla Türkiye'nin tüm kadınlarına ilişkin politika önerileri, kriz örnekleminden üretilemez.
II	**Nedensellik ve Semptom Karışıklığı:** Şiddet, eşitsizliğin bir semptomu, eşitsizliği ortadan kaldırmak ise asıl hedeftir. Semptomu araştırmaya odaklanmak, nedeni araştırma kapasitesini zayıflatır. Bilindiği üzere hastalığı tedavi etmek için semptomların tedavisine odaklanılmaz. Asıl sebebin tedavi edilmesi yani hastalığın kendisinin tedavi edilmesi gerekir. Eğer asıl sebep olan eşitsizlik ise; bununla mücadelenin de erkekleri düşmanlaştırmadan ya da bir düşman varmış ve onunla mücadele etmek gerekiyormuş gibi kurgulanmadan yapılması gerekmektedir.
III	**Karşılaştırma Eksikliği:** Şiddet araştırmaları çoğunlukla kontrol grubu içermez. Ve bu araştırmalar şiddetin azaldığı durumları ve başarı hikayelerini incelememektedir. Bu eksiklik, "ne işe yaramıyor" sorusunu yanıtlarken "ne işe yarıyor" sorusunu yanıtsız bırakır ve kanıta dayalı politika üretimine katkı sağlamaz.
IV	**Öncelik Sapması:** WEF 2024 Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi'nde Türkiye'nin en kötü sıralamasını aldığı alan ekonomik katılım (133. sıra) iken, araştırma ağırlığının en yüksek olduğu alan şiddettir. Araştırma kaynakları, ülkenin gerçek öncelik sorunlarıyla örtüşmemektedir.
V	**Döngüsel Pekiştirme:** Şiddet araştırmaları şiddet söylemini besler, şiddet söylemi şiddet araştırmalarını meşrulaştırır. Bu kısır döngü, uluslararası raporlara taşınarak Türkiye'nin uluslararası imajını olumsuz biçimde şekillendirmekte ve bu şekillendirme daha fazla şiddet araştırmasına zemin hazırlamaktadır.

3.4.3 Erkek ve Baba Boyutunun Dışlanması

Pekin Deklarasyonu ve CEDAW başta olmak üzere uluslararası belgeler, kadın-erkek eşitliğini kadına yönelik politikaların güçlendirilmesinin yanında erkeklerin de eşitliğin aktif tarafı haline getirilmesiyle mümkün olduğunu vurgulamaktadır. BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi'nin (UN DESA, 2011) yayımladığı raporlar, babalık politikalarını ve erkeklerin aile içindeki rollerini eşitlik gündeminin ayrılmaz parçası olarak tanımlamaktadır. Ancak Türkiye'deki araştırma merkezlerinde erkek ve baba odaklı çalışmalar erkeği özne olarak değil sorunun kaynağı ya da mağdur olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım ise başka sorunlara sebep olmaktadır:

Politika Etkinliği: Aile içi şiddetin önlenmesi belirli bir gruba yönelik müdahaleler yerine şiddet davranışını besleyen toplumsal ve bireysel dinamiklerin bütününü ele alan programlarla ancak mümkündür. Bu yüzden şiddet döngüsünü kırmaya yönelik araştırmalar, mağdur desteğinin yanı sıra fail profili, risk faktörleri ve davranış değişikliği müdahalelerini de kapsamalıdır. Bu boyutu dışlayan bir araştırma gündemi hem teorik hem de pratik açıdan eksiktir.

Ebeveynlik Politikası: Babalığın kalitesi, çocuğun gelişimi, eşit ebeveynlik yükü paylaşımı ve çalışan ebeveynlere yönelik politikalar mevcut araştırma gündeminde yer bulmamaktadır. Oysa Türkiye'de doğurganlık oranlarının düşmesi, gençlerin aile kurmaktan uzaklaşması ve demografik dönüşüm, ebeveynliğin her iki boyutunu da kapsayan kapsamlı araştırmalar gerektirmektedir.

Eşitlik Anlayışının Bütünlüğü: Pekin Deklarasyonu, toplumsal cinsiyet eşitliğini kadın ve erkeği birlikte kapsayan bir dönüşüm projesi olarak tanımlamaktadır. Şiddet ise hem failleri hem mağdurları bakımından karmaşık bir toplumsal örüntü oluşturmaktadır. Tek bir grup üzerine inşa edilen nedensellik kurguları bu örüntüyü tam olarak açıklayamaz. Erkek boyutunu araştırma dışında bırakan bir gündem, Pekin'in öngördüğü bütünleşik eşitlik anlayışıyla çelişmekte ve meseleyi tek taraflı bir bakış açısına hapsetmektedir.

3.4.4 Şiddet Söyleminin Büyüttüğü Sorun

Bu raporun ortaya koyduğu verilerin belki de en çarpıcı boyutu şudur: Kadın araştırmalarını ağırlıklı olarak şiddet üzerine kuran bir akademik gündem, paradoks biçimde sorunun çözümüne değil, kronikleşmesine katkı sağlayabilir. Bunun birkaç somut mekanizması bulunmaktadır:

Tablo 8: Şiddet Odaklı Araştırma Ağırlığının Şiddetle Mücadeleyi Zayıflatma Etkisi

MEKANİZMA	AÇIKLAMA
Ekonomik bağımlılık araştırılmıyor	Şiddet döngüsünün kırılmasının önündeki en büyük engel kadının ekonomik bağımlılığıdır. Araştırmalar şiddeti belgelerken, ekonomik bağımsızlığı mümkün kılacak istihdam, girişimcilik ve finansal okuryazarlık alanları büyük ölçüde görmezden geliniyor.
Toplumsal norm değişimi ihmal ediliyor	Şiddeti mümkün kılan toplumsal normların ve değerlerin nasıl dönüştürüleceğine ilişkin araştırmalar, veri setinde yok denecek kadar az. Şiddet sonrası müdahale araştırılırken, şiddeti önleyen kültürel ve toplumsal mekanizmalar araştırılmıyor.
Başarı örnekleri görülmüyor	Türkiye'de şiddetin azaldığı bölgeler, şiddetsiz aile modelleri ve pozitif değişim örnekleri araştırılmıyor. Bu eksiklik ne işe yarıyor sorusunu yanıtsız bırakarak politika yapıcıları hangi müdahalelerin etkili olduğunu bilmeksizin karar almaya zorluyor.
WEF endeksinde görünmeyen alanlara kaynak ayrılmıyor	Türkiye'nin WEF endeksinde 133. sırada olduğu ekonomik katılım alanında araştırma kapasitesi zayıf kaldığı için, bu alandaki politika müdahaleleri kanıt tabanından yoksun. Şiddet araştırmalarına yönelen kaynaklar, aciliyet açısından çok daha öncelikli olan istihdam açığından çekiliyor.
Uluslararası imaj döngüsü sorunu büyüyor	Şiddet araştırmalarının uluslararası raporlara beslediği veri, Türkiye'nin uluslararası platformlarda şiddet ülkesi olarak konumlanmasına katkı sağlayarak, uluslararası baskıyı artırmakta ve şiddet araştırmalarını meşrulaştırmaktadır. Başka bir ifade ile döngü kendi kendini beslemektedir.

KRİTİK SAPTAMA	*Türkiye'de kadına yönelik şiddeti azaltmanın en etkin yolu, şiddeti belgelemek değil, şiddeti mümkün kılan yapısal koşulları — ekonomik bağımlılık, eğitim eşitsizliği, toplumsal norm baskıları — ortadan kaldırmaktır. Bu yapısal koşulları araştıran merkez sayısı son derece azdır. Araştırma gündeminin şiddet semptomunu çözmeye odaklanması, hastalığın kendisini tedavi etme kapasitesini zayıflatmaktadır.*

3.5 Uluslararası Belgelerin Doğru Okunması

3.5.1 Pekin'in Eşitlik Üzerine Kurulu Güçlenme Mesajı Ne Kadar Karşılık Buluyor?

1995 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, şiddetle mücadeleyi araçsal bir hedef olarak tanımlamaktadır. Pekin Deklarasyonu'na göre kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için gerekli olan kadının ekonomik, siyasi ve sosyal olarak güçlenmesidir. Bu ilişki ise nedenseldir. Bu nedenselliğe göre güçlenme şiddeti azaltır, şiddetle mücadele güçlenmeyi tamamlar şeklinde işlemektedir. Ancak bu bütünleşik çerçeve, araştırma pratiğinde tersine çevrilmiş ve şiddet, araştırma gündeminin merkezi olurken güçlenme araştırmaları çevre haline gelmiştir.

CEDAW Sözleşmesi'nin temel yükümlülükleri incelendiğinde, sözleşmenin taraf devletlerden beklediğinin büyük bölümünün ekonomik ve siyasi alanlarda olduğu görülmektedir. Bu yükümlülükler eşit ücret, eşit istihdam fırsatları, eğitime eşit erişim ve siyasi temsilde eşitlik şeklindedir. Bu alanlarda kanıt üreten araştırmalar olmadan CEDAW yükümlülüklerinin tam olarak yerine getirilip getirilmediği değerlendirilemez. Bu sebeple Kadın Araştırmaları Merkezleri çalışmaları gereken bu alanları ihmal ederek, Türkiye'nin uluslararası taahhüt izleme kapasitesini zayıflatmaktadır.

3.5.2 Eşitlik Yaklaşımının Bütüncüllüğü

Pekin Deklarasyonu'na göre kadın erkek eşitliği yalnızca kadınlara yönelik politikalarla değil, toplumsal rollerin ve yapıların bütünsel dönüşümüyle mümkündür. Bu dönüşüm erkekleri de kapsamak zorundadır. BM belgelerinin öngördüğü eşitlik yaklaşımı, erkekleri düşman ya da yalnızca müdahale edilmesi gereken bir sorun unsuru olarak değil, eşitliğin ortağı olarak tanımlamaktadır. Babalık politikaları, erkeklerin aile sorumluluğunu eşit biçimde paylaşması ve erkeklerin kendi sağlık, eğitim ve istihdam sorunlarıyla yüzleşmesi uluslararası cinsiyet eşitliği gündeminin parçası olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'deki araştırma merkezlerinin erkek ve baba araştırmalarını gündemin neredeyse dışında bırakması hem politika etkinliği hem de uluslararası belge uyumu açısından ciddi bir boşluk oluşturmaktadır. Eşitliği yalnızca kadın perspektifinden ele alan araştırmalar, denklemi yarım bırakmakta ve toplumsal dönüşümün olmazsa olmaz aktörü olan erkekleri süreçten dışlamaktadır.

3.5.3 Araştırma Pratiğinin Belge Çerçevesine Uygunluk Açığı

Uluslararası ve ulusal belgelerin öngördüğü çerçeve ile Türkiye'deki araştırma merkezlerinin fiili pratiği arasındaki açık, şu sorularla somutlaşmaktadır:

- **Ekonomik Eşitlik Alanı:** Türkiye, CEDAW kapsamında istihdam ve ücret eşitliği alanında somut adımlar atmakla yükümlüdür. Türkiye, WEF 2024 Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi'nde genel sıralamada 146 ülke arasında 127., ekonomik katılım ve fırsat alt endeksinde ise 133. sıradadır. Bu alan merkezlerin faaliyetleri arasında 745 faaliyetten 33'üyle, yani %4,4 oranında yer bulabilmektedir.
- **Siyasi Temsil Alanı:** Pekin'in kritik alanlarından biri olan kadının karar alma mekanizmalarına katılımı, araştırmalarda %3,4 yer bulmaktadır. Türkiye'nin parlamentodaki kadın temsil oranı düşük seyrederken bu alana ayrılan araştırma kapasitesi neden bu kadar sınırlıdır?
- **Aile Politikası:** Türkiye'de demografik değişim, artan boşanma oranları ve gençlerin aile kurmaktan uzaklaşması derinlikli aile araştırması gerektirirken, Kadın ve Aile adını taşıyan merkezlerin %71,4'ünde aile araştırması bulunmamaktadır.
- **Çevre ve İklim:** Pekin'in 11. alanı olan kadın-çevre ilişkisi veri setinde neredeyse hiç yer bulmamaktadır. Ancak BM raporları iklim değişikliğinin kadınları orantısız biçimde etkilediğini belgelemektedir.
- **Kız Çocukları:** Pekin'in 12. alanı olan kız çocuklarının eğitimi, sağlığı ve güçlenmesi de araştırma gündeminin neredeyse tamamen dışında kalmaktadır.

> *Şiddeti azaltmanın en güçlü aracı, ekonomik bağımsızlık, eğitim ve siyasi katılımdır. Bu alanlarda kanıt üretmeyen bir araştırma sistemi, şiddeti önlemek yerine şikayetini kayıt altına almakla yetinmektedir.*
> *— Bu raporun metodolojik saptaması*

3.6. Özet

Bu bölümde ortaya konan bulgular, araştırma gündeminin nasıl daraltıldığını dört aşamalı bir şekilde özetlemektedir:

Tablo 9: Kadın Araştırmaları Gündeminin Çok Boyutlu Bir Vizyondan Şiddet Odaklı Bir Pratiğe Daralmasını Sağlayan Aşamalar ve Bu Aşamaların Sonuçları

AŞAMA	DARALTMA MEKANİZMASI	SONUCU
1	Uluslararası Belgelerin Seçici Okunması	12 kritik alanın tamamı yerine yalnızca şiddet alanına odaklanılması, Pekin'in güçlenme vizyonunun koruma söylemine indirgenmesi
2	Ulusal Belge ile Araştırma Uyumsuzluğu	KSGM'nin 5 alandaki (eğitim, sağlık, ekonomi, siyasi katılım, medya) gündeminin araştırmalara yansımaması, ulusal strateji ile akademik pratik arasındaki derin uçurum
3	Mağduriyet Çerçevesinin Baskınlaşması	Kadının özne değil nesne olarak konumlanması ve güçlenme araştırmalarının mağduriyet araştırmalarına yenik düşmesi, erkek boyutunun dışlanması
4	Kurumsal Döngünün Pekişmesi	Şiddet araştırmalarının fon, meşruiyet ve görünürlük sağladığı döngünün oluşması. Bu sebeple alternatif araştırma alanlarının kronik olarak kaynaksız kalması ve uluslararası imaj sorunun büyümesi

Uluslararası ve ulusal belgelerin öngördüğü geniş çerçeveyle uyumlu bir araştırma gündemi için üniversite merkezleri şu ilkeyi benimsemelidir: Şiddet araştırmaları araştırma gündeminin yalnızca bir parçasını ve belki de ölçeklerine kıyasla küçük bir parçasını oluşturmalıdır. Gerçek öncelik, Türkiye'nin WEF endeksinde geri kaldığı ekonomik katılım alanı, CEDAW'ın gerektirdiği eşit istihdam ve ücret araştırmaları ve Pekin'in öngördüğü siyasi temsil çalışmaları olmalıdır.

Ayrıca bu yeniden odaklanma, şiddeti önemsizleştirmek anlamına gelmemektedir. Aksine, şiddeti daha etkin biçimde azaltmak için gerekli olduğu düşünülmektedir. Şiddeti besleyen ekonomik bağımlılık, eğitim açığı, siyasi dışlanmışlık gibi yapısal eşitsizlikleri ortadan kaldıran araştırmalar üretmek, şiddetin kendisini belgelemekten daha güçlü bir politika katkısı olacaktır.

BÖLÜM 4

VERİ ANALİZİ: TEMATİK DAĞILIM, ÇAPRAZ KARŞILAŞTIRMALAR VE BULGULAR

4.1. Analiz Yöntemi ve Veri Seti

Bu bölümde, Türkiye'deki üniversitelerde faaliyet gösteren Kadın ve Aile Araştırma ile Uygulama Merkezlerinin gerçekleştirdiği etkinlik, proje ve araştırmaları derleyen birincil veri tabanı sistematik biçimde analiz edilmektedir. Türkiye'de toplamda 208 üniversite bulunmakta ve bu çalışma verilerine ulaşılabilen 174 üniversitenin ilgili biriminin kayıtlı faaliyet çıktılarını içermektedir.

Veri tabanında üniversitelerin topluluk, laboratuvar, birim ve koordinatörlük düzeyindeki yapıları, enstitüleri ve araştırma merkezleri ile bu yapıların yürüttüğü çalışmalar kayıt altına alınmıştır. Bu boyutlar tematik kodlama analizinin temelini oluşturmaktadır. 208 üniversitenin 174'ü taranmış ve 34 üniversitenin kayıtlarına ulaşılamamıştır. Taranan 174 üniversitenin tamamında kadın ve aile ile ilgili en az bir yapı bulunmaktadır. Bu üniversitelerin 120'sinde yapıların faaliyet kayıtlarına web sayfaları üzerinden ulaşılmış ve 54'ünde faaliyet kaydına ulaşılamamıştır. Analiz bu 120 üniversiteye ait 2019–2024 dönemindeki 745 faaliyet kaydı üzerinden yürütülmüştür.

VERİ SETİ	Analiz kapsamı: 208 üniversite | Taranan ve ilgili birimi bulunan: 174 üniversite (%83,7) | Birimi bulunan ve faaliyet kaydına ulaşılan: 120 üniversite (%57,7) | Birimi bulunan ancak faaliyet kaydına ulaşılamayan: 54 üniversite (%26,0) | Taranamayan: 34 üniversite (%16,3) | Analiz edilen toplam faaliyet kaydı: 745 etkinlik/proje | Dönem: 2019–2024

4.2 Tematik Kodlama Yöntemi

Her üniversitenin faaliyet verileri on iki tematik başlık altında kodlanmıştır. Tematik kodlama, içerik analizinin standart bir yöntemi olup araştırma gündemlerinin yapısal eğilimlerini ortaya koymada yaygın biçimde kullanılmaktadır (Krippendorff, 2004).

Kullanılan başlıca tematik başlıklar ve anahtar kelime grupları aşağıda verilmiştir. Göç/çatışma, kız çocukları ve kırsal/çevre başlıkları ise Pekin Eylem Platformu'nun ilgili kritik alanlarına göre ayrıca kodlanmıştır:

- Şiddet odaklı: şiddet, taciz, istismar, mağdur, fimicite
- İstihdam/kariyer: istihdam, kariyer, girişim, iş hayatı, iş gücü
- Sağlık: sağlık, psikoloji, ruh sağlığı, üreme sağlığı, jinekolog
- Medya/iletişim: medya, sosyal medya, dijital, iletişim
- Hukuk/mevzuat: hukuk, anayasa, mahkeme, yasal, mevzuat
- Ekonomi/yoksulluk: ekonomi, finans, maaş, ücret, yoksulluk
- Siyaset/temsil: siyaset, meclis, seçim, temsil, parlamento
- Aile odaklı: aile akademisi, aile çalıştayı, aile semineri, aile politikası, aile değerleri
- Erkek/baba odaklı: erkek, baba, erkek rolü, erkek şiddeti

4.3 Genel Bulgular

Türkiye'de kadın ve aile odaklı merkezlerde faaliyet kaydı bulunan 120 üniversite yer almaktadır. Toplam taranan 174 üniversiteden 54'ünde ya ilgili bir birim bulunmamakta ya da birimin web sayfasına ulaşılamamaktadır.

Tablo 10: Kadın ve Aile Araştırmaları Merkezlerinin Faaliyetlerinin Tematik Alanlara Göre Dağılımı

TEMATİK ALAN	ORAN GÖSTERGESİ (N=745)	N	%
Şiddet odaklı	■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■□	229	%30,7
Aile odaklı	■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■□□□□	205	%27,5
İnsan hakları/hukuk (kadın ve kadın hakları)	■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	105	%14,1
Sağlık	■■■■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	40	%5,4
İstihdam / kariyer	■■■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	33	%4,4
Göç / çatışma	■■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	28	%3,8
Medya / iletişim	■■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	26	%3,5
Siyaset / temsil	■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	25	%3,4
Erkek / baba odaklı	■■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	21	%2,8
Kız çocukları	■■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	15	%2,0
Kırsal / çevre	■■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	14	%1,9
Yoksulluk	■□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	4	%0,5
TOPLAM	■■	745	%100,0

Not: Tablodaki toplam (N=745), erkek/baba odaklı 21 faaliyet dahil tematik olarak kodlanan bütün faaliyetlerin toplamıdır; tüm oranlar N=745 üzerinden hesaplanmıştır. Yüzdeler yuvarlama nedeniyle toplamda %100'den ±0,1 sapabilir.

Tablo Türkiye'deki üniversite kadın araştırma merkezlerinin faaliyet gündeminin iki konu etrafında şekillendiğini açıkça göstermektedir. Faaliyetlerin %30,7'si şiddet odaklı, %27,5'i ise aile odaklıdır. Bu iki kategori birlikte toplam faaliyetlerin %58,3'ünü oluşturmaktadır. Yani merkezlerin araştırma gündeminin yarısından fazlası yalnızca bu iki konuda yoğunlaşmaktadır. Ancak diğer konuların içinde de şiddet işlendiği dikkate alınırsa aslında bu oranın göründüğünden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Üçüncü sırada yer alan kadın hakları/hukuk kategorisi (%14,1) dikkat çekici bir ağırlık taşımakla birlikte, bu faaliyetlerin önemli bir bölümünün de şiddetle mücadele mevzuatına odaklandığı değerlendirildiğinde şiddet konusunun fiilî ağırlığı daha da artmaktadır. Buna karşın istihdam (%4,4), medya (%3,5), siyasi temsil (%3,4) ve göç (%3,8) gibi kategoriler oldukça sınırlı bir yer tutmaktadır. Yoksulluk ise yalnızca 4 faaliyet ve %0,5 oranıyla neredeyse yok denecek kadar azdır. Tablonun en çarpıcı bulgularından biri, erkek/baba odaklı faaliyetlerin yalnızca %2,8 ile son sıralarda yer almasıdır. Şiddet önleme politikalarının etkinliği, fail davranışını anlamayı ve dönüştürmeyi gerektirdiğinden, bu boşluk yalnızca bir kapsam eksikliği değil aynı zamanda pratik bir politika zafiyeti olarak da anlaşılabilir. Sonuç olarak tablo, merkezlerin Pekin Platformu'nun ve KSGM'nin ulusal belgelerinin öngördüğü çok boyutlu gündemden uzaklaşarak araştırma enerjisini dar bir alana yönlendirdiğini sayısal olarak belgelemektedir.

Üniversiteler üzerinden değerlendirildiğinde şiddet teması, faaliyeti olan 120 üniversitenin 64'ünde (%53,3) karşımıza çıkmakta ve bu oran ikinci en yaygın tema olan aile odaklı çalışmaların görüldüğü üniversite oranının (%39,2; aileyi şiddet çerçevesinde ele alan faaliyetler dahil 47 üniversite) yaklaşık 1,4 katıdır. Faaliyet

sayısı bakımından ise şiddet temalı faaliyetler (229), sağlık (40) ve istihdam (33) temalı faaliyetlerin sırasıyla yaklaşık 5,7 ve 6,9 katıdır. Üstelik bu rakam, şiddet temasının yalnızca doğrudan göründüğü faaliyetleri kapsamaktadır. İnsan hakları/hukuk başlığı altında yürütülen faaliyetlerin 19'u, medya başlığı altındakilerin 8'i ve sağlık faaliyetlerinin 2'si de özünde şiddet konusunu işlemektedir. Bu örtüşen faaliyetler tablonun farklı kategorilerinde görünse de içerik itibarıyla şiddet gündemine aittir. Dolayısıyla şiddet temasının fiilî ağırlığı, tablonun doğrudan gösterdiğinden daha geniş bir alana yayılmaktadır.

KRİTİK BULGU #1	*Şiddet teması hem doğrudan hem de insan hakları ve medya başlıkları altında dolaylı biçimde ele alındığında, mevcut araştırma gündeminin fiilî ağırlık merkezini oluşturmaktadır. Kadın araştırma merkezleri, yönetmeliklerindeki çok boyutlu misyondan uzaklaşarak tek bir konuya kilitlenmiş durumdadır.*

4.3.1 Yalnızca Şiddet Odaklı Üniversiteler

Şiddet temasının ağırlığını daha net ortaya koymak amacıyla "tek tema" analizi uygulanmıştır. Bu analizde faaliyeti olan 120 üniversite şiddet gündemini nasıl konumlandırdıklarına göre iki gruba ayrılmıştır: (1) yalnızca şiddete odaklananlar, (2) şiddeti diğer temalarla birlikte işleyenler.

Yalnızca şiddet odaklı üniversiteler (n=10, %8,3): Bu kurumların faaliyetleri şiddet, taciz veya istismar dışında herhangi bir konuya yer vermemektedir. Yönetmeliklerin öngördüğü geniş misyon bu kurumsal pratikte tamamen yok sayılmaktadır.

Şiddeti diğer temalarla birlikte işleyen üniversiteler (n=54, %45,0): Bu kurumlar şiddet gündemini sürdürmekle birlikte istihdam, sağlık, aile, medya veya siyaset gibi en az bir başka konuya da yer vermektedir. Şiddet bu grupta da belirleyici bir yer tutmakta, ancak tek gündem olmaktan çıkmaktadır.

KRİTİK BULGU #2	**Faaliyeti kayıtlı 120 üniversitenin 10'unda (%8,3)** faaliyet konusu yalnızca şiddetten ibarettir. Bu üniversitelerde yönetmeliklerde yer alan istihdam, aile, sağlık, ekonomi ve siyaset gibi tüm diğer başlıklar tamamen göz ardı edilmektedir. Şiddet temasını diğer konularla birlikte işleyen 54 üniversite (%45,0) ile birlikte değerlendirildiğinde, **faaliyeti olan her 120 üniversitenin 64'ü (%53,3) araştırma gündemine şiddeti dahil etmektedir.**

Tablo 11: Şiddet Temasının Üniversitelere Göre Dağılımı

#	YALNIZCA ŞİDDET (n=10, %8,3)	ŞİDDET + DİĞER TEMALAR (n=54, %45)
1	Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	Afyon Kocatepe Üniversitesi
2	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
3	Amasya Üniversitesi	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
4	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Ankara Üniversitesi
5	Batman Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi
6	Dokuz Eylül Üniversitesi	Atılım Üniversitesi
7	Erciyes Üniversitesi	Bahçeşehir Üniversitesi
8	Iğdır Üniversitesi	Bartın Üniversitesi
9	İstanbul Okan Üniversitesi	Başkent Üniversitesi
10	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Bayburt Üniversitesi
11	—	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
12	—	Boğaziçi Üniversitesi
13	—	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
14	—	Çağ Üniversitesi

15	—	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
16	—	Çankaya Üniversitesi
17	—	Çankırı Karatekin Üniversitesi
18	—	Dicle Üniversitesi
19	—	Ege Üniversitesi
20	—	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
21	—	Fırat Üniversitesi
22	—	Harran Üniversitesi
23	—	Hitit Üniversitesi
24	—	İstanbul Gelişim Üniversitesi
25	—	İstanbul Teknik Üniversitesi
26	—	İstanbul Topkapı Üniversitesi
27	—	İzmir Demokrasi Üniversitesi
28	—	İzmir Ekonomi Üniversitesi
29	—	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
30	—	Kadir Has Üniversitesi
31	—	Kafkas Üniversitesi
32	—	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
33	—	Kastamonu Üniversitesi
34	—	Kayseri Üniversitesi
35	—	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
36	—	Kırklareli Üniversitesi
37	—	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
38	—	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
39	—	Marmara Üniversitesi
40	—	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
41	—	Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Lisansüstü Eğitim Enstitüsü dahil)
42	—	Ordu Üniversitesi
43	—	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
44	—	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
45	—	Sakarya Üniversitesi
46	—	Süleyman Demirel Üniversitesi
47	—	Şırnak Üniversitesi
48	—	Trakya Üniversitesi
49	—	Uşak Üniversitesi
50	—	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
51	—	Yalova Üniversitesi
52	—	Yaşar Üniversitesi
53	—	Yüksek İhtisas Üniversitesi
54	—	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
	Toplam: 10 üniversite — %8,3	**Toplam: 54 üniversite — %45**

Tabloya göre faaliyeti kayıtlı 120 üniversitenin 64'ü (%53,3) araştırma gündemi ağırlıklı olarak şiddet üzerinedir. Bu üniversitelerin 10'unda (%8,3) şiddet tek odak noktasıdır ve başka hiçbir konuya yer verilmemektedir. Bu kurumlar için kadın araştırma merkezi tanımı fiilen kadına yönelik şiddet merkezi anlamına gelmektedir. Şiddeti diğer konularla birlikte işleyen 54 üniversite (%45,0) ise daha geniş bir grubu oluşturmaktadır. Ancak bu grup içinde de şiddetin ağırlık merkezi olmaya devam ettiği, diğer konuların çoğunlukla sınırlı sayıda faaliyet kapsamında kaldığı önceki analizlerde görülmüştür. Bir bütün olarak bakıldığında bu tablo, şiddet gündeminin Türkiye'deki kadın araştırma merkezlerinde baskın bir tema olmanın ötesinde kurumsal kimliği şekillendiren yapısal bir konu haline geldiğini ortaya koymaktadır.

4.4. Çapraz Karşılaştırmalar

4.4.1 Birim Adına Göre Kırılım: Kadın ve Aile Merkezleri

Veri tabanında 49 üniversitenin birimi adında açıkça "Kadın ve Aile" ifadesini taşımaktadır. Bu birimler, isim itibarıyla hem kadın hem aile boyutunu kapsayan bir araştırma misyonu üstlendiklerini taahhüt etmektedir. Söz konusu taahhüdün ne ölçüde yerine getirildiği aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 12: Kadın ve Aile Adını Taşıyan Birimler ile Diğer Birimlerin Çalışma Temalarına Göre Karşılaştırılması

KRİTER	Kadın ve Aile Birimleri (N=49)	Diğer Birimler (N=76)	Fark
Şiddet temalı çalışma	29 / %65,9	35/%46,1	**+19,8 puan**
Aile odaklı çalışma	14 / %31,8	30/%39,5	**–7,7 puan**
Erkek/baba odaklı çalışma	4 / %9,1	14/%18,4	**–9,3 puan**
Şiddet VAR, Aile YOK	16 / %36,4	19/%25,0	**+11,4 puan**
Şiddet VAR, Erkek YOK	25 / %56,8	27/%35,5	**+21,3 puan**

Not: Karşılaştırma faaliyet kaydı bulunan 120 üniversite üzerinden yapılmıştır (44 + 76 = 120). Kadın ve Aile sütunu Tablo 18'deki 48 üniversitede bulunan 49 birimden hesaplanmıştır. Faaliyet kaydı bulunmayan 4 birim (Alanya Alaaddin Keykubat, Anadolu, Ankara Sosyal Bilimler ve Hatay Mustafa Kemal) hesaba katılmamış ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ndeki birimler tek üniversite sayılmıştır. Bir tema bu iki birimden birinde yer aldığında üniversitede yer almış kabul edilmiştir. Böylece Kadın ve Aile sütunu faaliyet kaydı bulunan 44 üniversiteden oluşmaktadır. Diğer üniversiteler sütunu 120 üniversiteden bu 44 üniversite çıkarıldıktan sonra kalan 76 üniversiteden oluşmaktadır. Bu sütunun değerleri 120 üniversitenin toplamlarından (şiddet 64, şiddetten bağımsız aile 44, erkek/baba 18, şiddet ile birlikte aile 29, şiddet ile birlikte erkek/baba 12; Tablo 11 ve 14) Kadın ve Aile birimi bulunan 44 üniversitenin değerleri düşülerek hesaplanmıştır. Aile odaklı çalışma şiddetten bağımsız aile faaliyetlerini ifade etmektedir. Tablo 18 ise 49 birimin tamamını birim düzeyinde gösterdiği için oranları bu tablodan farklıdır.

Tablo son derece çarpıcı bir durumu gözler önüne sermektedir. Adında Aile ibaresini taşıyan 49 merkezin yalnızca %28,6'sı aile odaklı bağımsız bir çalışma yürütmüştür. Buna karşın aynı merkezlerin %61,2'si şiddet temalı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kadın ve aile adını taşıyan bu merkezlerde şiddet araştırması yapma oranı, aile araştırması yapma oranının yaklaşık 2,1 katına ulaşmaktadır. Karşılaştırmalı tabloya bakıldığında, Kadın ve Aile birimlerinin diğer birimlere kıyasla şiddet araştırmasında (%61,2'ye karşı %46,1) belirgin biçimde öne çıktığı görülmektedir. Buna karşın aile adını taşıyan merkezlerin aile araştırması yapma oranı (%28,6), adında Aile bulunmayan diğer birimlerin oranının (%39,5) 10,9 puan gerisinde kalmaktadır. Bu bulgu, aile ibaresinin kurumsal kimliğin sembolik bir unsuru olarak varlığını sürdürdüğünü, araştırma önceliklerini ise şekillendirmediğini göstermektedir.

Erkek ve baba odaklı çalışmalar açısından ise tablo daha da çarpıcı bir durumu ortaya koymaktadır. Tüm faaliyetlerin (N=745) yalnızca %2,8'ini oluşturan bu çalışmalar 21 faaliyet ve 18 üniversiteyle son derece sınırlı kalmaktadır. Kadın ve Aile birimlerinde erkek/baba odaklı çalışma oranı yalnızca %8,2 (4 birim) iken diğer birimlerde bu oran %18,4'tür. Her iki grup için de rakamlar son derece düşüktür. Aile kurumunun temel bileşenleri arasında yer alan erkek ve baba figürünün bu denli sınırlı temsili, söz konusu birimlerin aile odaklı bir gündem izlediği iddiasını zayıflatan önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Öte yandan *Şiddet Var, Aile YOK* kategorisi, Kadın ve Aile birimlerinde %34,7 oranına ulaşmaktadır. Yani bu birimlerin yaklaşık üçte biri, adında aile taşımasına karşın şiddet araştırması yaparken aile araştırmasına hiç yer vermemektedir. Benzer biçimde *Şiddet Var, Erkek Yok* oranı da %53,1 ile dikkat çekici bir düzeye ulaşmakta, şiddet çalışan 30 merkezin 26'sında erkeğin konuya dahil edilmediği görülmektedir. Bu durum birim adı ile araştırma gündemi arasındaki kopukluğun en somut göstergesidir. Kadın ve aile merkezleri, adlarının aksine çalışmalarını ağırlıklı olarak şiddet teması etrafında şekillendirmekte, aile ve erkek boyutunu ise büyük ölçüde gündem dışında bırakmaktadır.

KRİTİK BULGU #3	**Kadın ve Aile adını taşıyan 49 merkezin %61,2'si şiddet araştırması yaparken %28,6'sı aile araştırması yapmaktadır.** Aile başlığı kurumsal kimliğin ayrılmaz bir parçası olarak benimsenmekte ancak fiili araştırma pratiğine yansımamaktadır. Bu merkezlerde şiddet araştırması yapma oranı, aile araştırması yapma oranının yaklaşık 2,1 katıdır.

4.4.2 Toplumsal Cinsiyet Birimlerinin Karşılaştırması

Veri tabanında 9 üniversitede adında açıkça toplumsal cinsiyet ifadesi geçen bir birim bulunmaktadır. Bu birimlerin faaliyet profili kadın ve aile merkezlerinden farklı mıdır? İki grubun karşılaştırması aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 13: Toplumsal Cinsiyet Adını Taşıyan Birimler ile Kadın ve Aile Adını Taşıyan Birimlerin Çalışma Temalarına Göre Karşılaştırılması

KRİTER	Toplumsal Cinsiyet (N=9)	Kadın ve Aile (N=49)	Fark
Şiddet temalı çalışma	5/%55,6	30/%61,2	**-5,6 puan**
Aile odaklı çalışma	0/%0,0	14/%28,6	**-28,6 puan**
Erkek/baba odaklı çalışma	1/%11,1	4/%8,2	**+2,9 puan**
Şiddet var, Aile yok	5/%55,6	17/%34,7	**+20,9 puan**
Şiddet var, Erkek yok	5/%55,6	26/%53,1	**+2,5 puan**

Tablonun en dikkat çekici bulgusu şiddet temasına ilişkindir. Toplumsal Cinsiyet birimlerinin %55,6'sı şiddet temalı faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu oran Kadın ve Aile birimlerinin oranının (%61,2) 5,6 puan altındadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği söylemi, pratikte şiddet gündeminden beslenmektedir. Aile odaklı çalışmalar incelendiğinde de dikkat çekici bir tablo ortaya çıkmaktadır. Toplumsal Cinsiyet birimlerinin hiçbiri, Kadın ve Aile birimlerinin ise yalnızca %28,6'sı şiddetten bağımsız aile faaliyeti yürütmüştür. Adında aile bulunan birimlerin aile araştırması yapma oranı, adında aile bulunmayan diğer birimlerin oranının (%39,5) 10,9 puan gerisindedir.

Erkek ve baba odaklı çalışmalarda ise Toplumsal Cinsiyet birimleri (%11,1) Kadın ve Aile birimlerinin (%8,2) üzerinde bir orana sahiptir. Bu fark, toplumsal cinsiyet kavramının erkek boyutunu kavramsal olarak daha geniş çerçevede ele aldığına işaret etmektedir. Ancak mutlak sayıların küçüklüğü göz önüne alındığında bu eğilim sınırlı kalmaktadır. Dikkat çekici diğer bir nokta ise toplumsal cinsiyet birimlerindeki erkek içerikli faaliyetlerin büyük çoğunluğu ya erkeği fail/sorun kaynağı olarak konumlandırmakta ya da onu olumsuz bir karşılaştırma referansı olarak kullanmaktadır. Bu konuda İstanbul Ticaret Üniversitesi'ndeki iki faaliyet kısmi bir istisna oluşturmaktadır. Erkeği aile içinde, baba olarak veya toplumsal dönüşümün bir öznesi olarak ele alan bağımsız ve olumlu çerçeveli bir çalışmaya bu birimlerde rastlanmamaktadır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, söylem açısından birbirinden farklılaşan bu iki birim türünün araştırma pratiği açısından büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Birim adı, araştırma gündemini belirleyen temel etken değildir. Her iki grupta da şiddet teması merkezi konumunu korumaktadır.

KRİTİK BULGU #4	**Söylem açısından birbirinden belirgin biçimde ayrışan Toplumsal Cinsiyet ve Kadın ve Aile birimleri, faaliyet pratikleri açısından büyük ölçüde örtüşmektedir.** Her iki grupta da şiddet teması belirleyici konumdadır. Birim adının araştırma gündemini şekillendirip şekillendirmediği sorusunun yanıtı, bu karşılaştırmada olumsuz çıkmaktadır: farklı bir isim taşımak, farklı bir araştırma pratiği anlamına gelmemektedir.

4.4.3 Şiddet Temasının Diğer Temalarla Birlikte Görülme Analizi

Şiddet temasını çalışan 64 üniversitede başka hangi temaların gündemde yer aldığı incelendiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 14: Şiddet Temalı Çalışma Yürüten Üniversitelerde Şiddet Dışındaki Temaların Görülme Sıklığı

EK TEMA	Şiddet çalışan 64 üniversitede görülme	Oran
Hukuk / mevzuat	18 üniversite	%28,1
Aile odaklı*	29 üniversite	%45,3
İstihdam / kariyer	16 üniversite	%25,0
Medya / iletişim	15 üniversite	%23,4
Siyaset / temsil	14 üniversite	%21,9
Göç / afet	14 üniversite	%21,9
Sağlık	13 üniversite	%20,3
Erkek / baba odaklı	12 üniversite	%18,8
Başka konu YOK (salt şiddet)	10 üniversite	%15,6

*Aile odaklı faaliyet: Şiddet içermeyen, aileyi bağımsız bir araştırma nesnesi olarak ele alan faaliyetler.

*Not: Bir üniversite birden fazla ek temaya yer verebileceğinden yüzdeler toplamı 100'ü aşmaktadır.

Tablonun en çarpıcı bulgusu şiddet çalışan üniversitelerin %15,6'sında başka hiçbir konuya yer verilmemiş olmasıdır. Bu üniversitelerdeki araştırma gündemi tamamen şiddet eksenine kilitlenmiş durumdadır. Şiddetle birlikte en sık görülen ikincil tema beklenmedik biçimde aile odaklı çalışmalardır (%45,3). Ancak bu bulgu değerlendirilirken dikkatli olmak gerekmektedir. Merkezlerin aile başlığı altında yürüttüğü faaliyetlerin bir kısmı ilk bakışta aile çalışması gibi görünmektedir ve gerçekte kadına yönelik şiddeti aile içi şiddet olarak işlemektedir. Bu nitelikteki 43 faaliyet aile odaklı kategoriye dahil edilmemiş ve şiddet kategorisinde değerlendirilmiştir (bkz. 4.5.1). Dolayısıyla tablodaki aile odaklı oran yalnızca şiddetten bağımsız aile faaliyetlerini göstermektedir ve aile başlığı taşıyan faaliyetlerin önemli bir bölümü fiilen şiddet gündemine aittir.

Hukuk/mevzuat ikinci sırada (%28,1) yer almaktadır. Bu kategorideki faaliyetlerin bir bölümü 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi ve şiddetle mücadele mevzuatı gibi konuları işlemektedir ve dolayısıyla pratikte şiddet gündeminin bir uzantısı niteliği taşımaktadır. İstihdam (%25,0), medya (%23,4), siyaset (%21,9) ve göç/afet (%21,9) birbirine yakın oranlarda seyretmektedir. Erkek ve baba odaklı çalışmalar yalnızca %18,8 ile listenin sonlarında kalmaktadır ve önceki bölümde açıklandığı üzere bu çalışmalarda erkek genellikle şiddetin faili olarak incelenmektedir. Şiddet çalışan 64 üniversitenin 52'sinde (%81,3) erkek araştırma öznesi olarak hiç yer almamaktadır.

4.5. Kritik Eksiklikler

4.5.1 Aile Araştırmalarının Yokluğu

Türkiye'de aile kurumu toplumsal yapının temel birimidir. TÜİK verilerine göre 2023 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,14 kişidir ve aile kurumu toplumsal dayanışmanın birincil mekanizması olmayı sürdürmektedir (TÜİK, 2024b). Bu tablo göz önüne alındığında üniversite merkezlerinin şiddet konusundan bağımsız olarak aileyi ele alan faaliyetlere ayırdığı pay sınırlı kalmaktadır. Faaliyeti kayıtlı 120 üniversiteden 44'ünde (%36,7) şiddet içermeyen aile odaklı en az bir faaliyet tespit edilmiştir ve bu faaliyetler 745 faaliyetin 162'sini (%21,7) oluşturmaktadır. Bu faaliyetlerin önemli bir bölümü Aile Akademisi ve Anne Baba Üniversitesi gibi eğitim programları kapsamında tekrarlayan haftalık oturumlardan oluşmaktadır. Her oturum ayrı bir faaliyet olarak sayıldığı için bu sayı ele alınan aile konularının çeşitliliğini olduğundan geniş göstermektedir. Aile konusunu şiddet çerçevesinde ele alan 43 faaliyet ise bu sayıya dahil edilmemiştir. Bu faaliyetlerde aile çözülmesi gereken bir sorun ortamı olarak konumlandırılmakta ve bağımsız bir araştırma nesnesi olarak ele alınmamaktadır.

Araştırma gündeminin dışında kalan kritik aile konuları şunlardır:

- Babalık rolleri ve değişen erkek kimliği
- Boşanma süreçleri ve çocuk refahına etkileri
- Nesiller arası ilişkiler ve yaşlı bakımı
- Demografik dönüşüm: düşen doğurganlık ve nüfus yaşlanması
- Aile ekonomisi ve hanehalkı karar alma süreçleri
- Dijitalleşmenin aile iletişimine etkileri
- Göç süreçlerinin aile yapısı üzerindeki etkileri

Bu konuların hiçbiri mevcut araştırma gündeminde anlamlı bir yer bulmamaktadır.

4.5.2 Erkek ve Baba Araştırmalarının Zayıflığı

Aile ve toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarının uluslararası literatürü, erkeklerin ve babaların araştırma öznesi olarak dahil edilmesini temel bir metodolojik ilke olarak benimsemektedir. UNICEF ve BM Nüfus Fonu'nun ortak yayınları, erkeklik araştırmaları ve babalık programlarının toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kadın odaklı çalışmalar kadar belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (UNFPA & UNICEF, 2020; UN DESA, 2011).

Türkiye'deki üniversite merkezlerinde bu uluslararası eğilim son derece sınırlı bir karşılık bulmaktadır. 120 üniversitenin 18'inde (%15,0) erkek veya baba odaklı en az bir faaliyet tespit edilmiş, bu faaliyetlerin toplam sayısı 21 olarak bulunmuştur (tüm faaliyetlerin %2,8'i). Ancak bu faaliyetlerin bir kısmı şiddet önleme çerçevesinde konumlanmakta, geri kalanların büyük bölümü ise kadın erkek eşitliği başlığı altında fırsat eşitliği perspektifinden ele alınan genel içeriklerden oluşmaktadır. Erkeği aile içinde bir birey, baba ve eş olarak ele alan, babalık kalitesini, baba-çocuk ilişkisini ya da erkeklerin aile kurumuna katkısını araştıran bağımsız ve derinlikli bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

KRİTİK BULGU #5	**Erkek ve baba odaklı çalışmalar, tüm faaliyetlerin yalnızca %2,8'ini (21 faaliyet, 18 üniversite) oluşturmaktadır.** Bu faaliyetlerin çoğunluğu da erkeği bağımsız bir araştırma öznesi olarak değil, kadın erkek eşitliği söyleminin bir bileşeni olarak ele almaktadır. Şiddet önleme dışında erkeği aile içinde, baba olarak veya eş olarak araştıran herhangi bir odaklı çalışma mevcut değildir.

4.5.3 Şiddet Odağının Yarattığı Algısal Çarpıklık

Araştırma gündeminin ağırlıklı olarak şiddet ekseninde kurgulanması yalnızca bir kapsam sorunu değil, aynı zamanda bir algı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm faaliyetlerin %30,7'sini (229 faaliyet) doğrudan şiddet temasının oluşturduğu bir gündem, kamuoyu ve politika yapıcılar nezdinde "kadına yönelik şiddet, Türkiye'nin birincil kadın meselesidir" çıkarımını beslemektedir. Oysa aynı dönemde istihdam, kırsal kadın, yoksulluk ve siyasi temsil gibi alanlar son derece sınırlı yer bulmaktadır.

Aile araştırmaları açısından bir diğer kritik sorun, aile konusunu içeren faaliyetlerin bir bölümünün şiddet çerçevesinde yürütülmesidir. Aile konusunu içeren 205 faaliyetin 43'ü (%21,0) şiddet bağlamında işlenmiştir. Bu faaliyetlerde aile şiddetin yaşandığı ve müdahale edilmesi gereken bir ortam olarak ele alınmaktadır. Aile ise babalık rolleri, nesiller arası dayanışma, demografik dönüşüm ve hanehalkı ekonomisi gibi boyutları olan çok yönlü bir araştırma alanıdır. Bu boyutların hiçbiri mevcut gündemde anlamlı bir yer bulmamaktadır.

Erkeklere ilişkin çalışmalarda da benzer bir örüntü gözlemlenmektedir. Toplumsal cinsiyet birimlerindeki erkek odaklı faaliyetlerin büyük bölümü erkeği fail ya da sorun kaynağı olarak konumlandırmaktadır. Bu birimlerin çalışmalarında erkeği bağımsız bir aile bireyi veya baba olarak ele alan çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir.

KRİTİK BULGU #6	**Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde merkezlerin şiddet dışı başlıklar altında yürüttüğü faaliyetlerin önemli bir bölümünün şiddet gündemine dolaylı yollardan bağlandığı görülmektedir.** Hukuk başlığının şiddet mevzuatına, aile başlığının aile içi şiddete, erkek başlığının ise şiddet önlemeye yönelmesi, şiddet kavramının kimi zaman doğrudan kimi zaman alt kategoriler aracılığıyla araştırma gündeminin gerçek çerçevesini belirlediğine işaret etmektedir. Farklı kavramlar altında yürütülen bu faaliyetlerin önemli bir kısmı, temelde aynı tek-tema etrafında şekillenmektedir.

Sonuç olarak üniversite merkezlerinin araştırma çıktıları, Türkiye'deki aile kurumunun ve kadın yaşamının gerçek çok boyutluluğunu yansıtmamakta, bunun yerine belirli bir sorun ekseninde yoğunlaşan, dolayısıyla seçici bir tablo ortaya koymaktadır. Bu tablonun akademik meşruiyetle üretilmesi, söz konusu algının nesnel bir gerçeklik olarak benimsenmesine zemin hazırlamaktadır.

4.6. Verilerin Uluslararası Bağlamda Değerlendirilmesi

4.6.1 WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi ve Türkiye

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2024 yılında yayımladığı Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre Türkiye, 146 ülke arasında 127. sırada yer almakta ve Avrupa bölgesinin en düşük puanlı ülkesi konumundadır. Endeks, ekonomik katılım ve fırsat, eğitime erişim, sağlık ve hayatta kalma ile siyasi güçlenme olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır (WEF, 2024). Alt boyutlar incelendiğinde belirgin bir tablo ortaya çıkmaktadır. Türkiye en kötü performansını 133. sıra ile ekonomik katılım ve fırsat boyutunda sergilemektedir. Kadınların iş gücüne katılım oranı %35,8 iken erkeklerde bu oran %71,2'dir (TÜİK, 2024a). Ücret eşitsizliği ve yönetici pozisyonlarında temsil oranları da düşük kalmaktadır. Eğitime erişim boyutunda görece daha iyi bir konum söz konusudur (90. sıra). Sağlık ve hayatta kalma ile siyasi güçlenme boyutlarında ise sırasıyla 98. ve 114. sıra tespit edilmektedir. Üniversite merkezlerinin tematik faaliyet dağılımı (N=745) bu göstergelerle karşılaştırıldığında çarpıcı bir uyumsuzluk gözlemlenmektedir:

Tablo 15: WEF 2024 Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi Alt Boyutları ile Üniversite Araştırma Ağırlığının Uyumu

WEF 2024 ALT BOYUTU	Üniversite Araştırma Ağırlığı (N=745)	Uyum Durumu
Ekonomik Katılım ve Fırsat	%4,4 (İstihdam/kariyer)	**DÜŞÜK UYUM**
Eğitime Erişim	Yok (0,0%)	**YOK**
Sağlık ve Hayatta Kalma	%5,4 (Sağlık)	**DÜŞÜK UYUM**
Siyasi Güçlenme	%3,4 (Siyaset/temsil)	**DÜŞÜK UYUM**
Şiddet (WEF endeksi dışı)	%30,7 (Şiddet odaklı)	**AŞIRI AĞIRLIK**

Tablo önemli bir uyumsuzluğu gözler önüne sermektedir. Türkiye'nin WEF 2024 endeksinde en kötü sıralandığı alan ekonomik katılım ve fırsattır (133. sıra/146). Bununla birlikte üniversite merkezlerinin tematik faaliyetlerinde istihdam ve kariyer araştırmaları yalnızca %4,4 oranında yer bulmaktadır. Eğitime erişim boyutu (90. sıra) araştırma gündeminde fiilen yer almamaktadır. Öte yandan WEF endeksinde bağımsız bir boyut olarak yer almayan şiddet teması, tematik faaliyetlerin %30,7'sini oluşturmakta, aile odaklı faaliyetler ise %27,5 ile şiddeti izlemektedir. Merkezlerin araştırma gündemi, Türkiye'nin uluslararası ölçekte ölçülen gerçek sorun alanlarıyla örtüşmemektedir.

KRİTİK BULGU #7	Türkiye'nin WEF 2024 endeksinde en kötü sıralandığı alan **ekonomik katılım ve fırsattır (133. sıra)**. Üniversite merkezleri bu alanda yalnızca %4,4 oranında çalışma yürütmektedir. Bununla birlikte endekste ayrı bir boyut olmayan 'şiddet' teması, araştırmaların %30,7'sini oluşturmaktadır.

4.6.2. Çerçeveleme Etkisinin Uluslararası Algıya Yansıması

İletişim bilimi literatüründe gündem belirleme teorisi (*agenda setting theory*), medyanın ve akademinin hangi konuları öne çıkardığının kamuoyundaki önem algısını doğrudan şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (McCombs & Shaw, 1972; Iyengar & Kinder, 1987). Bu teori araştırma merkezleri konusuna uyarlandığında şu anlama gelmektedir: bir alanda hangi sorunların araştırıldığı, o sorunların politika gündemlerinde ve kamuoyunda ne ölçüde öne çıkarıldığını da belirlemektedir.

Üniversite merkezlerinin ürettiği araştırma çıktıları BM organlarına, Avrupa Komisyonu raporlarına, uluslararası sivil toplum değerlendirmelerine ve basına doğrudan girdi sağlamaktadır. Bu mekanizma akademik gündemi politika algısına taşıyan önemli bir kanal işlevi görmektedir. Dolayısıyla merkezlerin neyi araştırdığı sorusu, salt bilimsel bir tercih meselesi olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Bu çerçevede tematik faaliyet dağılımı (N=745) incelendiğinde dikkat çekici bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şiddet odaklı faaliyetler, toplam tematik faaliyetlerin %30,7'sini (229 faaliyet mevcuttur. Dolaylı şekilde şiddetin dahil edildiği araştırmalarla birlikte %34,6'ya (258 faaliyet) ulaşmaktadır), aile odaklı faaliyetler ise %27,5'ini (205 faaliyet mevcuttur ancak burada da aile, şiddetin ortaya çıktığı ortam olarak ele alınmaktadır) oluşturmaktadır. İnsan hakları ve hukuk başlığı (%14,1, 105 faaliyet) eklendiğinde ise bu üç kategorinin ağırlığı %72,3'e ulaşmaktadır. Buna karşın istihdam ve kariyer %4,4 (33 faaliyet), siyaset ve temsil %3,4 (25 faaliyet), erkek ve baba odaklı çalışmalar %2,8 (21 faaliyet), yoksulluk ise yalnızca %0,5 (4 faaliyet) ile temsil edilmektedir.

Entman'ın (1993) çerçeveleme teorisi bu tablonun uluslararası algı üzerindeki etkisini kavramsallaştırmak için kullanılabilir. Bir konunun hangi boyutlarının öne çıkarıldığı, hangilerinin dışarıda bırakıldığı, gerçekliğin kendisinden bağımsız olarak algıyı biçimlendirmektedir (Entman, 1993; Hallahan, 1999). Hallahan (1999) ise bu mekanizmanın akademik çıktılar aracılığıyla da işlediğini göstermiş ve neyin araştırılmadığının, neyin araştırıldığı kadar belirleyici sonuçlar doğurabildiğine dikkat çekmiştir.

Bu çerçevede üniversite merkezlerinin araştırma gündeminin uluslararası algı üzerinde iki ayrı kanaldan etkide bulunduğu değerlendirilebilir. Birincisi şiddet temasına yoğunlaşan araştırma çıktıları, bu sorunun uluslararası raporlarda ve politika belgelerinde ağırlıklı biçimde yer bulmasını kolaylaştırmaktadır. İkincisi ve belki de daha önemlisi, araştırma gündeminde görece arka planda kalan ekonomik katılım, istihdam, siyasi temsil ve yoksulluk gibi yapısal alanlar, üretilen kanıt zayıflığı nedeniyle uluslararası politika gündemlerinde de yeterli yer bulmakta zorlanmaktadır. Başka bir ifade ile araştırma yokluğu, sorunun yokluğu biçiminde yorumlanma riskini beraberinde taşımaktadır.

Bu süreç mevcut koşullardan büyük ölçüde bağımsız olarak işleyebilmektedir. Şiddet göstergelerinin düzeldiği dönemlerde dahi araştırma gündemi mevcut yoğunluğunu koruyacaksa, uluslararası algı bu ilerlemeyi gecikmeli ve yetersiz biçimde yansıtacaktır. Tersine, ekonomik dışlanma veya siyasi temsil eksikliği gibi yapısal sorunlar araştırma gündeminde vurgulanmadığı sürece, bu alanlardaki sorunların uluslararası raporlarda yeterince belgelenmesi de zorlaşmaktadır. Akademik meşruiyet zırhıyla dolaşıma giren seçici bir tablo, zamanla nesnel bir gerçeklik olarak kabul görerek Türkiye'nin hem iç hem de uluslararası politika gündemini şekillendirme kapasitesini sınırlama riski taşımaktadır.

4.7. Bölüm Özeti: Temel Bulgular ve Politika Çıkarımları

Bu rapor Türkiye'deki 208 üniversitenin 174'ünde gerçekleştirilen web taramasına dayanmaktadır. Taranan 174 üniversitenin tamamında kadın ve aile ile ilgili topluluk, laboratuvar, birim, koordinatörlük, enstitü ya da araştırma merkezi düzeyinde en az bir yapı tespit edilmiştir. Bu üniversitelerin 120'sinde faaliyet kayıtlarına ulaşılmış ve bu üniversitelerde kayıtlı toplam 745 etkinlik ve proje üzerinde tematik analiz ve çapraz karşılaştırmalar yapılmıştır. Bulgular kurumsal teori çerçevesinde değerlendirilmiştir. Rapor boyunca bölümler içinde sunulan kritik bulgular bu bölümde altı genel bulgu altında özetlenmiştir (Tablo 27). Söz konusu bulgular üniversite Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin hem misyonlarıyla hem de Türkiye'nin ölçülebilir kadın gündemiyle derin bir kopukluk içinde olduğunu sistematik biçimde ortaya koymaktadır

Bu bölümde gerçekleştirilen veri analizi, beş kritik bulguyu ön plana çıkarmaktadır:

Tablo 16: Temel Bulguların Özeti: Türkiye'deki Üniversitelerde Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin Tematik Faaliyet Analizi

BULGU #1	**Şiddet teması üniversitelerin yarısından fazlasında baskın gündem** Faaliyeti kayıtlı 120 üniversitenin 64'ünde (%53,3) şiddet temasına yer verilmektedir. Bu oran, ikinci en yaygın tema olan aile odaklı çalışmaların görüldüğü üniversite sayısının (%39,2; 47 üniversite) yaklaşık 1,4 katıdır. Şiddet çalışmayan üniversite sayısı: 56 (%46,7). Şiddet teması üniversite bazında da belirleyici konumunu korumaktadır.
BULGU #2	**Yalnızca şiddet odaklı üniversiteler** 120 üniversitenin 10'unda (%8,3) faaliyet konusu yalnızca şiddetten ibarettir. Bu üniversitelerde istihdam, aile, sağlık, ekonomi veya siyaset gibi başlıklara hiç yer verilmemektedir. Bu kurumlar için "kadın araştırma merkezi" tanımı fiilen "kadına yönelik şiddet merkezi" anlamına gelmektedir.

BULGU #3	**Kadın ve Aile adlı merkezlerde söylem-pratik çelişkisi** Adında "Kadın ve Aile" ifadesi geçen 49 merkezin %61,2'si (30 merkez) şiddet araştırması yaparken, aynı merkezlerin yalnızca %28,6'sı (14 merkez) aile araştırması gerçekleştirmektedir. Şiddet araştırması yapma oranı, aile araştırması yapma oranının yaklaşık 2,1 katına ulaşmaktadır. "Şiddet VAR, Aile YOK" oranı ise %34,7'dir: adında "Aile" taşıyan merkezlerin yaklaşık üçte biri şiddet araştırması yaparken aile araştırması yapmamaktadır.
BULGU #4	**Erkek/baba ve aile araştırmaları görünmez düzeyde** Erkek ve baba odaklı çalışmalar tüm faaliyetlerin (N=745) yalnızca %2,8'ini (21 faaliyet, 18 üniversite) oluşturmaktadır. Bu faaliyetlerin büyük bölümü de erkeği özne olarak değil, şiddet söyleminin bir bileşeni olarak ele almaktadır. İstihdam/kariyer araştırmaları %4,4, siyaset/temsil %3,4, yoksulluk ise %0,5 ile temsil edilmektedir. Eğitime erişim araştırmaları gündemde yer bulmamaktadır.
BULGU #5	**Araştırma gündemi ile WEF 2024 Türkiye sorun alanları örtüşmüyor** WEF 2024'te Türkiye'nin en kötü sıralandığı alan ekonomik katılım ve fırsattır (133. sıra/146). Buna karşın istihdam araştırmaları tematik faaliyetlerin yalnızca %4,4'ünü oluşturmaktadır. WEF endeksinde ayrı bir boyut olmayan şiddet teması ise araştırmaların %30,7'sini kaplamaktadır. Bu uyumsuzluk uluslararası raporlara taşınarak Türkiye'nin gerçek sorun alanlarının görünürlüğünü kısıtlamaktadır.

BÖLÜM 5

BİRİM ADI İLE FAALİYET ARASINDAKİ UÇURUM

5.1 Kavram ve Kaynakları

Örgüt kuramı literatüründe misyon kayması (mission drift), bir kurumun kurulduğunda benimsediği asli hedeflerden zaman içinde uzaklaşması ve farklı bir faaliyet alanına yönelmesi olarak tanımlanmaktadır (Jones, 2007). Misyon kaymasının dış kaynak bağımlılığı, kurumsal baskılar, profesyonelleşme süreçleri ve alandaki diğer aktörlerin davranışlarını taklit etme gibi birden fazla kaynağı bulunmaktadır. Battilana ve Lee (2014), kurumların iki farklı misyon arasında denge kurmakta zorlandığında misyon kayması riskinin açık bir şekilde arttığını ortaya koymuştur (Battilana & Lee, 2014).

Türkiye'deki Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri, kurumsal yapıları itibarıyla çift misyonlu kuruluşlardır. Bu kurumlar hem kadın odaklı araştırmalar hem de aile araştırmaları yapmak üzere tasarlanmışlardır. Bu çift misyon dengesi, misyon kayması teorisinin doğrudan test alanını oluşturmaktadır. Verilerin gösterdiği üzere, bu merkezlerin büyük çoğunluğu şiddet teması etrafında yoğunlaşarak ikinci misyonu olan aile araştırmaları temasını fiilen terk etmiş görünmektedir.

5.1.1 Kurumsal İzomorfizm ve Neden Tüm Merkezler Birbirine Benziyor?

DiMaggio ve Powell'ın (1983) klasik çalışması, aynı alanda faaliyet gösteren kurumların neden giderek birbirine benzediğini üç mekanizmayla açıklamaktadır. Bu çalışma, örgüt kuramının en çok atıf alan makaleleri arasında yer almakta ve yükseköğretim kurumları üzerine yapılan araştırmalarda da yaygın biçimde kullanılmaktadır (DiMaggio & Powell, 1983).

Tablo 17: Kurumsal İzomorfizm Mekanizmalarının Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin Şiddet Odaklı Gündemine Yansımaları

MEKANİZMA	TANIM	TÜRKİYE'DEKİ KARŞILIĞI
Zorlayıcı İzomorfizm (Coercive)	Devletin ya da bağımlı olunan kaynakların baskısıyla benzer yapı benimseme	YÖK ve bakanlık finansmanı yönergelerinin merkezlerin faaliyet profilini şekillendirmesi
Taklit İzomorfizmi (Mimetic)	Belirsizlik karşısında başarılı sayılan kurumların pratiklerini taklit etme	Prestijli üniversitelerin şiddet odaklı gündemini diğer üniversitelerin kopyalaması
Normatif İzomorfizm (Normative)	Akademik meslek ağlarının ve eğitim standartlarının ortak normu dayatması	Feminist akademi ağlarında şiddet temasının standart konu olarak yerleşmesi

Bu üç mekanizma, Türkiye'deki merkezlerin neden farklı isimler taşımalarına rağmen büyük ölçüde aynı araştırma gündemini izlediğini açıklamaktadır. Yükseköğretim kurumlarındaki izomorfik süreçler, kurumun özgün misyonunun zamanla homojen bir alana düşmesine yol açabilmektedir (Kezar & Bernstein-Sierra, 2019).

5.2. Birim Adı – Faaliyet Uçurumu

5.2.1 Kadın ve Aile Birimlerinin Faaliyet Profili

Veri tabanında 48 üniversitedeki 49 birimin adında açıkça kadın ve aile ibaresi yer almaktadır. Bu birimlerin yönetmelikleri her ikisini de eşdeğer araştırma alanı olarak tanımlamaktadır. Aşağıdaki tablo bu merkezlerin gerçekleştirdikleri faaliyetlerdeki tematik profili ortaya koymaktadır. Tabloda yer alan "✓" işareti konunun gündemde olduğunu, "✗" işareti ise hiç yer verilmediğini göstermektedir.

Tablo 18: Adında "Kadın ve Aile" İfadesi Bulunan Birimlerin Şiddet, Aile, Erkek/Baba ve İstihdam Temalarında Çalışma Yürütme Durumu

BİRİM ("Kadın ve Aile" adlı)	Şiddet	Aile	Erkek / Baba	İstihdam
Afyon Kocatepe Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Amasya Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Anadolu Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Ankara Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Bartın Üniversitesi	✓	✓	✓	✗
Batman Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Bayburt Üniversitesi	✓	✓	✗	✓
Bingöl Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Bursa Uludağ Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Gebze Teknik Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Giresun Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Hitit Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Iğdır Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
İstanbul Beykent Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
İstanbul Kent Üniversitesi	✗	✗	✗	✓
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
İstanbul Topkapı Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
İzmir Demokrasi Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Kadir Has Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Karadeniz Teknik Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Kastamonu Üniversitesi	✓	✓	✗	✓
Kayseri Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Kırklareli Üniversitesi	✓	✗	✗	✗

BİRİM (“Kadın ve Aile” adlı)	Şiddet	Aile	Erkek / Baba	İstihdam
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	✓	✓	✓	✗
Malatya Turgut Özal Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Maltepe Üniversitesi	✗	✓	✗	✗
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	✓	✗	✗	✓
Mardin Artuklu Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	✓	✓	✗	✓
Ondokuz Mayıs – Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	✓	✗	✗	✗
Ordu Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Trakya Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Uşak Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	✓	✓	✓	✓
Yalova Üniversitesi	✓	✓	✗	✗
Yaşar Üniversitesi	✓	✗	✓	✓
TOPLAM (N=49 birim, 48 üniversite)	**30 (%61,2)**	**14 (%28,6)**	**4 (%8,2)**	**7 (%14,3)**

Kaynak: 48 üniversitedeki 49 birimin web sayfası, 2024 taraması. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Kadın ve Aile adlı iki birim bulunduğu için bu birimler ayrı satırlarda gösterilmiştir ve oranlar birim sayısı üzerinden hesaplanmıştır. Faaliyet içeriğine erişilemeyen ya da içeriği boş olan birimler tabloda olarak gösterilmiştir. Alanya Alaaddin Keykubat, Anadolu, Ankara Sosyal Bilimler ve Hatay Mustafa Kemal üniversitelerinin birimlerinde faaliyet kaydı bulunmamaktadır.

Not: Faaliyetlerine erişilemeyen birimler hesaplamaya dahil edilmiştir. Bu durum bütün temaların oranlarını bir miktar düşürmekte ve şiddet ile aile oranları arasındaki ilişkiyi değiştirmemektedir.

Tablo çarpıcı bir örüntüyü gözler önüne sermektedir. Adında Kadın ve Aile ifadesi taşıyan 49 birimin 30'u (%61,2) şiddet araştırması yürütürken yalnızca 14'ü (%28,6) aile araştırması gerçekleştirmiştir. Erkek ve baba odaklı çalışma yalnızca 4 birimde (%8,2) ve istihdam temalı çalışma 7 birimde (%14,3) bulunmaktadır. Şiddet araştırması yapma oranı aile araştırması yapma oranının yaklaşık 2,1 katıdır. Aile sözcüğü kurumsal kimliğin sembolik bir unsuru olarak varlığını sürdürmekte ve araştırma önceliklerini şekillendirmemektedir. Bu tablo isim ile pratik arasındaki kopukluğun tesadüfi olmadığını ve yapısal nitelik taşıdığını sayısal olarak belgelemektedir.

KRİTİK BULGU #8	**Kadın ve Aile adını taşıyan 49 merkezin %61,2’si şiddet araştırması yürütürken, yalnızca %28,6’sı aile araştırması gerçekleştirmiştir. Erkek ve baba odaklı çalışma ise yalnızca 4 merkezde (%8,2) bulunmaktadır.** Bu merkezlerde isim araştırma gündemini tanımlamamakta, misyon kayması kural haline gelmiş durumdadır.

5.3 Toplumsal Cinsiyet Birimlerinin Karşılaştırması

Veri tabanında 9 üniversite biriminin adında Toplumsal Cinsiyet ibaresi yer almaktadır. Bu birimler adlarında aile kavramı taşımadığından aile araştırması beklentisi yaratmamaktadır. Ancak şiddet temasına yaklaşımları ve misyon çeşitliliği bakımından diğer birim türlerinden ne ölçüde ayrıştıkları önemli bir karşılaştırma sorusunu doğurmaktadır. Aşağıdaki tablo bu 9 merkezin faaliyet profilini bireysel olarak göstermektedir:

Tablo 19: Adında "Toplumsal Cinsiyet" İfadesi Bulunan Birimlerin Şiddet, Aile, Erkek/Baba ve İstihdam Temalarında Çalışma Yürütme Durumu

"Toplumsal Cinsiyet" Birimi	Şiddet	Aile	Erkek / Baba	İstihdam
Akdeniz Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Altınbaş Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
Bahçeşehir Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Çağ Üniversitesi	✓	✗	✗	✓
İstanbul Gelişim Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
İstanbul Okan Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
İstanbul Ticaret Üniversitesi	✗	✗	✓	✓
İzmir Ekonomi Üniversitesi	✓	✗	✗	✗
Munzur Üniversitesi	✗	✗	✗	✗
TOPLAM (N=9)	**5 (%55,6)**	**0 (%0)**	**1 (%11,1)**	**2 (%22,2)**

Kaynak: 9 üniversite birim web sayfası, 2024 taraması. ✓ = ilgili tema en az bir faaliyette yer almaktadır. Akdeniz ve Munzur Üniversitelerinde faaliyet içeriğine erişilememiştir.

9 Toplumsal Cinsiyet biriminin 5'i (%55,6) şiddet temalı faaliyet yürütürken aile odaklı faaliyet hiçbir merkezde yer almamaktadır. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Erkeklerin Gözünden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Süper Babalar etkinlikleriyle grubun tek erkek/baba araştırması yapan merkezi konumundadır (%11,1). İstihdam temalı çalışma ise 2 merkezde (%22,2) bulunmaktadır. Bu birimlerin diğer birim türleriyle karşılaştırmalı profili aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 20: Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Aile ve Kadın Çalışmaları Adını Taşıyan Birimlerde Faaliyet Temalarının Karşılaştırılması

KRİTER	"Toplumsal Cinsiyet" (N=9)	"Kadın ve Aile" (N=49)	"Kadın Çalışmaları" (N=50)	Üç Grup Toplamı (N=108)
Şiddet temalı faaliyet	%55,6	%61,2	%46,0	%53,7
Aile odaklı faaliyet	%0,0	%28,6	%6,0	%15,7
Erkek / baba odaklı faaliyet	%11,1	%8,2	%2,0	%5,6
İstihdam / kariyer	%22,2	%14,3	%20,0	%17,6
Şiddet VAR, Aile YOK	**%55,6**	**%34,7**	**%40,0**	**%38,9**

Kaynak: Üniversite birim web sayfaları, 2024 taraması. "Toplumsal Cinsiyet" N=9; "Kadın ve Aile" N=49; "Kadın Çalışmaları" N=50; Üç grup toplamı N=108.

Tablo, söylem açısından birbirinden ayrışan üç birim türünün faaliyet pratiğinde büyük ölçüde örtüştüğünü ortaya koymaktadır. Şiddet, her üç grupta baskın tema konumundadır. Toplumsal Cinsiyet birimlerinde %55,6, Kadın ve Aile birimlerinde %61,2, Kadın Çalışmaları birimlerinde %46,0. Aile araştırması Toplumsal Cinsiyet birimlerinde %0,0, Kadın Çalışmaları birimlerinde %6,0 ile neredeyse hiç yok. Adında Aile taşıyan Kadın ve Aile birimlerinde dahi aile araştırması oranı (%28,6), şiddet oranının (%61,2) yarısına ulaşamamaktadır. Bu bulgular misyon kaymasının yalnızca belirli birim türlerine özgü olmadığını, birim adından bağımsız olarak tüm gruplarda yaygın bir kurumsal örüntü oluşturduğunu kanıtlamaktadır.

KRİTİK BULGU #9	**Söylem açısından birbirinden ayrışan üç birim türü, faaliyet pratiğinde büyük ölçüde örtüşmektedir. Her üç grupta da şiddet baskın tema, aile ve yoksulluk araştırması ise neredeyse yok.** Birim adı araştırma gündemini belirleyen temel etken değildir. Farklı isim taşımak, farklı araştırma pratiği anlamına gelmemektedir.

5.4. Kurumsal Meşruiyet Kalkanı Olarak Birim Adı

Örgüt sosyolojisinde sembolik uyum, kurumların resmi yapı, isim ya da beyanlarını çevrelerinin beklentilerine uygun biçimde düzenlerken gerçek faaliyetlerini değiştirmediği durumu tanımlamaktadır. Meyer ve Rowan'ın (1977) sıklıkla atıfta bulunulan çalışması, kurumların meşruiyet kazanmak için biçimsel yapılarını sembolik olarak uyumlaştırdığını, ancak bu uyumun gerçek çıktılara yansımayabileceğini öne sürmektedir (Meyer & Rowan, 1977).

Bu teorik çerçeveden hareketle, Türkiye'deki Kadın ve Aile birim adlarının işlevini analiz etmek mümkündür. Birim adındaki Aile ifadesi, üniversitenin ve merkezin hem devlet kurumları hem toplum nezdinde meşruiyet kazanmasına hizmet etmektedir. Türk toplumunun aileye atfettiği yüksek değer göz önüne alındığında, birim adında Aile ifadesinin bulunması kuruma toplumsal onay sağlamaktadır. Ancak bu onay, gerçek bir aile araştırma programını değil, sembolik bir uyumu yansıtmaktadır. İsmin perde olarak kullanıldığı hipotezini destekleyen başlıca bulgular şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 21: Birim Adı ile Faaliyet İçeriği Arasındaki Uyumsuzluğa İlişkin Temel Bulgular

1	**Birim adındaki "Aile" ile gerçek aile faaliyeti arasında 2,1 katlık oran farkı**	Kadın ve Aile birimlerinin %61,2'sinde şiddet araştırması yapılırken %28,6'sında aile araştırması yapılmaktadır. Bu, isim-içerik arasında 2,1 katlık bir çarpıklıktır.
2	**Aile isminin yeni eklenmesi, içeriği değiştirmiyor**	2018 tarihli araştırma, başlangıçta Kadın Çalışmaları adıyla kurulan ve sonradan Kadın ve Aile adını alan merkezlerin faaliyet profilini değiştirmediğini saptamıştır. Ad, bir etiket değişimi işlevi görmüştür.
3	**İsminde Aile olmayan birimlerde de aile araştırması sıfıra yakın**	Adında Toplumsal Cinsiyet bulunan birimlerde aile araştırması oranı %0,0 ve Kadın Çalışmaları birimlerinde %6,0'dır (Tablo 20). Sorun birim adından bağımsız olarak merkezlerin yapısal yöneliminden kaynaklanmaktadır. Üniversite düzeyinde bütün yapılar birlikte değerlendirildiğinde adında Aile bulunan birimi olmayan 76 üniversitenin %39,5'inde şiddetten bağımsız en az bir aile faaliyeti bulunmaktadır (Tablo 12).
4	**Yönetmelik metni ile faaliyet içeriği arasındaki çelişki**	Yönetmeliklerin büyük bölümü ailenin tüm bireylerini kapsayan araştırmalar yapmayı öngörürken, uygulamada bu hüküm fiilen işletilmemektedir. Kural kâğıt üzerinde kalmakta, kurumsal hafıza bunu gerçeğe dönüştürmemektedir.

5.5. Kadın Araştırmasından Şiddet Araştırmasına

Türkiye'deki üniversite merkezlerinin faaliyet profili, söylemsel daralma (discursive narrowing) olarak adlandırılabilecek bir süreci göstermektedir. Söylemsel daralma geniş, çok boyutlu bir alanı temsil etmesi gereken kurumun zamanla tek bir tema veya söylem çerçevesine sıkışıp kalması anlamına gelmektedir (Entman, 1993). Türkiye'deki üniversite merkezleri bağlamında bu süreç şu şekilde somutlaşmaktadır. Pekin Eylem Planı'nın (1995) öngördüğü 12 kritik alan (yoksulluk, eğitim, sağlık, şiddet, silahlı çatışma, ekonomi, güç ve karar alma, kurumsal mekanizmalar, insan hakları, medya, çevre ve kız çocukları) içinden yalnızca tek bir alan ağırlıklı araştırma konusu haline gelmiştir. Kadın araştırması özdeşleşerek fiilen kadına yönelik şiddet araştırmasına dönüşmüştür. Bu daralmayı besleyen beş sebep şöyle sıralanabilir:

Tablo 22: Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin Gündeminin Şiddet Temasında Yoğunlaşmasının Olası Sebepleri

#	SEBEP	AÇIKLAMA
1	**Uluslararası Fon Akışı**	Şiddet temalı araştırmalar için daha fazla uluslararası fon ve proje imkânı bulunduğu için merkezlerin gündemi o alana yönelmektedir. Kaynak bağımlılığı teorisi bu mekanizmayı doğrudan öngörmektedir.
2	**Akademik Ağlar ve Normatif Baskı**	Feminist akademi ağlarında şiddet teması uzun süredir merkezi gündem olarak yer almaktadır. Bu ağlara dahil olan araştırmacılar, meslektaş baskısı ile aynı konulara yönelmektedir.
3	**Yayın ve Atıf Teşviki**	Şiddet ve cinsiyet eşitsizliği üzerine yapılan çalışmalar uluslararası dergilerde daha kolay yayımlanmakta ve daha çok atıf almaktadır. Bu ise akademik teşvik sisteminin gündem üzerindeki çarpıtıcı etkisidir.
4	**Medya ve Kamuoyu Görünürlüğü**	Şiddet temalı etkinlikler ve raporlar medyada daha geniş yankı uyandırdığı için merkezlere görünürlük ve prestij sağlamaktadır. Bir başka deyişle kurumsal itibar motivasyonu, gündem tercihlerini etkilemektedir.
5	**Taklit İzomorfizmi**	Prestijli üniversitelerin şiddet ağırlıklı gündemini gören diğer üniversiteler bu modeli doğru ve güvenli bularak kopyalamaktadır. Belirsizlik karşısında taklit etmek, en düşük riskli seçenek olarak görülmektedir.

5.6. Söylemsel Daralmadan Kaynaklanan Üç Kritik Zarar

Söylemsel daralmanın yol açtığı zararlar yalnızca akademik alan ile sınırlı kalmayarak daha geniş toplumsal ve siyasi sonuçlara sebep olmaktadır:

1	**Gerçek sorunların gölgelenmesi:** WEF verilerine göre istihdam eşitsizliği, kariyer engelleri, siyasi temsil açığı ve eğitime erişim gibi Türkiye'nin en kritik sorunları olan alanlar şiddet gündeminin gölgesinde kalmakta, yeterli araştırma ve politika ilgisi görmemektedir.
2	**Türkiye imgesinin sistematik olarak zedelenmesi:** Üniversite araştırmaları, uluslararası raporlara ve değerlendirmelere girdi sağladığından, şiddet temasına aşırı yoğunlaşma Türkiye'yi uluslararası arenada kalıcı biçimde "sorunlu bir ülke" olarak konumlandırmakta ve ulusal itibar ve diplomatik ilişkiler üzerinde somut etkiler doğurmaktadır.
3	**Kadın araştırmasının güvenilirliğinin aşınması:** Tek tema etrafında dönen araştırma gündemi, zamanla eleştirel okuyucu ve politika yapıcılar nezdinde akademik tarafsızlık algısını zedeleyerek gerçekten önemli araştırmaların da ciddiye alınmamasına zemin hazırlamaktadır.

5.7. Bölüm Özeti

Bu bölümde ortaya konan bulgular aşağıdaki yapısal sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır:

SORUN 1	**Misyon Kayması:** Kadın ve Aile merkezlerinin %34,7'sinde yönetmeliklerin öngördüğü çift misyonun yalnızca biri (şiddet) uygulanmaktadır. Merkezlerin diğer misyonları (aile) fiilen göz ardı edilmektedir.
SORUN 2	**Kurumsal İzomorfizm:** Farklı birim adlarına karşın tüm merkez türleri büyük ölçüde aynı araştırma profilini paylaşmaktadır. Taklit, normatif ve zorlayıcı izomorfizm mekanizmaları bu homojenliği beslemektedir.
SORUN 3	**Sembolik Uyum:** Aile sözcüğü birim adında yaşamakta, ancak araştırma pratiğinde yaşamamaktadır. Bu, Meyer ve Rowan'ın sembolik uyum teorisiyle örtüşen, belgelenebilir bir kurumsal örüntüdür.
SORUN 4	**Söylemsel Daralma:** Onlarca farklı konuyu kapsaması gereken kadın araştırması alanı, fiilen kadına yönelik şiddet araştırmasına indirgenerek hem akademik çeşitliliğini hem de toplumsal işlevini yitirmektedir.

BÖLÜM 6

ALGI YÖNETİMİ VE TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI İTİBARI

6.1. Çerçeveleme Teorisinin Temelleri

İletişim bilimleri, siyaset bilimi ve psikoloji literatüründe çerçeveleme teorisi, bir olgu ya da sorunun nasıl sunulduğunun (hangi boyutlarına odaklanıldığının, hangi nedensellik ilişkilerinin vurgulandığının ve hangi çözümlerin önerildiğinin) izleyicinin o soruya ilişkin algısını, tutumunu ve davranışını köklü biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır. Çerçeveleme teorisinin temellerini atan Entman (1993), çerçevelemeyi şöyle tanımlamaktadır (Entman, 1993):

> *"Çerçeveleme, algılanan gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve bunları, tanımlanan sorunun nedensel yorumunu, ahlaki değerlendirmesini ve/veya tedavisini öne çıkaracak biçimde iletişim metninde öne çıkarmaktır."*
> *— Entman, R.M. (1993).*

Bu tanım çerçevelemenin söylemsel bir tercih olmanın ötesinde zihinsel bir yapılanma süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Neyi söylediğimiz kadar ve belki daha da fazla neyi söylemediğimiz, hangi boyutları öne çıkarıp hangilerini geri plana attığımız, algılanan gerçekliği biçimlendirmektedir. Bu yüzden üniversitelerde bulunan kadınlarla ilgili araştırma merkezlerinin şiddet temasını bu denli baskın biçimde gündemde tutması, Türkiye'de kadın sorunu = şiddet denklemini hem iç kamuoyunda hem de uluslararası arenada pekiştirmektedir.

6.2. Gündem Belirleme Teorisi

McCombs ve Shaw'ın (1972) medya ve kamuoyu üzerine yürüttüğü klasik çalışmaya göre gündem belirleme teorisi, medyanın hangi sorunları ne sıklıkla işlediğinin kamuoyundaki "önemi" doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir. Bu teoriye göre medya bir sorunun ne derece önemli olduğunu doğrudan söylemez, ancak o sorunu ne kadar sık ne kadar geniş kapsamlı işlediğiyle bunu ima eder (McCombs & Shaw, 1972; Iyengar & Kinder, 1987). Ve bu araştırmadan anlaşıldığı üzere Türkiye'de kadın araştırmaları ile ilgili durum gündem belirleme teorisinin iddia ettiği şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

Üniversitelerdeki kadın araştırmaları merkezlerinin bu süreçteki rolü medyanın gündem belirlemedeki rolüyle oldukça benzerlik göstermektedir. Merkezlerin ürettiği araştırma çıktıları, raporlar, konferans bildirileri ve basın açıklamaları hem doğrudan hem de medya aracılığıyla politika yapıcıların, uluslararası kuruluşların ve kamuoyunun söz konusu sorunları algılamasını etkilemektedir. Bir konunun tekrar tekrar araştırılması, o konunun toplumsal önem hiyerarşisinde üst sıralara taşınmasına katkı sağladığı için araştırma gündeminin taraflılığını salt akademik bir sorun olmaktan çıkarıp toplumsal ve siyasi bir meseleye dönüştürmektedir.

ANAHTAR KAVRAM	**Gündem Belirleme + Çerçeveleme = Algı Yönetimi:** Üniversite kadın araştırmaları merkezleri, hangi konuları araştırdıkları (gündem belirleme) ve bu konuları nasıl çerçeveledikleri (şiddet, mağduriyet, eşitsizlik) aracılığıyla Türkiye'deki kadın meselesine ilişkin ulusal ve uluslararası algıyı sistematik biçimde şekillendirmektedir.

6.3. Olumsuzluk Yanlılığı

İletişim ve psikoloji literatüründe yaygın biçimde belgelenmiş olumsuzluk yanlılığı, insanların olumlu bilgiye kıyasla olumsuz bilgiye daha fazla dikkat ettiğini, onu daha iyi hatırladığını ve daha güvenilir bulduğunu ortaya koymaktadır. Baumeister ve arkadaşlarının (2001) sıkça atıfta bulunulan derlemesi bu olguyu dikkat çekici bir şekilde tanımlamaktadır (Baumeister vd., 2001).

> *Kötü, iyiden daha güçlüdür. İnsan bilişi, olumsuz uyaranlara daha güçlü, daha hızlı ve daha kalıcı tepkiler vermek üzere yapılanmıştır.*
> *— Baumeister vd. (2001). Bad is stronger than good. Review of General Psychology, 5(4), 323.*

17 ülke ve 6 kıtada gerçekleştirilen deneysel bir çalışmada Soroka, Fournier ve Nir (2019), negatif haberlere psikofiziksel tepkilerin evrensel ve kültürler arası bir örüntü sergilediğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, olumsuzluk yanlılığının yalnızca kültürel bir olgu olmadığını, insanın bilişsel işleyişiyle bağlantılı derin bir eğilimi yansıttığını göstermektedir (Soroka, Fournier & Nir, 2019).

Bu açıdan kadın araştırmaları merkezlerinin şiddet ve mağduriyet çerçevesini ısrarla kullanmasının gerçek amacının psikolojik olarak güçlü bir iletişim stratejisi olduğu anlaşılmaktadır. Negatif çerçeveli araştırmalar daha çok dikkat çektiği, daha fazla medyada yer aldığı, daha çok atıf aldığı ve politika gündemini daha güçlü biçimde etkilediği için daha çok tercih ediliyor olabilir. Ancak bu stratejinin uzun vadeli maliyeti, gerçeklik algısının sistematik ve sürekli şekilde çarpıtılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

6.4. Ekim Teorisi ve Ortalama Dünya Sendromu

İletişim biliminin temel kuramlarından biri olan ekim teorisi, George Gerbner ve ekibi tarafından 1960'lı yıllardan itibaren geliştirilmiştir. Gerbner, televizyon izlemenin insanların gerçeklik algısını kümülatif ve uzun vadeli biçimde nasıl şekillendirdiğini incelemiştir. Teori özetle şunu öne sürmektedir: belirli bir içeriğe uzun süreli ve tekrarlı maruz kalma, kişinin o içeriğin yansıttığı dünyayı gerçek dünyaya yakın ya da özdeş sanmasına yol açmaktadır (Gerbner, 1998).

Gerbner'in bulgularına göre televizyonda yoğun şiddet içeriğine maruz kalan izleyiciler, gerçek hayatta şiddet suçu oranlarını olduğundan çok daha yüksek tahmin etmektedir. Gerbner bu olguyu Ortalama Dünya Sendromu olarak adlandırmıştır. Sürekli şiddete maruz kalan izleyiciler, dünyayı olduğundan çok daha tehlikeli ve düşmanca bir yer olarak algılamaktadırlar (Gerbner & Gross, 1976).

EKİM TEORİSİNİN AKADEMİK ALANA UYARLAMASI	Gerbner'in teorisi televizyon için geliştirilmiş olsa da temel mantığı —belirli bir içeriğin tekrarlı sunumunun gerçeklik algısını çarpıtması— akademik araştırma çıktıları ve politika raporları için de geçerlidir. Kadın ve şiddet temasının kadın araştırma merkezlerince sürekli işlenmesi hem iç kamuoyunda hem uluslararası gözlemciler nezdinde şiddetin Türkiye'de çok daha yaygın ve toplumsal bir sorun olduğuna dair çarpık bir algıya sebep olmaktadır.

6.5. Aşırı Temsil ve Gerçeklik Çarpıtması

Ekim teorisinin en güçlü bulgularından biri aşırı temsil etkisidir. Medyada ya da araştırmalarda belirli bir sorunun orantısız biçimde yer alması, kamuoyunun o sorunun gerçek sıklığını ve şiddetini olduğundan fazla değerlendirmesine yol açmaktadır. Gerbner ve Gross (1976), en yüksek izlenme oranına sahip televizyon karakterlerinin gerçek dünyaya kıyasla şiddete 10 kat daha fazla karışma olasılığı taşıdığını saptamıştır. Bu aşırı temsil, izleyicilerde sistematik bir suç oranı abartması yaratmıştır.

Türkiye'deki kadın araştırmaları merkezleri bağlamında benzer bir dinamik gözlemlenmektedir. Faaliyetlerin önceliğinin ve büyük çoğunluğunun şiddet temasına ayrılması, gerçekte Türkiye'deki şiddet oranlarının araştırma yoğunluğuyla orantılı olmadığı gerçeğiyle çelişmektedir. Öte yandan istihdam eşitsizliği, ekonomik katılım yetersizliği ve siyasi temsil açığı araştırma gündeminde şiddetin gölgesinde kalmaktadır.

Tablo 23: Sorun Alanlarının Önemi ile Araştırma Ağırlığı Arasındaki Uyumsuzluk

SORUN ALANI	WEF 2024 Türkiye Sırası (146 ülke)	Araştırma Ağırlığı (N=745, veri tabanı)	Temsil Boşluğu
Ekonomik katılım / istihdam	**133. sıra (KRİTİK)**	**%4,4** (n=33)	**YETERSİZ TEMSİL**
Siyasi güçlenme / temsil	**114. sıra**	**%3,4** (n=25)	**DÜŞÜK TEMSİL**
Sağlık / hayatta kalma	98. sıra (makul)	%5,4 (n=40)	**DÜŞÜK TEMSİL**
Aile ve bireysel refah	— (endeks boyutu değil)	**%27,5 (n=205)**	**AŞIRI TEMSİL**
Şiddet	— (endeks boyutu değil)	**%30,7 (n=229)**	**AŞIRI TEMSİL**

Not: Araştırma ağırlıkları 745 faaliyet kaydına dayalı tematik alan dağılımından hesaplanmıştır. WEF sıraları Global Gender Gap Report 2024'ten alınmıştır. Aile ve şiddet boyutları WEF endeksinde yer almadığından karşılaştırmalı sıralama yapılamamaktadır.

Tablo Türkiye'nin gerçek kadın sorununun nerede olduğu ile araştırmacıların nereye odaklandığı arasındaki farkı göstermektedir. Türkiye'deki kadın sorunlarına yönelik araştırma gündeminin ülkenin gerçek sorun profiliyle ciddi biçimde örtüşmediği tabloda görülmektedir. WEF endeksinde 133. sırada yer alan ekonomik katılım ve istihdama araştırma veri tabanında yalnızca %4,4 pay ayrılmış, benzer biçimde 114. ve 98. sıralarla alt üçte birde kalan siyasi temsil ve sağlık alanları da sırasıyla %3,4 ve %5,4 gibi oldukça düşük ağırlıklarla temsil edilmektedir. Buna karşın WEF endeksinde hiç yer almayan, dolayısıyla uluslararası karşılaştırmalarda dikkate alınmayan şiddet ve aile temaları araştırma üretiminin %58,3'ünü oluşturmaktadır. Bu tablo, akademik gündemin Türkiye'nin ölçülebilir ve karşılaştırılabilir sorunlarına değil, büyük olasılıkla politika baskıları veya fon yönelimleri gibi başka dinamiklerce belirlenen temalara kilitlendiğine işaret etmekte ve kaynakların yanlış kullanıldığına işaret etmektedir.

6.6. Uluslararası Algı Mekanizmaları

6.6.1 Üniversiteden Uluslararası Platforma Bilgi Akış Zinciri

Üniversite araştırma çıktılarının uluslararası platforma nasıl taşındığını anlamak, merkezlerin ürettiği söylemin ulusal itibar üzerindeki etkisini kavramak açısından önemlidir. Bu bilgi akış zinciri beş aşamadan oluşmaktadır:

1	**Birincil Üretim:** Üniversite merkezleri araştırma, konferans ve rapor üretir. Bu çıktılar referans veri olarak kullanılmak üzere akademik yazıya girer.
2	**Sivil Toplum ve Medya Aktarımı:** STK'lar ve medya kuruluşları akademik çıktıları kampanya materyali, haber kaynağı veya raporlarına kaynak olarak kullanır. Bu aşamada seçici alıntı ve çerçeveleme güçlenir.
3	**Uluslararası Örgüt Raporları:** BM organları (CEDAW komitesi, UN Women), Avrupa Konseyi ve AB komisyonu raporları, Türkiye'ye ilişkin değerlendirmelerinde büyük ölçüde akademik literatüre dayanır. Bu raporlarda şiddet temasının ağırlığı, akademik üretimin bu temayı ne denli baskın işlediğini yansıtır.
4	**Endeks ve Sıralama Sistemleri:** WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, BM Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Freedom House gibi platformlar, sıralamalarında kısmen akademik raporları ve STK değerlendirmelerini temel alır.
5	**Diplomatik ve Siyasi Yansımalar:** Sıralamalar ve uluslararası raporlar, AB üyelik müzakerelerinde, insan hakları diyaloglarında ve dış yatırım kararlarında referans olarak kullanılır. Bu zincirin son halkası, akademik söylemin diplomatik ve ekonomik boyutlara taşınmasıdır.

Bu beş aşamalı zincir, üniversite merkezlerinin gündem tercihlerinin yalnızca akademik değil, siyasi ve diplomatik sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Tek bir araştırma merkezi bu etkiyi üretemez, ancak 120 üniversitedeki merkezlerin büyük çoğunluğunun şiddet temasında buluşması, kümülatif bir güç oluşturmaktadır.

6.6.2 WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksinde Türkiye

WEF'in 2024 yılında 146 ülkeyi kapsayan raporu, Türkiye'yi Avrupa'nın en alt sırasında (127. sıra) konumlandırmaktadır. WEF raporu Türkiye için özellikle şu tespiti yapmaktadır (WEF, 2024):

> *"İzlanda, en yüksek sırayla bölgede liderken, Türkiye en alt sırada yer almakta ve iki ülke arasında 29 puanlık bir fark bulunmaktadır."*
> *— WEF Global Gender Gap Report 2024, European Region Summary.*

WEF raporunun metodolojisi incelendiğinde, endeksin dört alt boyuttan oluştuğu ve her birinin farklı göstergelerle ölçüldüğü görülmektedir. Bu dört boyuttaki Türkiye sıralaması ve araştırma merkezlerinin ilgili alanlara verdiği ağırlıkla kıyaslaması şu tabloyu ortaya koymaktadır:

Tablo 24: WEF 2024 Endeksi Boyutlarına Göre Türkiye'nin Durumu ile Araştırma Ağırlığının Karşılaştırılmasından Elde Edilen Bulgular

1	Ekonomik katılım ve fırsat boyutunda Türkiye 133. sırada yer almakta ve %50,7'lik puanıyla küresel ortalamanın (%60,5) yaklaşık 10 puan gerisinde kalmaktadır. Bu boyut Türkiye'nin dört boyut arasında en geride sıralandığı alandır ve bu alana yönelik araştırma ağırlığı yalnızca %4,4'tür.
2	Siyasi güçlenme boyutunda Türkiye 114. sırada yer almakta ve %11,8'lik puanıyla küresel ortalamanın (%22,5) çok altında kalmaktadır. Bu boyut Türkiye'nin en düşük puan aldığı alandır ve araştırma ağırlığı %3,4 ile tablodaki en düşük değeri göstermektedir. Ülkenin en düşük puanı aldığı bu alan araştırma gündeminde de en az yer kaplamaktadır.
3	Sağlık ve hayatta kalma boyutunda Türkiye'nin puanı (%96,6) ile küresel ortalama (%96,0) neredeyse örtüşmektedir. Araştırma ağırlığı %5,4 olup bu boyutta diğer boyutlara göre düşük bir uyum görülmektedir. Bu uyum, tablodaki tek istisnadır.
4	Şiddet ve aile ve bireysel refah temaları WEF endeksinde hiçbir boyut altında yer almamaktadır. Uluslararası karşılaştırmalarda bu alanlara ilişkin Türkiye sıralaması bulunmamaktadır. Buna karşın araştırma veri tabanının %30,7'si şiddet, %27,5'i aile temasına ayrılmış olup bu iki endeks dışı alan birlikte araştırma üretiminin %58,3'ünü oluşturmaktadır.
5	Tablonun bütünü değerlendirildiğinde Türkiye'nin sıralamada ve puanda en geride kaldığı iki boyutun araştırma gündeminde en az yer alan alanlar arasında olduğu görülmektedir. WEF'in ölçmediği temalar ise araştırma gündemini domine etmektedir. Bu durum akademik üretimin ülkenin ölçülebilir ve karşılaştırılabilir sorunlarından koptuğunu göstermektedir.

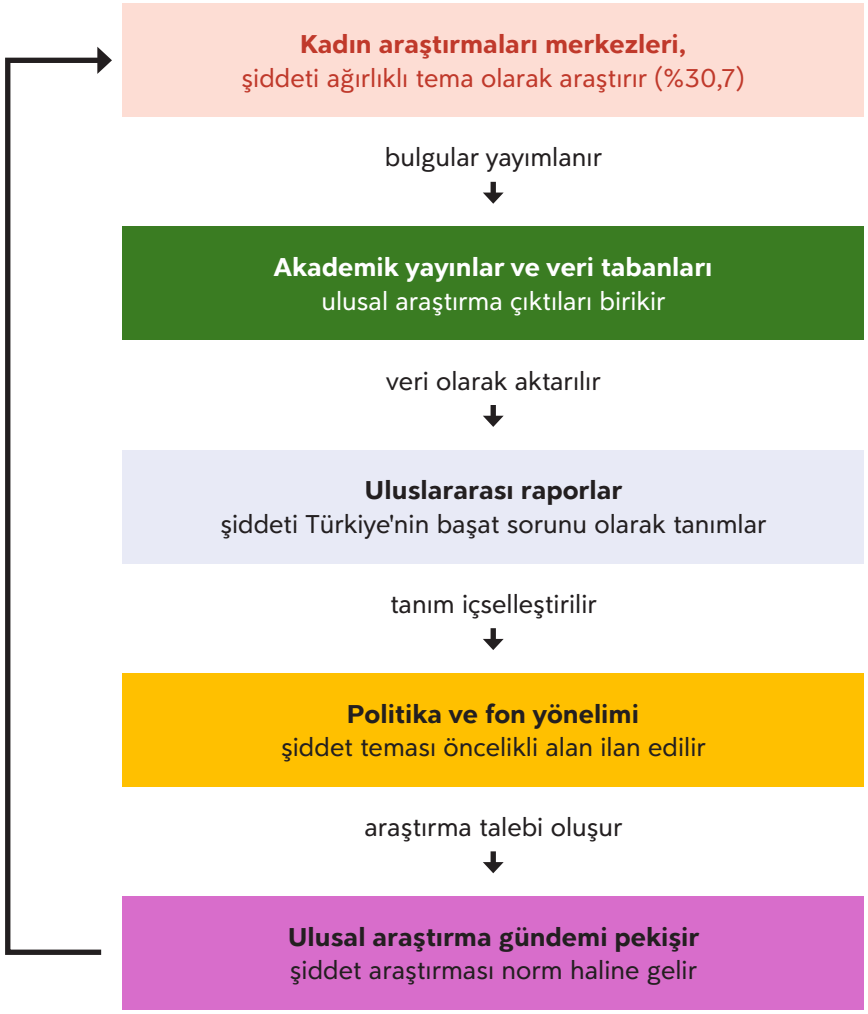
Not: *WEF 2024 Türkiye alt endeks sıraları ve puanları WEF Global Gender Gap Report 2024'ten alınmıştır. Araştırma ağırlıkları üniversite birim web sayfaları 2024 taramasından (N=745 faaliyet kaydı) hesaplanmıştır.*

6.6.3 CEDAW ve BM Raporlarında Türkiye

Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ni (CEDAW) 1985 yılında onaylamıştır. CEDAW Komitesi, Türkiye'yi belirli aralıklarla değerlendiren gözlemler yayımlamakta ve bu değerlendirmelerde büyük ölçüde ulusal akademik çalışmalar, sivil toplum raporları ve üniversite araştırmalarına atıfta bulunulmaktadır (CEDAW Komitesi, 2022).

CEDAW Komitesi'nin 2022 tarihli son değerlendirmesinde öne çıkan başlıklar incelendiğinde, kadına yönelik şiddetin ana tema olmaya devam ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda uluslararası değerlendirmeler, ulusal araştırma gündeminin şiddet ağırlıklı yapısını yansıtmakta ve pekiştirmektedir. Türkiye'deki ulusal araştırmalar bu konuda bir kısır döngü oluşmaktadır. Bu döngü: ulusal merkezler şiddeti araştırır → bu araştırmalar uluslararası raporlara girer → uluslararası raporlar şiddeti Türkiye'nin başat sorunu olarak tanımlar → bu tanım ulusal araştırma gündemini daha da pekiştirir şeklinde ilerlemektedir.

Tablo 25: Şiddet Temalı Araştırmaların Uluslararası Raporlar ve Fon Politikaları Aracılığıyla Kendini Yeniden Üreten Döngüsü

KISIR DÖNGÜ	**Ulusal araştırma → Uluslararası rapor → Ulusal gündem pekişmesi → Daha fazla araştırma:** Bu döngü şiddet temasının hem ulusal hem de uluslararası platformlarda kendini sürekli yeniden üretmesini sağlamaktadır. Döngüyü kırmak için ulusal araştırma gündeminin bilinçli biçimde çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

6.7. Türk Toplumunun Kendi Ülkesini Algılaması

Ekim teorisinin "rezonans" kavramı, belirli bir mesajın bireyin gerçek yaşantısıyla örtüştüğünde pekiştirildiğini anlatmaktadır. Ancak teori aynı zamanda ana akımlaşma olgusunu da tanımlamaktadır. Ana akımlaşma, farklı demografik kesimlerden bireylerin, belirli bir içeriğe uzun süreli maruziyeti sonucunda ortak bir dünya algısına doğru yakınsadığı süreç (Gerbner, 1998; Morgan, Shanahan & Signorielli, 2012) olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de kadın araştırmaları merkezlerinin ürettiği ve medyaya yansıyan şiddet ağırlıklı söylem, Türk toplumunun kendi ülkesini nasıl gördüğünü doğrudan etkilemektedir. Şiddetin bu denli tekrarlı ve baskın bir biçimde işlenmesi, kadın şiddetinin gerçekte bulunduğundan çok daha yaygın olduğu izlenimini oluşturmaktadır. Bu ise kadın bireylerde gereksiz bir korku iklimi ve toplumda yersiz bir güvensizlik algısı üretmektedir. Lindgren ve arkadaşları (2024), negatif çerçeveli istatistiklerin gerçek olmayan bir olumsuzluk algısını güçlendirdiğini deneysel olarak göstermiştir (Lindgren vd., 2024).

Gerçek olmayan olumsuzluk algısı aynı zamanda kadınlar için belirleyici ve olumsuz bir psikolojik çevre oluşturmaktadır. Kendileri için tehlikeli ve düşmanca tasvir edilen bir toplumda yaşadıklarına inandırılan kadınlar, toplumsal hayata katılımda daha temkinli ya da isteksiz olabilirler. Buna bağlı olarak da şiddeti önlemek için üretilen söylem, kadınların kamusal hayattan uzaklaşmasını kolaylaştırabilecek bir korku iklimi oluşturarak paradoksa dönüşmektedir. Yani aslında kadınların mağdur edildiği iddia edilerek yapılan çalışmaların yoğunluğu ve içeriği sayesinde kadınlar mağdur olmaktadır.

6.8. Türkiye'nin Uluslararası İtibarı

Kahalon ve arkadaşlarının (2022) yürüttüğü deneysel çalışma, akademik çalışmaların örneklem ülkesinin adını başlıkta taşımasının o çalışmaya atıf sayısını azalttığını ortaya koymuştur. Bunun nedeni, araştırmacıların zihnen Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerden üretilen araştırmaları örtük bir önyargıyla daha az evrensel ve daha az güvenilir bulmasıdır (Kahalon vd., 2022). Bu bulguyu tersinden okumak da mümkündür. Türkiye'deki araştırma merkezlerinin ürettiği çıktılar, ülkeden kaynaklanan söylemi pekiştirdiğinde (özellikle şiddet ve mağduriyet temaları söz konusu olduğunda) bu söylem uluslararası platformlarda Türkiye'ye atfedilen sorunlu ülke etiketinin akademik meşruiyetini güçlendirmektedir. Türkiye'nin uluslararası itibarını etkileyen kanallar şu üç grupta özetlenebilir:

A	**Diplomatik Kanallar:** CEDAW değerlendirmeleri, BM evrensel periyodik inceleme (UPR) süreci ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuruları, Türkiye hakkında hazırlanan resmi uluslararası belgelere akademik çalışmaları kaynak göstermektedir. Şiddet ağırlıklı araştırma profili bu belgelere sistematik olarak yansımaktadır.
B	**Ekonomik Kanallar:** AB katılım süreci, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları ve çok uluslu şirketlerin yönetim kurulları, cinsiyet eşitliği sıralamalarını yatırım ortamı değerlendirmelerinde dolaylı bir parametre olarak kullanmaktadır. Düşük sıralama, doğrudan yabancı yatırım çekme kapasitesini olumsuz etkileyebilir.
C	**Medya ve Kamuoyu Kanalları:** Uluslararası medyanın Türkiye'ye ilişkin hikayelerinde başvurduğu akademik kaynaklar ve STK raporları, büyük ölçüde söz konusu merkezlerin üretiminden beslenmektedir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası basındaki temsilini şekillendirmektedir.

6.9. Savunuculuğun Gerçek Sorunlarla Yarışması

Paradoks olarak isimlendirilebilecek başka bir noktaya daha dikkat çekmek gerekmektedir. Şiddet söyleminin aşırı üretimi, gerçekten şiddete maruz kalan kadınlar için de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bunun birkaç mekanizması mevcuttur:

- **Gündem yorgunluğu:** Bir sorun çok sık dile getirildiğinde politika yapıcılar ve kamuoyu o konuya duyarsızlaşabilir. Araştırma bulguları, gündem yorgunluğunun özellikle kronik sorunlarda ortaya çıktığını göstermektedir.
- **Güvenilirlik aşınması:** Savunuculuk araştırmasının akademik tarafsızlık iddiasıyla çelişmesi, gerçek şiddet verilerinin de şüpheyle karşılanmasına neden olabilir.
- **Çözüm değil sorun üretimi:** Şiddetin tekrar tekrar belgelenmesi, şiddetin önlenmesine yönelik somut politika önerilerinin ve başarı hikayelerinin gündemin dışında kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Sorun odaklı araştırma, çözüm odaklı politikayı beslemez.
- **İstihdam engellerinin göz ardı edilmesi:** WEF 2024'e göre Türkiye'nin en kritik sorunu olan ekonomik katılım açığı, kadının iş gücüne entegrasyonunu engelleyen kültürel normlar, çocuk bakım altyapısı yetersizliği ve kariyer cam tavanı gibi meseleleri kapsamaktadır. Bu alanlar, şiddet gündeminin gölgesinde araştırma yatırımı almamaktadır.

6.10. Türkiye'nin Gerçek Profili

6.10.1. Türkiye'nin Tarihsel Kazanımları ve Görünmeyen Başarılar

Şiddet temasının baskın söylemi içinde Türkiye'nin kadın hakları alanındaki tarihi kazanımları büyük ölçüde arka planda kalmaktadır. Bu kazanımların araştırma gündemine alınması, dengeli bir akademik çerçeve için zorunludur.

Tablo 26: Türkiye'nin Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Öne Çıkan Kazanımları ve Uluslararası Karşılaştırması

Alan	Türkiye'nin Kazanımı / Öne Çıkan Göstergesi	Karşılaştırmalı Bağlam	Kaynak
Siyasi temsil (tarihsel)	Türkiye, 1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. Bu tarih, pek çok Batı Avrupa ülkesinden önceye denk gelmektedir.	Fransa 1944, İtalya 1945, Belçika 1948, İsviçre 1971. Türkiye bu hakları söz konusu ülkelerin çoğundan 10–37 yıl önce tanımıştır.	2599 sayılı Kanun (1934)
Yargı alanında öncülük	Tülay Tuğcu, 2005 yılında Anayasa Mahkemesi Başkanlığına atanmış ve dünyada bu göreve gelen ilk kadınlardan biri olmuştur.	Birçok AB üyesi ülkede anayasa mahkemesi başkanlığı hâlâ erkek egemenliğindedir. Almanya'da ilk kadın Federal Anayasa Mahkemesi Başkanı 1994'te göreve gelmiştir.	Anayasa Mahkemesi (t.y.)
Askeri alanda öncülük	Türkiye, 1955'te Kara, Deniz ve Hava Harp Okulları'nı kadın öğrencilere açmıştır. 2022'de Özlem Yılmaz Jandarma Genel Komutanlığında Cumhuriyet tarihinin ilk kadın Tuğgenerali, 2023'te Gökçen Fırat TSK'nın ilk kadın Tuğamirali olmuştur. Fırat, bu dönemde NATO Müttefik Deniz Komutanlığı'nda (Northwood/İngiltere) Harekâttan Sorumlu Kurmay Başkan Yardımcısı olarak görev yapmıştır.	Almanya muharip görevleri ancak 2001'de, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Kreil kararının (C-285/98, 2000) ardından açtı. İtalya 1999'da İspanya 1988'de kadınlara askeri hizmeti tanıdı. İngiltere'nin ilk kadın 3 yıldızlı subayı 2019'da geldi. Türkiye'nin 1955 tarihi bu ülkelerin tamamından önceye denk gelmektedir.	Hasan (2026); Böke (2025); NATO MARCOM (2023); Anadolu Ajansı (2023); Hürriyet Daily News (2023); ABAD (2000); Bundeswehr (t.y.); Legge 380/1999 (1999); İspanya Savunma Bakanlığı (2003); GOV.UK (2019)

Alan	Türkiye'nin Kazanımı / Öne Çıkan Göstergesi	Karşılaştırmalı Bağlam	Kaynak
Yükseköğretim öğrenci oranı	2024 itibarıyla üniversite öğrencilerinin %51,7'sini kadınlar oluşturmaktadır. 25–34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu kadın oranı erkeklerin üzerine çıkmıştır (%48,9'a karşı %41,1).	OECD ülkelerinde 25–34 yaş grubundaki kadınların ortalama %54'ü yükseköğretim mezunudur (2022). Türkiye'de bu oran %48,9 ile OECD ortalamasına yaklaşmıştır. Türkiye'de bu yaş grubunda kadınlar erkekleri geçmiştir ve bu yönüyle OECD ülkelerindeki genel eğilimle uyumludur.	TÜİK (2025); OECD (2025a)
Kadın akademisyen oranı	Türk üniversitelerinde kadın akademisyen oranı %46,4'e ulaşmıştır (2024). Kadın araştırma görevlisi sayısı erkekleri geçmiştir.	Avrupa ortalaması %43, ABD ortalaması %42,5. Türkiye her iki değerin de üzerindedir.	YÖK (2021, 2024); Daily Sabah (2024)
Kadın profesör oranı	Türkiye'de kadın profesör oranı %34,3'tür (2024). Bu oran, AB ortalamasını (%26,2) ve pek çok Avrupa ülkesini geride bırakmaktadır.	Avrupa'da kadın profesör oranı tarihsel olarak düşük seyretmiş; birçok ülke bu oranı hâlâ %20'nin altında tutmaktadır.	YÖK (2024); Daily Sabah (2024); Anadolu Ajansı (2022)
STEM'de kadın mezun oranı	Türkiye, kadın STEM mezunu oranında (%37) dünya sıralamasında ilk beşe girmiş; AB ortalamasının (%33) üzerinde yer almıştır.	AB'de her 3 STEM mezunundan 1'i kadındır (Eurostat 2022). Japonya %15 ile listenin en altında yer almaktadır.	Honeypot (2018); Benmayor (2018)
Bilim ve Ar-Ge'de kadın oranı	Türkiye, kadının bilim, teknoloji, mühendislik, sağlık ve Ar-Ge alanlarındaki erkek-kadın oranında AB ortalamasını geride bırakmıştır (Eurostat 2019 verileri).	Türkiye bu göstergede birçok Batı Avrupa ülkesinin önünde yer almaktadır.	Eurostat (2021); Hürriyet Daily News (2021)
Yasal güvenceler (Medeni Kanun)	Türkiye, 2001 yılında (yürürlük: 2002) Medeni Kanun'u köklü biçimde yenilemiş ve aile malları üzerinde eşit paylaşım ve evlilikte tam hukuki eşitlik ilkelerini güvence altına almıştır.	Pek çok Avrupa ülkesi bu düzenlemeleri yıllar önce hayata geçirmiş olmakla birlikte Türkiye söz konusu ilkeleri kapsamlı biçimde yasal zemine taşımıştır.	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (2001)

Alan	Türkiye'nin Kazanımı / Öne Çıkan Göstergesi	Karşılaştırmalı Bağlam	Kaynak
Ücret uçurumu (teknik sektörler)	Türkiye'de teknoloji sektöründe cinsiyet ücret uçurumu yaklaşık %8,4'tür; bu oran, çalışmada incelenen ülkeler arasında en düşük değeri temsil etmektedir.	Güney Kore'de teknoloji sektöründeki cinsiyet ücret uçurumu %41,2'ye ulaşmaktadır. Türkiye, bu göstergede pek çok AB ülkesinin önünde yer almaktadır.	Honeypot (2018); Benmayor (2018)
Hukuk eğitiminde kadın	Türk hukuk fakültelerinde kadın öğrenci oranı yaklaşık %50'ye ulaşmış; kadın avukat ve hâkim sayısı giderek artmaktadır.	Türkiye, hukuk alanındaki cinsiyet dengesi bakımından pek çok AB ülkesiyle karşılaştırılabilir düzeydedir.	YÖK (2024)
Tıp ve sağlık eğitiminde kadın	Tıp, eczacılık ve hemşirelik fakültelerinde kadın öğrenci oranı yüksek; sağlık bilimleri akademisyenleri arasında kadınlar çoğunluktadır.	Sağlık bilimleri, kadın akademisyenlerin en yoğun temsil edildiği alan olup Türkiye bu göstergede AB ortalamasına yakın bir seyir izlemektedir.	YÖK (2024)
Girişimcilik	Türkiye'de kadın girişimciliği OECD ortalamasına paralel bir seyir izlemekte; destekleyici yasal düzenlemeler ve teşvik programları mevcuttur.	OECD Türkiye 2025 raporu, kadın kooperatiflerine yönelik vergi muafiyetleri ve sosyal güvenlik prim desteklerini olumlu uygulamalar arasında saymaktadır.	OECD (2025b)

6.11. Türkiye'nin Gerçek Güncel Sorunları

Bütün sınırlılıklarına ve önceki bölümde bahsedilen ölçülere göre Türkiye'yi diğer ülkelerle karşılaştıracak çalışmalar elimizde olmadığı için WEF 2024, AB ilerleme raporları ve TÜİK verileri hepsi kendi ölçülerine göre Türkiye'nin gerçek ve acil kadın gündemini ortaya koymaktadır. Bu gerçek gündem, büyük ölçüde kadın araştırma merkezlerinin çalışmalarına yansımamaktadır:

- **İş gücüne katılım:** Türkiye'de kadın iş gücüne katılım oranı %35,8'dir (TÜİK, 2024a; 15 ve daha yukarı yaş); AB'de 15–64 yaş grubundaki kadınlar için bu oran %70,2'dir (Avrupa Komisyonu, 2024). Yaş grupları birebir aynı olmasa da yaklaşık 34 puanlık bu fark, Türkiye'nin en kritik yapısal sorununa işaret etmektedir. Ancak kadın araştırma merkezleri bu alanda yalnızca %4,4 oranında çalışma yürütmektedir.
- **Çocuk bakımı altyapısı:** Kadının iş gücüne katılımındaki en büyük engellerden biri olan kreş ve bakım altyapısı yetersizliği, üniversite araştırmalarında neredeyse hiç yer bulmamaktadır.
- **Kariyer cam tavanı:** Üst düzey yöneticilik ve akademik kadroda kadın oranlarının düşüklüğü ile cam tavan mekanizmaları, araştırma gündeminin marjında kalmaktadır.
- **Tarımda kadın emeği:** Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların ekonomik güçlendirilmesi, ayrıntılı araştırma gerektiren önemli bir alandır.

- **Yaşlılıkta kadın yoksulluğu:** Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD, 2025) raporuna göre 55 yaş üstü kadınlarda yoksulluk riski artmaktadır. Bu demografik sorun araştırma gündeminde göz ardı edilmektedir.

KRİTİK BULGU #10	**Türkiye'nin en acil kadın sorununun —iş gücüne katılım açığının— kadın araştırmaları merkezlerindeki araştırma ağırlığı yalnızca %4,4'tür.** AB ortalamasıyla aradaki yaklaşık 34 puanlık farkı kapatmak için bilinçli politikalar ve yoğun araştırma yatırımı gerekirken, araştırma kaynakları büyük ölçüde şiddet temasına akmaktadır. Bu hem ulusal kapasite israfı hem de politika üretimi açısından ciddi bir öncelik hatası olarak değerlendirilmektedir.

6.12. Kısır Döngünün Anatomisi

Bu bölümde ortaya konan tüm bulgular, birbirini besleyen ve pekiştiren döngüsel bir yapısal kriz tablosu oluşturmaktadır. Bu döngüyü altı aşamada tasvir etmek mümkündür:

1 →	**Fon ve prestij teşviki:** Uluslararası fon kuruluşları şiddet ve mağduriyet temalı projelere daha fazla destek sağlar. Akademik ağlarda bu temalar 'standart' olarak kabul görür.
2 →	**Araştırma gündeminin şekillenmesi:** Merkezler şiddet temasını önceliklendirir, diğer alanlar (aile, istihdam, pozitif gündem) ihmal edilir.
3 →	**Bilgi birikimi:** Şiddet araştırmaları birikir, veri tabanları, atıf ağları ve politika belgeleri bu temadan beslenir hale gelir.
4 →	**Söylemin uluslararası yayılımı:** Birikmiş araştırmalar BM raporlarına, AB belgelerine ve uluslararası endekslere girer. Türkiye şiddet ülkesi olarak konumlandırılır.
5 →	**İtibar hasarı ve siyasi baskı:** Uluslararası sıralamalar ve raporlar Türkiye için baskı unsuruna dönüşür. Bu durum hem diplomatik hem de ekonomik sonuçlar üretir.
6 →	**Ulusal tepki ve savunuculuk talebi:** Uluslararası baskı, ulusal sivil toplum ve akademi çevrelerinde daha fazla şiddet araştırması yapılması yönünde baskı oluşturur.
1 →	**Döngü yeniden başlar:** Daha fazla fon şiddet araştırmalarına akar. Araştırma gündemi daha da daralır; söylem daha da güçlenir.

Bu döngüyü kıracak tek mekanizma bilinçli ve koordineli bir politika müdahalesidir. Çünkü bireysel araştırmacılar ya da tek tek merkezler bu yapısal dinamiği tek başına değiştiremezler. Ancak yükseköğretim politikası düzeyinde alınacak kararlar bu döngüyü kırabileceği gibi araştırma gündemini dengeli bir zemine taşıyabilir.

6.13. Uluslararası Örnekler

Yükseköğretim sistemlerinin araştırma gündemini bilinçli biçimde yeniden çerçevelediği uluslararası örnekler mevcuttur. İskandinav ülkeleri, 2000'li yılların başından itibaren "erkeklik araştırmaları" ve "babalık politikaları" alanlarını kadın araştırmaları merkezlerinin gündemine taşımış ve böylece cinsiyet eşitliği politikalarında somut ilerlemeler sağlamıştır (UN DESA, 2011).

Benzer biçimde Avustralya, 2010'lu yıllarda üniversite araştırma merkezlerinin "aile refahı", "erkek sağlığı" ve "ebeveynlik eşitliği" gibi pozitif gündem başlıklarına kaynak ayırmasını sağlayan yükseköğretim politikaları geliştirmiştir. Bu politika değişikliğinin ardından Avustralya'nın WEF endeksindeki ekonomik katılım sıralaması olumlu bir seyir izlemiştir.

POLİTİKA SORUSU	Türkiye'deki kadın araştırmaları merkezleri, araştırma gündemlerini ulusal strateji belgeleriyle (örn. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024–2028 [KSGM, 2024]) uyumlu hale getirerek hem akademik çeşitliliklerini artırabilir hem de politika üretimi açısından somut katkı sağlayabilirler. Bu dönüşüm için YÖK koordinasyonu ve bakanlık düzeyinde politika yönlendirmesi belirleyici ve etkili olabilir.

6.14. Bölüm Özeti

Bu bölümde ortaya konan bulgular dört aşamalı bir etki modeli oluşturmaktadır:

1 ETKİ	**Zihinsel inşa:** Şiddet temasının baskın sunumu, Türkiye'deki kadın sorununu şiddete indirgeyen bir gerçeklik algısı inşa etmektedir. Bu inşa hem iç kamuoyunu hem de uluslararası gözlemcileri kapsamaktadır.
2 ETKİ	**İtibar hasarı:** Bilgi akış zinciri aracılığıyla akademik çıktılar uluslararası platformlara taşınmakta ve Türkiye'nin uluslararası sıralamalarını olumsuz etkilemektedir.
3 ETKİ	**Öncelik sapması:** Gerçek sorun alanları (istihdam, aile, kariyer) araştırma yatırımı almamakta, çözüm odaklı politika üretimi sekteye uğramaktadır.
4 ETKİ	**Döngüsel kriz:** Söylem, kendini yeniden üreten bir yapısal döngüye dönüşmekte ve bu döngü bilinçli bir politika müdahalesi olmaksızın kırılamamaktadır.

BÖLÜM 7

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

7.1 Özet

Bu rapor Türkiye'deki 208 üniversitenin 174'ünde gerçekleştirilen web taramasına dayanmaktadır. Taranan 174 üniversitenin tamamında kadın ve aile ile ilgili topluluk, laboratuvar, birim, koordinatörlük, enstitü ya da araştırma merkezi düzeyinde en az bir yapı tespit edilmiştir. Bu üniversitelerin 120'sinde faaliyet kayıtlarına ulaşılmış ve bu üniversitelerde kayıtlı toplam 745 etkinlik ve proje üzerinde tematik analiz ve çapraz karşılaştırmalar yapılmıştır. Bulgular kurumsal teori çerçevesinde değerlendirilmiştir. Rapor boyunca bölümler içinde sunulan kritik bulgular bu bölümde altı genel bulgu altında özetlenmiştir (Tablo 27). Söz konusu bulgular üniversite Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin hem misyonlarıyla hem de Türkiye'nin ölçülebilir kadın gündemiyle derin bir kopukluk içinde olduğunu sistematik biçimde ortaya koymaktadır.

VERİ SETİ	Toplam: 208 üniversite | **Taranan: 174 üniversite** | **Aktif durumda kadın/aile araştırma birimi ve kayıtlı faaliyeti bulunan: 120 üniversite (taranan 174 üniversitenin %69'u)** | **Analiz edilen toplam faaliyet kaydı:** 745 etkinlik/proje | **İnceleme dönemi:** 2019–2024

Tablo 27: Raporun Genel Bulguları

1	**Şiddet teması baskın** Faaliyeti kayıtlı 120 üniversitenin 64'ünde (%53,3) şiddet temasına yer verilmekte ve tüm faaliyetlerin %30,7'si şiddet odaklıdır. Bu oran, ikinci en yaygın tema olan aile odaklı çalışmaların görüldüğü üniversite sayısının (%39,2; 47 üniversite) yaklaşık 1,4 katıdır.
2	**Şiddet tek gündem** 120 üniversitenin 10'unda (%8,3) faaliyet konusu yalnızca şiddetten ibarettir. Bu üniversitelerde yönetmeliklerin öngördüğü istihdam, aile, sağlık, ekonomi ve siyaset gibi tüm başlıklar tamamen göz ardı edilmektedir. Bu kurumlar için "kadın araştırma merkezi" tanımı fiilen "kadına yönelik şiddet merkezi" anlamına gelmektedir.
3	**İsim-faaliyet uçurumu** Adında "Kadın ve Aile" ifadesi geçen 49 merkezin %61,2'si şiddet araştırması yaparken yalnızca %28,6'sı aile araştırması gerçekleştirmektedir. "Şiddet VAR, Aile YOK" oranı %34,7'dir. Yani adında "Aile" taşıyan merkezlerin yaklaşık üçte biri şiddet araştırması yaparken aile araştırması yapmamaktadır. "Aile" sözcüğü kurumsal kimliğin sembolik bir unsuru olarak varlığını sürdürmekte ve araştırma önceliklerini şekillendirmemektedir.
4	**Erkek ve baba araştırması görünmez düzeyde** Erkek/baba odaklı çalışmalar tüm faaliyetlerin (N=745) yalnızca %2,8'ini oluşturmaktadır (21 faaliyet, 18 üniversite). Bu faaliyetlerin büyük bölümü erkeği bağımsız bir araştırma öznesi olarak değil, şiddet söyleminin bir bileşeni olarak ele almaktadır. Erkeği aile içinde bir birey, baba ve eş olarak ele alan, babalık kalitesini ya da baba-çocuk ilişkisini araştıran herhangi bir bağımsız çalışmaya rastlanmamaktadır. İstihdam/kariyer %4,4, siyaset/temsil %3,4, yoksulluk ise yalnızca %0,5 ile temsil edilmektedir.

5	**Gerçek sorunla uyumsuzluk** WEF 2024'te Türkiye'nin en kötü sıralandığı alan ekonomik katılım ve fırsattır (133. sıra/146 ülke). Buna karşın üniversite merkezlerinin tematik faaliyetlerinde istihdam ve kariyer araştırmaları yalnızca %4,4 oranında yer bulmaktadır. Eğitime erişim boyutu (90. sıra) araştırma gündeminde fiilen yer almamaktadır. Buna karşın WEF endeksinde ayrı bir boyut olarak yer almayan şiddet teması araştırmaların %30,7'sini oluşturmaktadır. Bu uyumsuzluk, uluslararası raporlara taşınarak Türkiye'nin gerçek sorun alanlarının görünürlüğünü kısıtlamaktadır.
6	**Söylemsel daralma ve kurumsal zarar** Şiddet gündeminin bu denli yoğunlaşması üç kanaldan zarar üretmektedir. Birincisi, istihdam, siyasi temsil ve yoksulluk gibi yapısal sorunlar araştırma gündeminin gölgesinde kalarak politika ilgisinden yoksun kalmaktadır. İkincisi, üniversite araştırmaları uluslararası raporlara doğrudan girdi sağladığından şiddet temasına aşırı yoğunlaşma Türkiye'nin uluslararası algısını ve itibarını olumsuz etkilemektedir. Üçüncüsü, tek tema etrafında dönen araştırma gündemi akademik tarafsızlık algısını aşındırmaktadır.

7.2 Genel Değerlendirme ve Sonuç

7.2.1 Misyonun İçinin Boşaltılması

Türkiye'deki üniversitelerde kadın ve aile araştırma merkezlerinin kuruluş yönetmeliklerinde tarif edilen misyon geniş ve çok boyutludur. Kadın ve ailenin her boyutuyla bilimsel incelenmesi, toplumsal refahı artırıcı politikalara katkı sunulması, aile kurumunu güçlendirecek araştırmalar üretilmesi gibi boyutlar yer almaktadır. Bu misyon hem bireysel hem de kurumsal düzeyde kadın ve erkeği hem anne ve babayı hem çocuğu hem yaşlıyı hem ekonomik hem de sosyal boyutları kapsamaktadır.

Veriler ise farklı bir tablo çizmektedir. Aktif faaliyet kaydı bulunan 120 üniversite üzerinde gerçekleştirilen tematik analiz (N=745), şiddet temasının faaliyetlerin %30,7'sini oluşturduğunu; buna karşın WEF 2024 endeksinde Türkiye'nin 133. sırada yer aldığı ekonomik katılım alanına yönelik araştırmaların yalnızca %4,4 oranında kaldığını ortaya koymaktadır. Kadın kavramı araştırma pratiğinde sistematik biçimde mağdur kadına, aile kavramı ise şiddetin yaşandığı ortama indirgenmektedir. Misyon, taşınan değil görüntüde korunan bir kabuğa dönüşmüştür. Bu dönüşüm kurumsal izomorfizm (DiMaggio & Powell, 1983), misyon kayması (Jones, 2007) ve sembolik uyum (Meyer & Rowan, 1977) teorileriyle çerçevelenebilecek yapısal bir sürecin ürünüdür.

Söz konusu sapmanın boyutlarını somutlaştırmak gerekirse: Faaliyeti kayıtlı 120 üniversitenin 10'unda (%8,3) araştırma gündemi tümüyle şiddet eksenine kilitlenmiş; başka hiçbir konuya yer verilmemiştir. Bu kurumlar için "kadın araştırma merkezi" tanımı fiilen "kadına yönelik şiddet merkezi" anlamına gelmektedir. Şiddet temasını diğer konularla birlikte işleyen 54 üniversiteyle (%45) birlikte değerlendirildiğinde, her 120 üniversitenin 64'ü (%53,3) araştırma gündemine şiddeti dahil etmektedir. Buna karşın erkek/baba odaklı çalışmalar toplam faaliyetlerin yalnızca %2,8'ini oluşturmakta; istihdam/kariyer %4,4, siyaset/temsil %3,4, yoksulluk ise %0,5 ile temsil edilmektedir.

%30,7 Şiddet odaklı (N=745)	**%4,4** Ekonomik katılım	**%8,3** Yalnızca şiddet (10 ünv.)	**%2,8** Erkek/baba odaklı

7.2.2 Savunuculuk ile Bilim Arasındaki Sınırın Aşınması

Bu raporda ortaya konan en kritik sorunlardan biri, akademik araştırmanın savunuculuk aracına dönüşmesidir. Araştırma tasarımları, veri toplama yöntemleri ve bulgular; mevcut şiddet söylemini desteklemek ve meşrulaştırmak amacıyla şekillendirildiğinde ortaya çıkan ürün, advocacy research (savunuculuk araştırması) olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım kısa vadede belirli politika hedefleri için işlevsel görünse de uzun vadede akademik güvenilirliği aşındırmakta, alternatif bulguların önünü tıkamakta ve politika yapıcıların gerçek sorunlara ilişkin bilgi tabanını daraltmaktadır (Gen & Wright, 2020).

Araştırma gündemini şekillendiren beş yapısal mekanizma belirlenmiştir: uluslararası fon akışının şiddet temalı projelere yönelmesi; akademik ağlarda şiddet temasının normatif standart olarak yerleşmesi; bu çalışmaların uluslararası dergilerde daha kolay yayımlanması ve daha çok atıf alması; şiddet temalı etkinliklerin medyada geniş yankı uyandırarak kurumlara görünürlük sağlaması; prestijli üniversitelerin gündemini diğerlerinin taklit etmesi. Bu mekanizmalar birlikte ele alındığında bireysel araştırmacıların ya da tek tek merkezlerin değiştiremeyeceği, ancak yükseköğretim politikası düzeyindeki müdahalelerle kırılabilecek yapısal bir döngü oluşturmaktadır.

Savunuculuk araştırmasının en ciddi maliyeti şudur: gerçekten şiddete maruz kalan kadınlar için bile bu yaklaşım geri tepebilir. Gündem yorgunluğu, güvenilirlik aşınması ve çözüm odaklı politikanın sekteye uğraması; şiddetin önlenmesine katkı sağlamak yerine paradoksal biçimde sorunu kronikleştirebilir.

7.2.3 Aile

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri Kadın ve Aile adını taşıyan merkezlerde aile araştırmalarının sınırlı kalmasıdır. Veri tabanında adında açıkça Kadın ve Aile ifadesi geçen 49 birim bulunmaktadır. Bu birimlerin yalnızca 14'ü (%28,6) şiddetten bağımsız aile odaklı en az bir faaliyet yürütmüştür ve aynı birimlerin 30'u (%61,2) şiddet temalı faaliyet gerçekleştirmiştir. Şiddet var, Aile yok oranı %34,7'ye ulaşmaktadır. Yani adında Aile taşıyan yaklaşık her üç merkezden biri şiddet araştırması yapmakta ve şiddetten bağımsız aile araştırmasına hiç yer vermemektedir. Aile başlığı taşıyan faaliyetlere bakıldığında da benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Faaliyet kaydı bulunan 120 üniversitede kayıtlı 745 faaliyetin (N=745) 205'i aile, evlilik ve ebeveynlik başlığı altında yer almaktadır. Bu faaliyetlerin 43'ü (%21,0) aileyi şiddetin yaşandığı bir ortam olarak ele almaktadır ve fiilen şiddet gündemine aittir. Aileyi bağımsız bir araştırma nesnesi olarak ele alan faaliyetler ise 745 faaliyetin 162'sini (%21,7) oluşturmaktadır ve bunların önemli bir bölümü Aile Akademisi ve Anne Baba Üniversitesi gibi eğitim programlarının tekrarlayan oturumlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla aile başlığı altındaki faaliyetlerin görünen hacmi aileyi bağımsız olarak inceleyen çalışmaların gerçek ağırlığını olduğundan büyük göstermektedir.

Oysa TÜİK aile istatistiklerinin ortaya koyduğu tablo, derinlikli akademik çalışma gerektiren kritik sorunlara işaret etmektedir: ortalama hanehalkı büyüklüğünün 3,14 kişiye gerilemiş olması (2023), artan boşanma oranları, düşen doğurganlık, yalnız yaşayanların artışı ve nesiller arası ilişkilerin dönüşümü. Babalık rolleri, boşanma süreçlerinin çocuk refahına etkileri, demografik dönüşüm ve hanehalkı ekonomisi gibi konuların hiçbiri mevcut araştırma gündeminde anlamlı bir yer bulmamaktadır. Bu sorunlar araştırılmadan, politika yapıcıların kanıta dayalı aile politikası üretmesi mümkün değildir. Merkezler, adlarını taşıdıkları kurumu —aileyi— araştırma gündemlerinin merkezine almak yerine yalnızca bir amblem olarak kullanmaktadır.

7.2.4 Türkiye'nin Uluslararası İtibarı

Bölüm 6'da ayrıntılı biçimde ortaya konulduğu üzere, üniversite araştırma çıktıları altı aşamalı (beş aşamalı bilgi akış zinciri ve geri besleme) bir bilgi akış döngüsü aracılığıyla uluslararası platformlara taşınmaktadır:

1. Üniversite merkezlerinin şiddet ağırlıklı araştırma üretimi,

2. Sivil toplum ve medyanın bu çıktıları seçici biçimde aktarması,

3. BM organları (CEDAW Komitesi, UN Women), Avrupa Konseyi ve AB Komisyonu raporlarına girdi sağlanması,

4. WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi gibi sıralama sistemlerine yansıması,

5. Diplomatik ve ekonomik sonuçlar doğurması,

6. Uluslararası baskının ulusal araştırma gündemini daha da pekiştirmesi.

Bu döngü Türkiye'nin şiddet ülkesi olarak uluslararası arenada konumlandırılmasına akademik meşruiyet zemini sağlamakta, Türkiye'nin WEF 2024 raporunda Avrupa'nın en alt sırasında (127. sıra, 146 ülke) yer almasını besleyen söylemin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu süreçte Türkiye'nin kadın hakları alanındaki güçlü tarihsel kazanımları —1934'te seçme ve seçilme hakkı (pek çok Batı Avrupa ülkesinden onlarca yıl önce), kadın profesör oranında AB ortalamasının (%26,2) üzerinde yer alması (%34,3), üniversite öğrencilerinin %51,7'sini kadınların oluşturması, STEM mezunlarında dünya sıralamasında ilk beşe girmesi— araştırma gündeminin dışında kalmaktadır.

Akademinin bu süreçteki sorumluluğu göz ardı edilemez. Araştırma üretmek tarafsız bir eylem değildir; hangi soruların sorulduğu, hangi verilerin toplandığı ve bulgular nasıl çerçevelendiği, ulusal ve uluslararası söylemi doğrudan biçimlendirir. Bu bilinçle hareket eden üniversite merkezleri, Türkiye'nin gerçek sorunlarını doğru teşhis eden ve somut çözümler öneren, aynı zamanda mevcut güçlü yanları görünür kılan dengeli bir araştırma gündemi oluşturabilir.

TEMEL SONUÇ	Türkiye'deki Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri, şiddet söyleminin kıskacında kalarak yönetmeliklerinin öngördüğü çok boyutlu misyonun yalnızca küçük bir kesitini uygulamaktadır. 120 aktif üniversitede kayıtlı 745 faaliyetin %30,7'si şiddet odaklıyken Türkiye'nin WEF 2024 endeksinde 133. sırada yer aldığı ekonomik katılım alanına ayrılan pay yalnızca %4,4'tür. Kadın ve Aile adını taşıyan 49 merkezin %28,6'sında aile araştırması yapılırken **%61,2**'sinde şiddet araştırması yürütülmektedir. Erkek/baba odaklı çalışmalar tüm faaliyetlerin **%2,8**'iyle oldukça yetersizdir. Bu yapısal sapma, altı aşamalı bir bilgi akış döngüsüyle uluslararası platforma taşınmakta hem Türkiye'nin diplomatik imajını hem de ulusal politika üretme kapasitesini olumsuz etkilemektedir.

Kaynaklar: *DiMaggio & Powell (1983); Jones (2007); Meyer & Rowan (1977); Gen & Wright (2020); WEF (2024); TÜİK (2024b); CEDAW Komitesi (2022). Yükseköğretim verileri: YÖK (2024); OECD (2025a).*

7.3 Politika Önerileri

Bu bölümde, bulguların ışığında dört farklı paydaş grubuna yönelik somut politika önerileri sunulmaktadır: (A) Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve merkezi yönetim; (B) Üniversite yönetimleri ve merkezler; (C) Fon kuruluşları ve sivil toplum; (D) Uluslararası iş birliği ve akademik ağlar. Her öneri, hedefi, uygulama yöntemi ve sorumlu aktörü bakımından ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

A. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Merkezi Yönetim

No	Öneri	Sorumlu Aktörler
A.1	**Araştırma Gündemi Çeşitlendirme Kriterleri** YÖK Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin dönemsel faaliyet raporlarını değerlendirirken tematik çeşitlilik kriterini zorunlu hale getirmelidir. Bu kriter iki düzeyde uygulanabilir. Merkez düzeyinde hiçbir tek temanın bir merkezin faaliyetlerinin %35'inden fazlasını oluşturamayacağına dair bir üst sınır belirlenebilir. Ülke genelinde ise şiddet temasının bütün merkezlerin toplam faaliyetleri içindeki payının üç yıl içinde %30,7'den %20'nin altına indirilmesi hedeflenebilir (Tablo 28). Merkez düzeyindeki sınır özellikle faaliyetlerinin tamamı şiddet temalı olan 10 üniversitenin gündemini çeşitlendirmeye yöneliktir. Ülke geneli hedefi ise araştırma gündeminin çok boyutlu kalmasını güvence altına alabilir. Bu yöntemin sınırlılıkları da dikkate alınmalıdır."	YÖK Yürütme Kurulu, Üniversiteler Arası Kurul
A.2	**Yönetmelik Revizyonu: Misyon ile Faaliyet Uyumu** Merkezlerin kuruluş yönetmelikleri, faaliyetlerin yönetmelikteki misyon ifadesiyle uyumunu denetleyecek biçimde güncellenmelidir. “Aile” bileşenini içeren merkez adlarının, yıllık faaliyet raporlarında aile araştırmalarına en az belirli bir oran ayrıldığını belgeleyen bölüm içermesi zorunlu kılınabilir.	YÖK, ilgili bakanlıklar (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı)
A.3	**Ulusal Strateji Belgeleriyle Araştırma Uyumu** Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın KSGM 2024–2028 Strateji Belgesi’ndeki (KSGM, 2024) öncelikler (iş gücüne katılım, kariyer, ekonomik güçlenme) üniversite araştırma gündemlerine eklenmelidir. YÖK koordinasyonuyla “stratejik araştırma alanları” çerçevesi oluşturularak kaynaklar öncelikli alanlara yönlendirilmelidir.	YÖK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, KSGM
A.4	**Erkek ve Babalık Araştırmaları Teşvik Programı** Kadın araştırmalarını tamamlayan ve cinsiyet eşitliğinin hem kültürel hem de erkeği de kapsayan boyutunu ele alan araştırmalar için özel teşvik fonu oluşturulmalıdır. Kültürü yok sayan ve dayatmacı bir cinsiyet eşitliği hedefi gerçekçi görülmemektedir. Bu program babalık, erkek sağlığı, eşit ebeveynlik, erkeklerin iş-aile dengesi gibi alanlarda kültürel yapıyı da dikkate alacak şekilde akademik üretimi teşvik etmeli ve araştırmaların erkeği birey olarak —suçlu ya da mağdur olarak değil— ele aldığı tasarımlara öncelik tanımalıdır.	YÖK, TÜBİTAK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

B. Üniversite Yönetimleri ve Araştırma Merkezleri

No	Öneri	Sorumlu Aktörler
B.1	İç Araştırma Gündemi Denetimi Her merkez, en az üç yılda bir kez kendi faaliyet profilini tematik çeşitlilik açısından bağımsız biçimde değerlendiren bir öz-değerlendirme raporu hazırlamalıdır. Bu rapor hangi temaların aşırı temsil edildiğini, hangi temaların ihmal edildiğini ve misyon-faaliyet uyumunun nasıl güçlendirilebileceğini somut önerilerle ortaya koymalıdır.	Merkez yönetimi, üniversite rektörlükleri
B.2	Araştırma Gündemini Çeşitlendiren Konu Havuzu Her merkez, faaliyet planına aşağıdaki konu havuzundan yıllık bazda en az üç farklı tema eklemeli ve bu temaları dönemsel raporlara yansıtmalıdır: (1) Aile ekonomisi ve hane-halkı refahı; (2) Babalık ve eşit ebeveynlik; (3) Kadının iş gücündeki yerini tanımlayan somut politika modelleri; (4) Kariyer ve cam tavan; (5) Demografik değişim ve aile yapısı; (6) Çocuk refahı ve ebeveynlik kalitesi; (7) Yaşlı bakımı ve kadın/erkek bakıcı rolleri.	Merkez direktörleri, akademik kurullar
B.3	Pozitif Gündem Araştırmalarını Teşvik Başarı hikayelerine, iyi uygulama örneklerine ve çözüm odaklı analizlere yer veren araştırma projelerine öncelik tanınmalıdır. Sorun tespiti yerine “ne işe yarıyor” sorusunu merkeze alan araştırma tasarımları akademik ödüllendirme sistemine dahil edilmelidir.	Üniversite araştırma komisyonları, merkez yönetimleri
B.4	Disiplinlerarası Araştırma Ekipleri Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri ekonomistler, psikologlar, hukukçular, sosyologlar ve kamu politikası uzmanlarını kapsayan disiplinlerarası araştırma ekipleri kurarak tek boyutlu savunuculuk odaklı çalışmalar yerine çok boyutlu politika analizleri üretmelidir.	Üniversite rektörlükleri, merkez direktörleri

C. Fon Kuruluşları ve Sivil Toplum

No	Öneri	Sorumlu Aktörler
C.1	**Dengeli Araştırma Finansmanı** TÜBİTAK ve diğer kamu fon kuruluşları, Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerine yönelik proje çağrılarında tematik denge koşulunu değerlendirme kriterleri arasına almalıdır. Yalnızca şiddet/mağduriyet çerçevesini ele alan projelerin değil, istihdam, aile refahı, erkek boyutu ve pozitif güçlenme temalarını işleyen projelerin de fonlanmasını teşvik eden bir denge politikası benimsenmelidir.	TÜBİTAK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı proje ofisleri
C.2	**Sivil Toplumla Denge Ortaklığı** Yalnızca şiddet/mağduriyet alanında çalışan STK'larla kurulan ortaklıkların yanı sıra, aile güçlendirme, ebeveynlik eğitimi, kariyer mentörlüğü ve ekonomik güçlenme alanlarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarıyla da araştırma ortaklıkları kurulmalıdır. Bu çeşitlilik, araştırma gündeminin gerçek toplumsal ihtiyaçları yansıtmasını destekleyebilir.	Merkez yönetimleri, TÜBİTAK, ilgili STK'lar
C.3	**Kamuoyu ve Medya İletişim Stratejisi** Araştırma bulgularının medyaya aktarılmasında, mağduriyet söylemini pekiştiren çerçeveleme yerine çözüm, güçlenme ve başarı hikayelerini ön plana çıkaran bir iletişim stratejisi benimsenmeli ve merkezler bu doğrultuda medya çalışanlarına yönelik brifing programları düzenlemelidir.	Merkez iletişim birimleri, üniversite basın ofisleri

D. Uluslararası İş Birliği ve Akademik Ağlar

Temel ilke: Uluslararası endeksler bir baskı unsuru olarak değil, metodolojik tartışmanın nesnesi olarak ele alınmalıdır. Ölçüt çerçevesini başkasının belirlemesine izin vermek, politika gündeminin de başkası tarafından belirlenmesine zemin hazırlar.

No	Öneri	Sorumlu Aktörler
D.1	**Bağımsız Ulusal Ölçüt Çerçevesi: Dayatmaya Uyum Değil, Alternatif Üretmek** WEF Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi ve BM Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, toplumsal cinsiyet eşitliğini büyük ölçüde Kuzey Avrupa liberal demokrasilerinin deneyimlerinden türetilmiş normatif bir çerçeveden hareketle ölçmektedir. Bu endeksler kadının avantajlı olduğu alanlara puan vermemekte, iş gücüne katılım tercihini katılım zorunluluğundan ayırt edememekte ve sivil toplum, yerel yönetim ile geleneksel toplumsal etki kanallarını kapsamamaktadır. Bu yapı karşısında üretilmesi gereken politika yanıtı, Türkiye'nin bu endekslerdeki sırasını iyileştirmeye yönelik uyum stratejisi değil, kendi toplumsal gerçekliğini esas alan, ölçülebilir ve karşılaştırılabilir özgün bir ulusal ölçüt çerçevesidir.	YÖK Uluslararası İlişkiler, Dışişleri Bakanlığı, üniversite uluslararası ofisleri
D.2	**Ulusal Cinsiyet Eşitliği Bileşik Endeksi'nin tasarlanması** TÜİK, KSGM ve YÖK koordinasyonuyla Türkiye'nin özgün demografik ve kültürel dinamiklerini yansıtan hem dezavantajları hem de kazanımları birlikte ölçen ulusal bir endeks geliştirilmelidir. Bu endeks iş gücüne gönüllü katılmamayı katılım eksikliğinden ayırt eden metodoloji, sivil toplum ve yerel siyasetteki kadın etkinliğini ölçen göstergeler, kadın akademisyen ve STEM oranları gibi uluslararası ölçütlerde dikkate alınmayan başarı alanlarını ve aile refahı, demografik sürdürülebilirlik ile bakım emeğinin ekonomik değerini kapsayan boyutları kapsamalıdır.	TÜİK, KSGM, YÖK, Dışişleri Bakanlığı, üniversitelerin uluslararası ilişkiler ofisleri, ilgili araştırma merkezleri
D.3	**Uluslararası platformlarda metodoloji itirazının akademik düzeyde sürdürülmesi** WEF, BM ve OECD'nin cinsiyet eşitliği ölçüm metodolojilerine yönelik Türk akademisyenlerden oluşan bir çalışma grubunun uluslararası hakemli dergilerde sistematik eleştiriler yayımlaması desteklenmelidir. Bu eleştiriler salt itirazla sınırlı kalmayıp endeks tasarımına katkı sunabilecek alternatif gösterge önerileri de içermelidir. CEDAW süreçlerine sunulan Türkiye raporları bu metodoloji tartışmasını resmi olarak kayıt altına almalıdır.	TÜİK, KSGM, YÖK, Dışişleri Bakanlığı, üniversitelerin uluslararası ilişkiler ofisleri, ilgili araştırma merkezleri
D.4	**Bölgesel kıyaslama ortaklıkları kurulması** Benzer tarihsel ve kültürel dinamiklere sahip, mevcut endekslerin sınırlılıklarını paylaşan ülkelerle —başta MENA bölgesi ve Orta Asya olmak üzere— karşılaştırmalı araştırma ortaklıkları kurulmalıdır. Bu ortaklıklar hem daha geçerli karşılaştırma verileri üretecek hem de alternatif ölçüm çerçevesine uluslararası meşruiyet zemini sağlayacaktır.	TÜİK, KSGM, YÖK, Dışişleri Bakanlığı, üniversitelerin uluslararası ilişkiler ofisleri

D.5	İyi Uygulama Transferi: İskandinav ve Avustralya Modelleri Araştırma gündemini erkeklik araştırmaları, babalık politikaları ve pozitif aile güçlendirme temaları etrafında başarıyla çeşitlendiren İskandinav ve Avustralya üniversiteleriyle iş birliği protokolleri imzalanmalı ve bu deneyimler Türkiye üniversitelerine uyarlanabilir formatlarda aktarılmalıdır.	YÖK, üniversiteler, ilgili bakanlıklar
D.6	CEDAW Sürecinde Dengeli Akademik Temsil CEDAW değerlendirme sürecine sunulan akademik raporlar, şiddet boyutunu olduğu kadar ekonomik katılım, eğitim başarısı, siyasi güçlenme ve aile politikası alanlarındaki gerçek verileri de kapsamalıdır. Şiddet odaklı çerçevenin tek sesli bıraktığı bu alanların raporlara sistematik biçimde dahil edilmesi, Türkiye'nin uluslararası değerlendirmelerdeki profilini gerçeği yansıtır biçimde şekillendirebilir.	KSGM, YÖK, Dışişleri Bakanlığı, ilgili araştırma merkezleri

7.4 Başarı Göstergeleri

Politika önerilerinin etkinliğini izlemek için ölçülebilir başarı göstergeleri tanımlanması zorunludur. Aşağıdaki göstergeler, üç yıllık dönemlerde düzenli olarak izlenebilir.

Tablo 28: Kadın ve Aile Araştırma Merkezlerinin Araştırma Gündemini Dengelemeye Yönelik İzleme Göstergeleri ve Üç Yıllık Hedefler

GÖSTERGE	MEVCUT DURUM (N=745, 2019–2024)	HEDEF (3 yıl sonra)	İZLEME SIKLIĞI	ÖNCELİK
Şiddet temasının toplam faaliyetlere oranı	**%30,7**	**≤ %20**	Yıllık	★
Aile temalı faaliyetlerin oranı (şiddetten bağımsız)	**%21,7**	**≥ %30**	Yıllık	★
Erkek/baba odaklı faaliyetlerin oranı	**%2,8**	**≥ %10**	Yıllık	◎
İstihdam/kariyer temalı faaliyetlerin oranı	**%4,4**	**≥ %15**	Yıllık	★
Siyasi temsil temalı faaliyetlerin oranı	**%3,4**	**≥ %8**	Yıllık	◎
Yalnızca şiddet gündemli merkez sayısı (120 aktif üzerinden)	**10 merkez (%8,3)**	**≤ 3 merkez**	2 yılda bir	★
"Kadın ve Aile" adlı merkezlerde aile araştırması oranı (N=49)	**%28,6**	**≥ %65**	2 yılda bir	◎
"Kadın ve Aile" adlı merkezlerde "Şiddet VAR, Aile YOK" oranı (N=49)	**%34,7**	**≤ %10**	2 yılda bir	◎
WEF Ekonomik Katılım Endeksinde Türkiye'nin sıralaması	**133. sıra (2024)**	**≤ 115. sıra**	Yıllık (WEF)	◎

★ *= yüksek öncelik (doğrudan araştırma gündemi sapmasıyla ilgili)* ◎ *= normal öncelik*

Not: Mevcut durum değerleri N=745 tematik analizden türetilmiştir (Bölüm 4). WEF sıralaması WEF Global Gender Gap Report 2024'ten alınmıştır.

Bu göstergelerin izlenmesi, önce üniversite merkezleri düzeyinde bir izleme ve değerlendirme mekanizması kurulmasını gerektirmektedir. YÖK bünyesinde oluşturulacak bir Kadın ve Aile Araştırmaları İzleme Komisyonu, her iki yılda bir Türkiye genelini kapsayan tematik bir rapor yayımlayarak bu göstergelerin seyrini kamuoyuyla paylaşabilir.

7.5. Sınırlılıklar ve Gelecek Araştırma Alanları

7.5.1. Bu Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu raporun bulgularını değerlendirirken aşağıdaki metodolojik sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır:

- **Veri erişimi:** Analiz, kamuya açık faaliyet verilerine dayanmaktadır. Yayımlanmamış araştırmalar, devam eden projeler ve ders içerikleri kapsam dışında kalmaktadır.
- **Dönem kısıtı:** Veriler 2019–2024 dönemini kapsamaktadır. Bu dönem öncesindeki ve sonrasındaki tarihsel eğilimler analiz edilmemiştir.
- **Kalite değerlendirmesi yapılmamıştır:** Mevcut araştırmaların metodolojik kalitesi, etki düzeyi ve politikaya yansıması bu çalışmanın kapsamı dışındadır.
- **Bağlamsal faktörler:** Araştırma gündemini şekillendiren kurumsal baskılar, bireysel akademik tercihler ve fon koşullarının ayrıntılı analizi bu çalışmada ele alınmamıştır.

7.5.2. Gelecek Araştırma Alanları

Bu rapor, aşağıdaki araştırma gündemleri için zemin oluşturmaktadır:

- **Araştırma kalitesi ve politika etkisi:** Merkezlerin ürettiği araştırmaların hangi politika belgelerine girdiği ve hangi yasal/kurumsal değişimleri tetiklediğinin izlenmesi.
- **Karşılaştırmalı uluslararası çalışma:** Benzer isimli merkezlerin MENA bölgesi ve Orta Asya ülkelerindeki yapılarıyla Türkiye'nin karşılaştırılması.
- **Akademisyen görüşleri:** Araştırma gündemini şekillendiren kurumsal ve bireysel faktörlerin niteliksel yöntemlerle incelenmesi. Fon baskısı, akran değerlendirmesi normları ve akademik ağların rolü.
- **Uluslararası algı etkisi:** Türkiye'deki akademik üretim ile uluslararası raporlar ve endeksler arasındaki alıntı ilişkisinin sistematik biçimde haritalanması.
- **Aile araştırmaları boşluğu:** Türkiye'de aile yapısındaki dönüşümlerin (boşanma oranları, hanehalkı büyüklüğü, demografik değişim) neden akademik gündemde yer bulmadığının yapısal analizi.

7.6. Sonuç

Bu rapor boyunca ortaya konan tablonun özünde, üniversite araştırma merkezlerinin ne araştırdığı kadar ne araştırmadığının da kritik önem taşıdığı gerçeği yatmaktadır. Entman'ın (1993) çerçeveleme teorisi bunu açıkça ortaya koymaktadır. Neyi görünür kıldığımız kadar neyi görünmez bıraktığımız da bir tercih —ve bir sorumluluktur.

> *“Akademinin görevi, yalnızca sorunları belgelemek değil; sorunların doğru teşhis edilmesine ve çözümlerin üretilmesine katkı sağlamaktır.”*
> *— Bu raporun temel tezi*

Türkiye’deki Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri, bu sorumluluğu tam anlamıyla yerine getirmek için gereken potansiyele sahiptir. Bu potansiyeli gerçekleştirmek için üç temel dönüşüm gerekmektedir:

1	**Savunuculuktan bilime:** Araştırmanın tarafsız, çok boyutlu ve yöntem açısından sağlam kalması ve gerçekliği önceden belirlenen bir sonuca yönlendirmek için değil, keşfetmek için tasarlanması.
2	**Sorun odaklılıktan çözüm odaklılığa:** Belgeleme araştırmalarının yanı sıra kanıta dayalı politika modelleri, başarı hikayeleri ve iyi uygulama analizleri üretilmesi ve araştırma çıktılarının somut politika değişimine dönüşmesinin önünü açması.
3	**Tek boyutluluktan bütüncüllüğe:** Kadın kavramının yalnızca mağdur kadına, aile kavramının yalnızca şiddetin yaşandığı ortama indirgenmesinden vazgeçilmesi ve hem bireysel hem kurumsal hem kadın hem erkek hem sorun hem de kazanım boyutlarını kapsayan bütüncül bir araştırma çerçevesinin benimsenmesi.

Bu dönüşüm gerçekleştiğinde, Türkiye’deki Kadın ve Aile Araştırma Merkezleri hem Türk toplumunun gerçek ihtiyaçlarına hizmet eden güçlü bir akademik altyapı oluşturacak hem de uluslararası arenada Türkiye’yi doğru ve dengeli biçimde temsil eden bir bilgi kaynağına dönüşecektir. Bu ise hem toplumsal hem akademik hem de diplomatik bir kazanım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (2022, 6 Mart). Türkiye'deki üniversitelerde kadın akademisyen oranı yüzde 45'in üzerine çıktı. https://www.aa.com.tr/tr/egitim/turkiyedeki-universitelerde-kadin-akademisyen-orani-yuzde-45in-uzerine-cikti/2525426
- Anadolu Ajansı. (2023, 3 Ağustos). Türk Silahlı Kuvvetlerinde ilk defa bir kadın subay amirallik rütbesine terfi ettirildi. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turk-silahli-kuvvetlerinde-ilk-defa-bir-kadin-subay-amirallik-rutbesine-terfi-ettirildi/2960907
- Anayasa Mahkemesi. (t.y.). H. Tülay Tuğcu. 14 Ekim 2026 tarihinde erişildi. https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskanvekilleri-ve-uyeler/emekli-ve-gorev-suresi-dolan-uyeler/h-tulay-tugcu/
- Avrupa Birliği Adalet Divanı [ABAD]. (2000, 11 Ocak). Judgment of the Court of Justice in Case C-285/98: Tanja Kreil v Federal Republic of Germany (Basın bülteni No. ½000). https://curia.europa.eu/en/actu/communiques/cp00/aff/cp0001en.htm
- Avrupa Komisyonu. (2024). Employment and social developments in Europe 2024: Upward social convergence in the EU and the role of social investment. Avrupa Birliği Yayın Ofisi. https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2024/index.html
- Avrupa Konseyi. (2011). Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) (CETS No. 210). https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210
- Balcı, E. (2016). Üniversitelerin kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezleri. Türkiye Klinikleri Journal of Public Health – Special Topics, 2(2), 52–68. https://turkiyeklinikleri.com/article/tr-universitelerin-kadin-sorunlari-arastirma-ve-uygulama-merkezleri-76270.html
- Battilana, J., & Lee, M. (2014). Advancing research on hybrid organizing. Academy of Management Annals, 8(1), 397–441. https://doi.org/10.5465/19416520.2014.893615
- Baumeister, R. F., Bratslavsky, E., Finkenauer, C., & Vohs, K. D. (2001). Bad is stronger than good. Review of General Psychology, 5(4), 323–370. https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.4.323
- Benmayor, G. (2018). Best in 'female STEM graduates,' worst in 'women in tech'. Hürriyet Daily News. https://www.hurriyetdailynews.com/opinion/gila-benmayor/best-in-female-stem-graduates-worst-in-women-in-tech-129506
- Birleşmiş Milletler [BM]. (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (BM Genel Kurulu Kararı 217 A [III]). https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights
- Birleşmiş Milletler [BM]. (1979). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) (BM Genel Kurulu Kararı 34/180). https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women
- Birleşmiş Milletler [BM]. (1995). Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, Pekin, 4–15 Eylül 1995. https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/
- Birleşmiş Milletler [BM]. (2000). Güvenlik Konseyi 1325 sayılı karar: Kadın, barış ve güvenlik (S/RES/1325). https://undocs.org/en/S/RES/1325(2000)
- Birleşmiş Milletler [BM]. (2015). Dünyamızı dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (A/RES/70/1). https://undocs.org/en/A/RES/70/1
- Böke, S. (2025, 1 Ağustos). Tebrikler Gülden Paşa. Hürriyet. https://hurriyet.com.tr/gundem/tebrikler-gulden-pasa-42899163
- Bundeswehr. (t.y.). Frauen in der Bundeswehr: natürlich gleichberechtigt. 14 Ekim 2026 tarihinde erişildi. https://www.bundeswehr.de/de/selbstverstaendnis/chancengerechtigkeit-bundeswehr/frauen-bundeswehr-geschichte
- Burgess, E. W., & Locke, H. J. (1945). The family: From institution to companionship. American Book Company.
- CEDAW Komitesi. (2022). Concluding observations on the eighth periodic report of Türkiye (CEDAW/C/TUR/CO/8). Birleşmiş Milletler. https://digitallibrary.un.org/record/3987035
- Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing theory. Annual Review of Political Science, 10, 103–126. https://doi.org/10.1146/annurev.polsci.10.072805.103054
- Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği [CEİD]. (2025). Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme raporu 2023–2024. CEİD Yayınları. https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/yillik-rapor-2023-24mart6pdf.pdf
- Çilingiroğlu, N. (2001). Türkiye'de akademik düzeyde kadına yönelik kurumsallaşma. Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni, 20(2), 4–6.
- Daily Sabah. (2024, 14 Şubat). Female students' ratio in Turkish universities surges to 51.7%. https://www.dailysabah.com/turkiye/education/female-students-ratio-in-turkish-universities-surges-to-517
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. American Sociological Review, 48(2), 147–160. https://doi.org/10.2307/2095101
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. Journal of Communication, 43(4), 51–58. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x
- Eurostat. (2021, 10 Şubat). Women in science and engineering [Eurostat News; 2019 verileri]. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210210-1

- Eurostat. (2022). Female tertiary education graduates in STEM education fields (tps00217) [Veri seti]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00217/default/table
- Gen, S., & Wright, A. C. (2020). Nonprofits in policy advocacy: Their strategies and stories. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-43696-4
- Gerbner, G. (1998). Cultivation analysis: An overview. Mass Communication and Society, 1(3–4), 175–194. https://doi.org/10.1080/15205436.1998.9677855
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. Journal of Communication, 26(2), 172–199. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x
- Goode, W. J. (1963). World revolution and family patterns. Free Press of Glencoe. https://openlibrary.org/works/OL1411284W
- GOV.UK. (2019, 20 Şubat). RAF engineer becomes first ever UK female military three-star commander. https://www.gov.uk/government/news/raf-engineer-becomes-first-ever-uk-female-military-three-star-commander
- Hallahan, K. (1999). Seven models of framing: Implications for public relations. Journal of Public Relations Research, 11(3), 205–242. https://doi.org/10.1207/s1532754xjprr1103_02
- Harding, S. (Ed.). (1987). Feminism and methodology: Social science issues. Indiana University Press. https://archive.org/details/feminismmethodol0000hard
- Hasan, A. (2026, 7 Ağustos). TSK'da öncü kuşak. Milliyet. https://www.milliyet.com.tr/7636707
- Honeypot. (2018). 2018 Women in Tech Index. https://www.honeypot.io/women-in-tech-2018/
- Hürriyet Daily News. (2021, 23 Şubat). Turkish women scientists' ratio surpasses EU average, data shows. https://www.hurriyetdailynews.com/turkish-women-scientists-ratio-surpasses-eu-average-data-shows-162600
- Hürriyet Daily News. (2023, 18 Ağustos). Gökçen Fırat's position crucial for alliance: NATO. https://www.hurriyetdailynews.com/gokcen-firats-position-crucial-for-alliance-nato-185602
- Iyengar, S., & Kinder, D. R. (1987). News that matters: Television and American opinion. University of Chicago Press. https://chicagoreference.com/ucp/books/book/chicago/N/bo10579884.html
- İspanya Savunma Bakanlığı. (2003). Spain's annual report (2002/2003) for the Committee on Women in the NATO Forces (Annex P to IMSTAM(WIN)005-04). NATO. https://webarchive.library.unt.edu/web/20121107191730/http:/www.nato.int/ims/2003/win/national_reports/spain.pdf
- Jones, M. B. (2007). The multiple sources of mission drift. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 36(2), 299–307. https://doi.org/10.1177/0899764007300385
- Kahalon, R., Klein, V., Ksenofontov, I., Ullrich, J., & Wright, S. C. (2022). Mentioning the sample's country in the article's title leads to bias in research evaluation. Social Psychological and Personality Science, 13(1), 254–264. https://doi.org/10.1177/19485506211024036
- Kezar, A., & Bernstein-Sierra, S. (2019). Examining processes of normative isomorphism and influence in scaled change among higher education intermediary organizations. AERA Open, 5(4). https://doi.org/10.1177/2332858419884905
- Krippendorff, K. (2004). Content analysis: An introduction to its methodology (2. baskı). SAGE. https://search.worldcat.org/title/52520386
- KSGM [Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü]. (2008). Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı 2008–2013. Başbakanlık KSGM. https://aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planlari/
- KSGM. (2018). Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı 2018–2023. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023
- KSGM. (2024). Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı 2024–2028. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. https://aile.gov.tr/media/158302/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2024-2028.pdf
- Legge 20 ottobre 1999, n. 380. (1999). Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana. https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1999/10/29/099G0468/sg
- Lindgren, E., Lindholm, T., Vliegenthart, R., Boomgaarden, H. G., Damstra, A., Strömbäck, J., & Tsfati, Y. (2024). Trusting the facts: The role of framing, news media as a (trusted) source, and opinion resonance for perceived truth in statistical statements. Journalism & Mass Communication Quarterly, 101(4), 981–1004. https://doi.org/10.1177/10776990221117117
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. Public Opinion Quarterly, 36(2), 176–187. https://doi.org/10.1086/267990
- Meyer, J. W., & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. American Journal of Sociology, 83(2), 340–363. https://doi.org/10.1086/226550
- Morgan, M., Shanahan, J., & Signorielli, N. (Ed.). (2012). Living with television now: Advances in cultivation theory & research. Peter Lang. https://www.peterlang.com/view/product/29133
- Morphew, C. C., & Huisman, J. (2002). Using institutional theory to reframe research on academic drift. Higher Education in Europe, 27(4), 491–506. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000130391
- NATO MARCOM [NATO Allied Maritime Command]. (2023, 17 Ağustos). Officer serving with NATO becomes first female

Admiral in the Turkish Navy. https://mc.nato.int/media-centre/news/2023/officer-serving-with-nato-becomes-first-female-admiral-in-the-turkish-navy

- Nişantaşı Üniversitesi. (2020, 7 Aralık). Nişantaşı Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği. Resmî Gazete, 31327. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201207-4.htm
- Novovic, G., & Tatham, R. (2022). Shifting frames: Balancing methodological inclusivity and policy relevance of feminist research. International Feminist Journal of Politics, 24(5), 699–720. https://doi.org/10.1080/14616742.2021.1952887
- OECD. (2025a). Education at a glance 2025: OECD indicators. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/1c0d9c79-en
- OECD. (2025b). OECD economic surveys: Türkiye 2025. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/d01c660f-en
- Ometto, M. P., Gegenhuber, T., Winter, J., & Greenwood, R. (2019). From balancing missions to mission drift: The role of the institutional context, spaces, and compartmentalization in the scaling of social enterprises. Business & Society, 58(5), 1003–1046. https://doi.org/10.1177/0007650318758329
- Özvarış, Ş. B., & Akın, A. (2003). Üniversitelerin kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezleri. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM) Yayınları.
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). Family, socialization and interaction process. Free Press. https://wellcomecollection.org/works/xutak52n
- Savaş, G., Ertan, S., & Yol, F. (2018). Türkiye'deki üniversitelerin kadın araştırma merkezleri profili araştırması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(68), 1527–1547. https://doi.org/10.17755/esosder.390995
- Smith, D. E. (1990). The conceptual practices of power: A feminist sociology of knowledge. University of Toronto Press.
- Soroka, S., Fournier, P., & Nir, L. (2019). Cross-national evidence of a negativity bias in psychophysiological reactions to news. Proceedings of the National Academy of Sciences, 116(38), 18888–18892. https://doi.org/10.1073/pnas.1908369116
- Teşkilâtı Esasiye Kanununun 10 uncu ve 11 inci maddelerinin değiştirilmesi hakkında Kanun, Kanun No. 2599. (1934, 5 Aralık). TBMM, 1924 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu metin ve değişiklik bilgileri. https://tbmm.gov.tr/anayasa/yirmi-dort-teskilati-esasiye-kanunu-metin-degisiklik
- Türk Medeni Kanunu, Kanun No. 4721. (2001, 8 Aralık). Resmî Gazete, 24607. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024a, 25 Mart). İşgücü istatistikleri, 2023 (Haber Bülteni No. 53521). https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521
- TÜİK. (2024b, 15 Mayıs). İstatistiklerle aile, 2023 (Haber Bülteni No. 53784). https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2023-53784
- TÜİK. (2025, 29 Mayıs). Ulusal eğitim istatistikleri, 2024 (Haber Bülteni No. 53937). https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ulusal-Egitim-Istatistikleri-2024-53937
- Uludağ Üniversitesi. (2013). Uludağ Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği. Resmî Gazete, 28711. https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonetmelikler/yr801y2013n28711p17
- UN DESA [BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi]. (2011). Men in families and family policy in a changing world (ST/ESA/332). Birleşmiş Milletler. https://desapublications.un.org/file/553/download
- UNFPA & UNICEF. (2020). Technical note on partnering with men and boys to end child marriage in the Global Programme to End Child Marriage. UNFPA–UNICEF Global Programme to End Child Marriage. https://aa.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/GP-Technical-Note-Engaging-Men-and-Boys-February-2020.pdf
- Üsküdar Üniversitesi. (t.y.). Çözüm Odaklı Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği. 14 Ekim 2026 tarihinde erişildi. https://uskudar.edu.tr/uscozum/yonetmelik
- World Economic Forum [WEF]. (2006). The global gender gap report 2006. World Economic Forum. https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2006/
- World Economic Forum [WEF]. (2024). Global gender gap report 2024. World Economic Forum. https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK]. (2021, 5 Haziran). Rate of female professors at Turkish universities surpasses European average. https://www.yok.gov.tr/en/Sayfalar/news/2021/women-in-academia.aspx
- YÖK. (2024). Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi: 2023–2024 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri. https://istatistik.yok.gov.tr

ARAŞTIRMA RAPORU

İSTANBUL AİLE VAKFI YAYINLARI

istanbulailevakfi.org istanbulailevakfi